

Besede in dejanja

Uspehi in neuspehi

Delovne organizacije s področja gospodarstva so na ravni SFRJ dosegle v letu 1969 za 407.859 milijonov dinarjev celotnega dohodka ali za 24 odstotkov več kakor v istem času v letu 1968. Tudi delovne organizacije s področja SR Slovenije so dosegle enako povečanje s tem, da se je celotni dohodek povečal za 57.639 milijonov dinarjev v letu 1968 na 71.319 milijonov dinarjev v letu 1969. Udeležba celotnega dohodka in ustvarjenega dohodka delovnih organizacij na območju SR Slovenije v gospodarstvu SFRJ je ostala v obeh letih enaka in znaša 17,5 odstotka. V Sloveniji, kot tudi v zveznem merilu, je bilo v zadnjih dveh letih ustvarjeno na vsakih 100 dinarjev porabljenih sredstev 128 dinarjev celotnega dohodka.

V gospodarstvu Slovenije je bilo v zadnjem letu ustvarjeno na 100 dinarjev angažiranih sredstev za 44,93 dinarjev dohodka, v zveznem merilu pa za 23 odstotkov manj t. j. 36,26 dinarjev.

Zaposleni delavci v gospodarstvu Slovenije je v letu 1969 ustvaril 35.501 dinarjev dohodka, povprečno zaposlen v gospodarstvu SFRJ pa je dosegel samo 29.070 dinarjev. Po podatkih Službe družbenega knjigovodstva, centralne za Slovenijo, je po zaključnih računih za leto 1969 v Jugoslaviji zaključilo 1416 delovnih organizacij svoje poslovanje z izgubo v znesku 5.393 milijonov dinarjev. Na območju SFRJ je okoli 10 odstotkov delovnih organizacij, ki zaposlujejo 373.828 delavcev in ki delajo z izgubo; na območju SR Slovenije pa 110 takih delovnih organizacij, ki so v letu 1969 poslovale z izgubo in so skupne izgube znašale 80.968 tisoč dinarjev.

Število zaposlenih pri delovnih organizacijah Slovenije, ki imajo izgubo, znaša 12.032. Pripomniti je potrebno, da se to število nanaša samo na zaposlene v onih delovnih organizacijah, ki imajo kot celota izgubo, in niso upoštevani oni delavci v samostojnih organizacijah združenega dela, ki so poslovale z izgubo, katerih delovne organizacije kot celote pa so izkazale večji dobiček od izgube oz. vnose v sklade.

LOJZE KERSNIC

Pojavila se je kot Cerberus

Afera z jabolki je sicer spet dokaz več o neurejenosti jugoslovanskega trga, priča pa še o marsičem drugem. Zadnji obupni poskus, da bi rešili ta problem, bi bil aranzma s Sovjetsko zvezo, ki bi bila pripravljena kupiti presežke naših jabolk, kot kompenzacijo pa bi izvozila v Jugoslavijo traktorje. Pogovori so že lepo stekli, potem pa se je kot Cerberus pojavila ustrezna grupacija naših proizvajalcev pri zvezni zbornici, ki seveda na uvoz traktorjev ni pristala.

In tako z jabolki še vedno ne vemo kam, traktorjev pa tudi primanjkuje za pomladanska dela na jugoslovanskih njivah...

Gospodarski vestnik — 8. V. 1970

Romanca o davčnih utajah...

Pravosodni organi pravijo, da je malo prijav proti kršilec davčne discipline; davčne službe se pritožujejo, da jih je veliko, le da je postopek pred sodniki za prekrške počasen. V občini Ljubljana — Center pravijo, da so odkrili poprečno po 200 davčnih utaj na leto. Ko so poostriili davčni nadzor in kaznovano politiko, so se takoj pokazali tudi rezultati: letos se je število davčnih zavezancev, ki so prijavili svoj dohodek, povečalo za 2000. Ljubljanska devizna inšpekcija je skupaj s carinarnico nedavno odkrila ne tako redke primere obrtnikov, ki so si za isto uvoženo blago (surovine, reprodukcijski material) priskrbeli dva različna računa: enega, nižjega za carino in drugega, do desetkrat višjega, ki ga odštevajo od dohodka za davčne organe.

Komunist — 8. V. 1970

Staro železo

Od leta 1964 do 1966 smo uvozili od 130 do 160 tisoč ton starega železa letno, lani pa kar 340 000 ton. Za letos računajo z uvozom 312 000 ton, za kar bo šlo okoli 18,7 milijona dolarjev.

Ta v dokajšnji meri nepotrebni uvoz bi bilo mogoče zmanjšati, če bi bila boljše organizirana odkupna mreža v podjetjih, ki zbirajo staro železo za velike porabnike.

Tovariš — 28. IV. 1970

GLAVNI UREDNIK
FRANCE SUŠTERSIC

ODGOVORNI UREDNIK
ČRTOMIR SINKOVEC

LETO VIII.
STEV.: 21
20. V. 1970

GLASILO ZZB NOV SLOVENIJE IN ZRVS SLOVENIJE

Razprava o statutu ZZB NOV Slovenije

Osnutek statuta Zveze združenj borcev NOV Slovenije je bil na dnevnem redu seje predsedstva republiškega odbora ZZB NOV glavna točka. Seja, ki jo je vodil Janko Rudolf, je bila 13. maja.

Ker gre za prvi statut ZZB NOV Slovenije se komisija, ki ga je sestavljala, ni mogla oslajnati na kake že obstoječe organizacijske predpise, pač pa je upoštevala rezultate razprave o predlogu zveznega statuta. Zato so v osnutek statuta ZZB NOV Slovenije zajeta tudi glavna določila zveznega statuta, seveda izpolnjena z določili, ki jih narekujejo potrebe organizacije v republiki. Podrobnosti določil o delu občinskih odborov ZZB in združenj pa ni v osnuteku, ker jih bodo določale organizacije same v svojih lastnih statutih.

V obsežni razpravi so člani predsedstva predlagali več sprememb in dopolnitev in sklenili, dati statut v javno razpravo.

V smislu sklepov seje bo prečiščeno besedilo statuta priobčeno v »TV 15« in do 1. julija bo mogoče pošiljati spremenjevalne

predloge, ki jih bo nato komisija za statut pregledala ter z njimi izpopolnjen načrt predložila republiškemu odboru ZZB NOV v potrditev.

V sporazumu z republiškim vodstvi drugih družbenopolitičnih organizacij je nato predsedstvo imenovalo *iniciativni odbor za postavitev spomenika komandantu glavnega štaba NOV in POS Francu Rozmanu-Stanetu*. V ta odbor so imenovani: Bebler dr. Aleš, Čizmek Boris, Komel Franta, Košak ing. Miha, Krese Franc, Poglajen Franc, Polak Bojan, Simonič Franček, Stante Peter (predsednik), Šentjurs Lidija, Taurer Franc, Turnher Tone (sekretar).

Potem so se pogovorili še o nekaterih drugih organizacijskih zadevah. Razprava na seji je pokazala, da je komisija za sestavo osnutka statuta uspešno opravila svoje delo. Javna razprava pa bo pokazala, kaj je v statutu potrebno še ustaviti, da bo ZZB NOV Slovenije imela v njem res solidne temelje za svoje nadaljnje delovanje.

V. M.

Proslava na kraju zmage

V nedeljo, 17. maja, je bila na Poljani pri Prevaljah proslava 25. obletnice zmage, na kateri je govoril predsednik RO ZZB NOV Slovenije Janko Rudolf. Proslava je bila pomembna predvsem zato, ker so se v tem kraju pred 25 leti bili zadnji boji med zmagovito Jugoslovansko armado ter nemškimi in kvistlinškimi enotami.

Tovariš Janko Rudolf je v svojem govoru poudaril pomemben delež jugoslovanskih narodov v boju proti fašizmu in nacizmu ter njihovo bratstvo in enotnost, ki se je manifestiralo tudi v končnih bojih in ki je najtrdnjše jamstvo naše neodvisnosti in napredka. Dalje je analiziral današnji položaj v svetu, ki ni pravi nič rožnat in ki nam narekuje čim večjo budnost in pripravljenost. Na revolucionarnih tradicijah temelječa zavest, da je narod, ki se je odločil boriti za svojo svobodo, nepremagljiv, je tista temeljna tradicija, ki jo gojimo tudi v sedanjem času in ki jo osvaja tudi naša mlada generacija. Ta generacija čedalje

bolj spoznava nujnost pripravljenosti za obrambo pridobitev revolucije, za vseljudski odpor proti vsakemu morebitnemu agresorju. Priprave na odpor so naša neizpodbitna pravica in dolžnost, s katero ne ogrozimo nikogar, pač pa z njo zagotavljamo, da nam ne bo nihče ukazoval in poskušal vsiliti svoje volje, pa najsi bi prišel od koderkoli in nastopal s kakršnimikoli gesli.

»Naj bo tudi današnje praznovanje 25. obletnice končnih bojov proti fašizmu v Evropi dragocena spodbuda za vse naše prihodnje napore v borbi za socializem, za človeka, za mir in za tako podobno sveta, kjer ne bo več zatiranja in hegemonije, kjer naj bi bil človek resničen gospodar svoje usode.« je na koncu dejal Janko Rudolf.

Pridite v „Franjo“

Ob 25. obletnici odhoda bolnišnice »FRANJE« v svobodo bo 24. maja 1970 ob 10. uri prijeteljsko srečanje. Vabljeni so vsi bivši ranjenici in osebje oddelkov A, B, C, in D, kako tudi njihovi prijatelji in znanci. Naprošam vse bivše ranjence, ki se srečanja ne morejo udeležiti da pošljejo na naslov dr. BOJC-BIDOVEG FRANKA, Vojna bolnica »Mladika«, Ljubljana, tele podatke:

1. ime, priimek, sedanji naslov, rojstni kraj in leto rojstva,
2. v kateri enoti se je boril,
3. od kdaj do kdaj se je zdravil v bolnišnici »Franja«,
4. sedanji poklic,
5. če je invalid, koliko procentni.

Gornji podatki so potrebni za zbiranje materiala o bolnišnici »Franja«. Seznam ranjencev in osebja bo objavljen v invalidskem domu »bolnice«.

Udeležimo se srečanja v čim večjem številu!

Dr. Franja

O osnutku zakona o zdravstvenem zavarovanju

Razprave o osnutku zakona o zdravstvenem zavarovanju in o obveznem obsegu zdravstvenega varstva sta v Skupščini SR Slovenije konec aprila 1970 končala republiški in socialno-zdravstveni zbor, ki sta osnutek zakona tudi sprejela.

Bivše borce NOV omenjeni osnutek zakona zanima predvsem zato, ker borci NOV pred 9.9.1943 oziroma pred 13. oktobrom 1943 sploh ne omenja. Navaja le, da ostanejo v veljavi dosedanja predpisi glede zdravstvenega varstva borcev za severno mejo, žrtev fašističnega nasilja, civilnih žrtev vojne in žrtev vojnega materiala.

Ta osnutek republiškega zakona torej o borcih NOV ne pove nič. Kaj pa zvezni zakon?

Zvezni zakon (to je splošni zakon o zdravstvenem zavarovanju in o obveznih oblikah zdravstvenega varstva prebivalstva) navaja, da se s posebnimi zakoni zveznega značaja daje posebno zdravstveno varstvo le posameznim kategorijam borcev (vojaški vojni invalidi, imetniki »Partizanske spomenice 1941«, imetniki določenih odlikovanj in drugi).

Ob osnutku bodočega zakona se vprašamo:

Kako bo urejeno zdravstveno varstvo borcev pred 9.9. oziroma pred 13.10.1943?

Pristojni organi načrtujejo poseben zakon, do katerega vodijo

med drugim tudi težnje po povenenju pravic za borce NOV, ki bi jih skupnosti zdravstvenega zavarovanja utegnile različno urejati.

Komisija skupščine SRS za vprašanja borcev ob tem ugotavlja:

Predlagatelj osnutka republiškega zakona ni upošteval znanega in večkrat poudarjenega stališča, da je treba obravnavati varstvo borcev v enotnih zakonih, ki veljajo za vse občane, vsebujejo pa tudi določbe, v katerih so navedene posebne pravice za udeležence NOV. Tako stališče so brez pripomb sprejela dva skupščinska zbora, podprla pa sta tudi kongres Zveze združenj borcev NOV Jugoslavije in skupščina ZZB NOV Slovenije.

Sprejem posebnega zakona o položaju udeležencev NOV v zdravstvenem zavarovanju in zdravstvenem varstvu je najbrž problematičen tudi zato, ker so za omenjene kategorije borcev NOV ugodnosti glede zdravstvenega varstva in zdravstvenega zavarovanja navedene v posebnih zakonih, ki ostanejo v veljavi še zakonih. Iz osnutka republiškega zakona je torej izločeno posebno varstvo udeležencev NOV pred 9.9. oziroma pred 15.10.1943, za kar bi bilo treba sprejeti poseben zakon. Sprejem posebnega zakona pa bi imel za posledico,

da bi borci uživali posebne privilegije oziroma bi jih postavili v posebno socialno skupino občanov.

V tem pogledu so stališča komisije Skupščine SRS zajeta v teh sklepih:

— Bodoči republiški zakon o zdravstvenem zavarovanju mora vsebovati tudi določila o zdravstvenem varstvu borcev in določati tudi večji obseg glede na njihovo zdravstveno stanje

— višje ravni zdravstvenega varstva naj bodo deležni tudi udeleženci NOV pred 9.9. oziroma 13.10.1943, če to zahtevata njihovo zdravstveno in gmotno stanje, pri čemer je treba nujno proučiti predloge ZZB NOV Slovenije

Nadaljevanje na 2. strani

Z VARČEVANJEM PRI

KB
LJUBLJANA

DO
IZPOLNENIH
ŽELJA

Dogodki tedna

● V domu JLA v Beogradu je bil tridnevni simpozij o ljudski obrambi, na katerem je okrog 450 udeležencev razpravljalo o zasnovi naše obrambe, o njenem organiziranju in izpeljavi. Znani jugoslovanski znanstveni delavci, vojaški teoretični in strokovnjaki so pripravili za simpozij več kot sto prispevkov in poročil. Moč naše zasnove splošne ljudske obrambe sloni na dejstvu, da so naši narodi in narodnosti čvrsto enotni in trdno odločeni, da nikoli in nikomur ne dovolijo spodkopavati te enotnosti, je izjavil načelnik generalnega štaba JLA generalpolkovnik Viktor Bujanj v govoru na začetku simpozija o teritorialni obrambi. Viktor Bujanj je poudaril, da v sodobnih razmerah dosežemo zmago v vojni in ubranimo deželo v precejšnji meri že v miru. Ta resnica terja vsestranskih priprav vse družbe, vseh njenih članov, ne pa samo oboroženih sil. — Udeležencem simpozija je vrhovni komandant oboroženih sil SFRJ maršal Tito poslal pozdravno brzojavko z željo za uspešno delo.

● Državni sekretar za narodno obrambo generalpolkovnik Nikola Ljubičić je odpotoval na šestdnevni uradni obisk v Francijo, kamor ga je povabil francoski minister za narodno obrambo Michel Debre. V razgovorih z najvišjimi predstavniki Francije je prišlo do izraza tradicionalno prijateljstvo med obema državama.

● Varnostna služba Jugoslavije praznuje 13. maj kot svoj praznik. Tega dne pred 26. leti so namreč v Drvarju na Titov ukaz ustanovili oddelek za zaščito naroda. V tem obdobju se je varnostna služba razvila in postala pomembni dejavnik v razvoju in zaščiti samoupravnih socialističnih družb. To je ob prazniku med drugim poudaril tudi zvezni sekretar za notranje zadeve Radovan Stijačić. Varnostna služba zajema vse ukrepe in dejavnosti, ki se jih je družba lotila, da bi zavarovala neodvisnost in celovitost naše države, njeno ustavno ureditev ter osebno in premoženjsko varnost slehernega državljanca.

● Sekretariat CK ZKS je na svoji seji, ki jo je vodil sekretar Andrej Marinc, razpravljalo o uresničevanju stališč in sklepov, ki jih vsebujejo resoluciji VI. kongresa ZKS in I. seje konference ZKS o razvoju manj razvitih območij v Sloveniji. — Nekateri kraje na Kozjanskem so obiskali predsednik republiškega zbora Miran Goslar, predsednik gospodarskega zbora Tone Bole in republiški poslanec Miran Cvenk. Pogovarjali so se s predstavniki šentjurske in šmarške občine o razmerah na Kozjanskem in o ukrepih, ki bi bili potrebni za hitrejši razvoj tega območja.

● Pokrajinska konferenca ZK Kosova je po dvodnevni razpravi končala z delom in sprejela sklepe o družbeno-ekonomskih in idejnih problemih razvoja pokrajine. Uvodni govor je imel predsednik pokrajinskega komiteja ZK Veli Deva, ki je med drugim opozoril tudi na možnosti družbenih sil in gospodarstva Kosova, da z lastnimi prizadevanji pospešijo razvoj v pokrajini.

● Z novim sklepom vojaškega sodišča v Beogradu je za nadaljnji mesec dni podaljšan pripor za vohunsko trojko Hansa Rullmana, Hilmijsa Tačija in Jovana Trkuljo. Osumljeni so, da so za neko tujo državo zbirali vojaške, gospodarske in politične podatke. Rullman, Tači in Trkulja, aretirani 10. marca letos, so že dva meseca v vojaškem preiskovalnem zaporu, ki jim ga je za prvi mesec odkazal preiskovalni sodni senat.

● Te dni je svet proslavljal 25-letnico popolne kapitulacije nacistične Nemčije, ki je prinesla evropskim narodom tako zaželeno svobodo. Prvič po toliko letih so obletnico primerno proslavili tudi v ZR Nemčiji. Zvezni kancler Brandt je v ta namen celo sklical izredno sejo bundestaga in v uvodnem govoru omenil tudi naslednjo pomembno misel: »Nihče ne more pobegniti zgodovini, ki jo je dobil v nasledstvo, zato nemški narod ne sme pozabiti lekcije svoje preteklosti. Nemški narod mora objektivno gledati na svojo zgodovino.«

● Poljski potapljači so našli v Baltičnem morju nedotaknjeno nacistično podmornico, ki bi utegnili skrivati tajne dokumente o nacistični vladi. Kraj najdbe leži tik ob poljsko-vzhodnonemški meji, v samotnem zalivu. Prebivalci okoliških krajev pripovedujejo, da so nekaj dni pred koncem vojne videli več nemških mornarjev, ki so prišli z obale. Mornarji so dejali, da so pripluli iz Libecksa s podmornico, v kateri je bilo mnogo zabojev s tajnimi dokumenti. Podmornico bodo poskusili dvigniti še letos.

● V Franciji so sporočili, da bodo začeli z novimi jedrskimi poskusi na vseh pacifiških poligonih. Ladje in letala so opozorili, naj se izognejo koralnim otokom Mururoa, 1290 kilometrov jugovzhodno od Tahitija. Prepovedano območje ima premer 193 kilometrov okrog otoka Mururoa.

● Na 24. zasedanju SEV v Varšavi so obravnavali nekatera pomembna vprašanja gospodarskega sodelovanja med državami članicami. V ospredju razprav so bili sklepi, ki so jih sprejeli na zadnjem moskovskem zasedanju 26. IV. 1969, ko so govorili o novih smernicah gospodarskega značaja, ki bi morale privedi do gospodarske integracije. Udeleženci — predstavniki vseh vlad članic se niso razšli takoj po sprejetju dokumentov o gospodarskem sodelovanju, temveč so ostali v Varšavi ter proslavili 15-letnico ustanovitve te organizacije — varšavskega pakta.

● Zahodnonemški kancler in predsednik socialdemokratske stranke Willy Brandt je na kongresu stranke v Saarbrückenu poudaril, da je cilj njegove vlade in stranke popolna zahodnoevropska integracija, hkrati pa sodelovanje z Vzhodno Evropo. Dejal je tudi, da si rešitve problema razcepljene Nemčije ne more zamisliti, dokler bo razdeljena Evropa. Glede na odnose med Nemčijama je Brandt izrazil pripravljenost, da bi našli način sožitja in priznanja NDR za enakopravno državo, vendar je zavrnil vsako možnost ideološke pomiritve. O vprašanju poljske meje na Odr in Nisi je Brandt dejal, da ZRN nima nobenih ozemeljskih teženj.

● Neznanci so poskušali razstreliti letala španske letalske družbe Iberia v štirih velikih evropskih mestih. Bomba je eksplodirala na letalu v Zenevi malo prej, preden je poletelo v Palmo de Majorco. Eksplodirati bi morala 15 minut po vzletu, vendar so jo še pravočasno odkrili, tako, da so potnike še rešili iz letala. V Londonu so anšli bombo v letalu potem, ko je neznanec po telefonu obvestil policijo, v Frankfurtu pa je razneslo kovček na letalu. V Amsterdamu išče policija žensko, ki je pustila tam kovček z razstrelivom. Razneslo ga je nekaj minut pred anonimnim telefonskim opozorilom. V vseh treh primerih k sreči ni bilo človeških žrtev.

● Vlada ZDA je sklenila ponovno dobavljati Grčiji težko orožje. Med drugim nameravajo poslati grškim polkovnikom tudi najbolj sodobna vojaška letala.

O osnutku zakona o zdravstvenem zavarovanju

Nadaljevanje s 1. strani

— zdravstveno varstvo borcev NOV mora biti na območju republike urejeno enotno s tem, da krije republiški proračun razliko med obsegom varstva, ki ga bodo določile posamezne skupnosti socialnega zavarovanja, in v zakonu določenim večjim obsegom

— komisija zelo podpira stališča RO ZZB NOV Slovenije, ki meni, da je treba v samem zakonu zagotoviti, da imajo vsi udeleženci NOV, ne glede na to, ali so zaposleni ali ne, vse pravice zdravstvenega zavarovanja in varstva.

Osnutek republiškega zakona, o katerem govorimo v tem članku, bi bilo treba dopolniti s posebnimi določbami, ki bi urejale tudi zdravstveno zavarovanje in zdravstveno varstvo udeležencev NOV.

ZC

POROČILO

o zrebanju denarne loterije odbora za pohod »PO POTEH PARTIZANSKE LJUBLJANE«, ki je bilo dne 12. maja 1970 v Ljubljani

srečke s končnicami	so zadele
22280	10.000
1021	300
1511	1.000
4781	200
66251	3.000
33	50
0613	200
3103	250
3213	250
05504	3.000
8474	200
29894	20.000
37884	30.000
49834	3.000
875	100
5345	500
53425	10.000
4036	200
1917	300
6907	400
338	100
728	100
978	100
7738	250
7948	200
9108	300
36818	10.000
009	100
1619	250
38899	3.000

Dobitke izplačuje Odbor za pohod »Po poteh partizanske Ljubljane«, Ljubljana, Komenskega 7 na podlagi uradnega poročila o izidu zrebanja. Dobitniki izven Ljubljane lahko pošljejo izžrebane srečke v izplačilo v priporočenem pismu na naslov: Odbor za pohod »Po poteh partizanske Ljubljane«, Ljubljana, Komenskega 7. Izplačilo dobitkov zastara v 60 dneh od dneva objave.

Kaj ima v programu komisija VVI

V programu dela, ki ga je republiški odbor ZZB NOV Slovenije sprejel na svoji seji 15. marca letos, je zajet tudi delovni program komisije za vojaške vojne invalide. Samo bežen pogled na ta program nam ne pove mnogo, toda njegova vsebina je dovolj bogata, da ji kaže posvetiti nekoliko več pozornosti.

Sodelovanje pri pripravah letnih skupščin združenj vojaških vojnih invalidov in občinskih odborov ZZB NOV, analiziranje dela združenj, zlasti pa sekcij VVI pri združenjih borcev NOV in vzpodbujanje njihovega družbenopolitičnega dela — to so naloge, ki jih je komisija postavila na začetek svojega programa.

Dalje je v programu navedeno, da bo komisija proučila oblike osnovnega zdravstvenega varstva vojaških vojnih invalidov in predlagala ustrezne ureditve. Sodelovala bo v razpravi o novem pokojninskem in invalidskem zakonu ter zbrala in pripravila predloge o zadevah, ki se nanašajo na vojaške vojne invalide.

Med pomembne naloge programa sodi vsekakor programska obveznost, da bo komisija analizirala rezultate izvajanja republiškega zakona o vojaških vojnih invalidih ter na temelju predlogov in pripomb združenj VVI in občinskih odborov ZZB NOV pripravila poročilo in predloge za nadaljnje urejanje varstva vojaških vojnih invalidov v republiki.

Komisija bo nadalje sodelovala pri izvajanju sklepov in stališč kongresa zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije in republiške skupščine ZZB NOV Slovenije glede urejanja varstva vojaških vojnih invalidov. Sodelovala bo z republiškim sekretariatom za zdravstvo in socialno varstvo pri izvajanju invalidskega varstva in hkrati z zvezo vojnih invalidov NOV iz Trsta pri urejanju

nekaterih zadev invalidov NOV iz Italije.

Tudi pokojninsko zavarovanje vojaških vojnih invalidov v času njihove poklicne rehabilitacije, ki je že dalj časa predmet spora, sodi med tiste zadeve, pri katerih ureditvi bo komisija sodelovala.

Končno ima komisija v svojem programu dela še proučitev nekaterih vprašanj nadaljnega razvoja športa in rekreacije med vojaškimi vojnimi invalidi. V sodelovanju z zvezo za sport in rekreacijo invalidov Slovenije pa bo predlagala ustrezne ukrepe.

Komisija za vojaške vojne invalide pri republiškem odboru ZZB ta program že izvaja, toda popolna izvedba programa, ki je po vsebini dovolj bogat, bo terjala še precejšnjih naporov, ki jih bo morala komisija pri svojem nadaljevanju dela premagovati.

V. M.

Zahvala

Z denarnimi in materialnimi prispevki so omogočili postavitev spomenika narodnemu heroju Antonu Veluščeku-Matevžu, ki smo ga odkrili 1. maja letos: Podjetje za popravilo voz in strojev Nova Gorica, Šoske elektrarne, Skupščina občine Nova Gorica in tovarna Meblo.

Govornika predsednik občinske skupščine Nova Gorica Rudi Simac in španski borec, Matevžev soborec narodni heroj dr. Aleš Behler sta se s ljubeznivo odzvala vabilu ter sta s svojimi govori obogatila vsebinski del prireditve. Domača godba na pihala je igrala budnico, na prireditvi pa so prizadevno in uspešno sodelovali: Godba milice iz Ljubljane, Učiteljski pevski zbor »Emil Adamič« in Partizanski invalidski pevski zbor iz Ljubljane.

Vsem navedenim gre javno priznanje ter se jim za pomoč in sodelovanje iskreno zahvaljujemo!

Občinski odbor:
ZZB NOV
Občinski sindikalni svet
Nova Gorica

Za krepitev dobrih sosedskih odnosov, miru in mednarodnega sodelovanja, je postal že tradicionalen »Sončni vlak«, s katerim se po Avstriji, Nemčiji, Lichensteinu, Švici in Jugoslaviji vozijo invalidi omenjenih držav. Letos je iz Ljubljane odpeljal 6. maja, se vrnil čez Jesenice 9. 5. in nato nadaljeval pot proti Reki, Opatiji ter se skozi Ljubljano zopet vrnil v Avstrijo.

Na izhodni postaji je med drugimi pozdravil udeležence predsednik IS Slovenije Stane Kavčič, po drugih krajih pa so jih pozdravljali predstavniki občinskih skupščin, občinskih odborov Rdečega križa in drugih družbeno-političnih organizacij.

Na sliki: pozdravne svečanosti na jeseniški železniški postaji.

B. BLENKUS

**ZDRUŽENO ŽELEZNIŠKO
TRANSPORTNO PODJETJE
LJUBLJANA**

NOVI POSLOVNI DIZELMOTorni VLAK IZ LJUBLJANE V BEOGRAD V MANJ KOT ŠESTIH URAH

EMONA EKSPRES na progi Ljubljana—Beograd

Iz Ljubljane	5.30
Zidani most	6.20
Zagreb	7.16
Beograd	11.26

Iz Beograda	15.24
Zagreb	19.24
Zidani most	20.28
Ljubljana	21.20

Udobno potovanje zagotavlja sodobna oprema vlaka. Bife-postrežba v vlaku — stevardese — spalni in konferenčni oddelki! Rezervacija sedežev obvezna! Potniki, poslovni interesenti! Izkoristite ugodnost hitrega in udobnega potovanja z našim najhitrejšim DIZELMOTORNIM VLAKOM EMONA EKSPRES! Vse informacije: ZŽTP TURISTIČNO TRANSPORTNI BIRO, Ljubljana, Titova 32, tel.: 311-851.

HITRO

UDOBNO

VARNO

Besede naših dopisnikov

JESENICE

Srebrna priznanja OF

V jeseniški občini so na predvečer dneva zmage v domu družbeno-političnih organizacij podelili 8 priznanj OF. Sedem so jih podelili posameznikom, eno pa občinski zvezi tabornikov Jesenice. Med posamezniki so dobili priznanja naslednji prizadevniki družbeno-politični delavci:

Tomaž Ertel, Ivanka Kozar, Anton Mrak, Janez Palčič, France Pintar, Tone Varl in Anton Zupan. pan.

Po podelitvi so jim mladinci na Hrušici pripravili lep folklorni nastop, predsednik občinske konference SZDL sprejem, nato pa je bilo tovariško srečanje.

BRANKO BLENKUŠ

MARIBOR

Srečanje nekdanjih obveščevalcev in aktivistov

V počastitev 25-letnice osvoboditve so se v soboto sestali v hotelu Zamorec v Mariboru na spominskem srečanju nekdanji mariborski in pohorski obveščevalci in aktivisti, ki so pred 25 leti kakorkoli sodelovali v akcijah pri reševanju mostov, elektrarne Fala in drugih objektov. Znano je namreč, da je imel okupator v svojem uničevalnem načrtu med umikom rušiti javne naprave, kar je tudi dosledno izvajal, le v mariborski pokrajini je po zaslugi vrlih obveščevalcev in aktivistov ostalo tako rekoč vse nedotaknjeno.

Tega srečanja so se udeležili nekdanji obveščevalci in aktivisti iz Maribora, Ptuj, Frana, Slovenjega Gradca in od drugod. Nekateri so bili zadržani, nekaj pa je bilo nedosegljivih. To srečanje je počastila s svojo navzočnostjo tudi zaslužna nekdanja partizanka Mica Rokova, ki je imela v času okupacije pomembne funkcije v organih OF na Pohorju pod vodstvom takratnega sekretarja Sergeja Kraigherja. Na srečanju je bil navzoč tudi predstavnik mariborskega muzeja osvoboditve kustos Mirko Fajdiga.

Srečanje je bilo zelo prisrčno in tudi ganljivo, ker je marsikateri od udeležencev obujal spo-

mine na takratne hude čase, vsi pa so se veselili ob doseženih uspehih.

To jubilejno srečanje je vodil Franjo Novak, ki je — znan kot drzen aktivist — v najbolj odločnem trenutku kot namišljen komisar pršlepi okupatorja in »zasedel« njegovo osrednjo politično postojanko na tako imenovanem Spodnjem Štajerskem — Landrat ter tako kot lažni Machthaber von Untersteiermark dajal striktno ukaz: »da se ne sme ničesar porušiti!«. To je tudi pripomoglo, da so bile vse reševalne akcije tako uspešno končane. S tem je bila očuvana naši novi Jugoslaviji večmilijardna vrednost.

G.

IVANČNA GORICA

Pozdrav kurirjem in vezistom

Mladina osnovne šole iz Stične je devetega maja pripravila več kot dvesto kurirjem in vezistom prisrčen sprejem. Pred zdravstvenim domom narodnega heroja Jožeta Kovačiča v Ivančni gori so oblečeni v narodne noše — šivali so jih že dva meseca pred nastopom — izvajali program, ki je marsikomu izvalil solze iz oči. »Tako lepega sprejema nismo pričakovali...«, so v zahvalnem govoru dejali kurirji. Nato so položili vence pred doprni kip narodnega heroja Jožeta Kovačiča in spominsko ploščo padlim v NOB ter v Titovem domu v Ivančni gori organizirali za najmlajše predvajanje filmov s tematiko NOB.

Posebna zahvala za to res uspešno prireditev gre učiteljstvu stiške šole, ki je zelo delavno, saj v tem kraju ne mine proslava, na kateri bi ne sodelovala šolska mladina.

ŠTEFAN OBLAK

ŠMARTNO PRI LITJI

Ob dnevu zmage

Mladinski aktiv iz Šmartnega pri Litji, ki je po nekajletnem premoru zopet zaživel, je letos izvedel že več prireditev. Ob dnevu zmage in petindvajsetletnici osvoboditve pa je pripravil prireditev »Mladi tekmujejo«. Poleg

tem o kulturnih možeh in Planici so tri skupine mladih odgovarjale tudi na vprašanja o razvoju narodnoosvobodilnega boja in mladinski organizaciji v litjski občini. Poleg smučarja Branka Dolharja in igralka Milene Grmovc je na prireditvi sodeloval še Marko Rainer, nekdanji sekretar SKOJ in vodja šmarske mladine med vojno ter v svoji pripovedi obudil nekaj spominov na najtežje trenutke naše zgodovine.

BORIS ŽUZEK

POSTOJNA

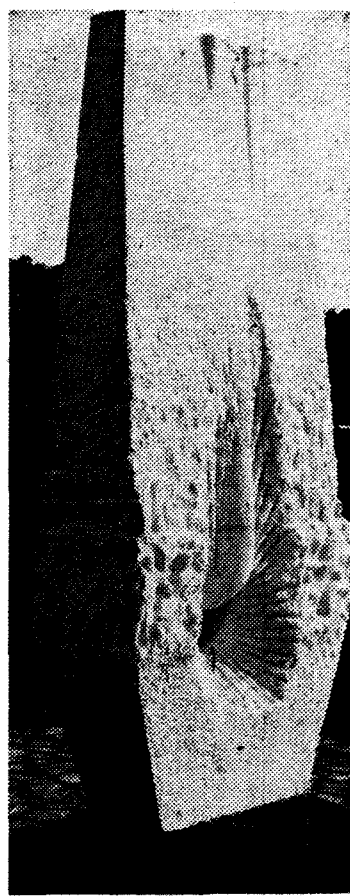
Srečanje borcev notranjskega odreda

V Postojni so se že lotili priprav na proslavo dneva borca. Ker pa letos praznujemo tudi 25. obletnico osvoboditve, bo to praznovanje tembej svečano. Osrednja proslava 4. julija v Postojni, bo letos združena s srečanjem borcev Notranjskega odreda. Ta odred, se je v času NOB največ zadrževali v tem predelu Notranjske, zato mu je občinska skupščina Cerkljica že leta 1966 podelila domicil. Tedaj so se borci zbrali v Starem trgu pri Ložu, na Blokah pa so odkrili spomenik Notranjskemu odredu ter po odredu preimenovali tudi vojašnico. Naslednje leto so se borci Notranjskega odreda srečali v Grahovem, kjer sta 23. septembra 1943 Tomšičeva in Šercerjeva brigada uničili belogardistično postojanko.

Leta 1968 so se borci tega odreda srečali skupno s hrvaškimi partizani ter borci iz Ilirskobistriške občine in Istrskega odreda v Babnem polju, ki so v času NOB tesno sodelovali z njihovo enoto. Lansko leto so se zbrali v Sodražici. Letos, za občinski praznik Postojne 23. aprila, pa je odred dobil domicil tudi v Postojni.

Za srečanje borcev Notranjskega odreda v Postojni 4. julija bodo organizirali svečano proslavo s kulturnim programom. Na proslavi bo govoril predsednik CK ZKS Franc Popit, v programu pa bodo sodelovali tudi pevkini Postojnske jame si bodo borci lahko brezplačno ogledali ski zbor in godba na pihala. Ker bo srečanje oziroma proslava v jamo. Za ta praznik bodo v Postojni odprli tudi razstavo dokumentov Notranjskega odreda, ki jo bodo prepeleli z Blok in iz muzeja ljudske revolucije v Ložu.

Odkritje spomenika v Pridvoru

V koprski občini so proslavili občinski praznik in petindvajsetletnico osvoboditve s proslavo v Pridvoru. Na prostoru pred združenim domom so odkrili spomenik padlim borcem in žrtvam fašističnega nasilja, ki ga je izdelal akademski kipar Jože Pohlen iz Kopra. Spominski kamen je izklesan v obliki plamena v velikosti 450 krat 230 cm. Verze zanj je napisal dr. Rado Bordon. Na drugi strani pa so imena padlih in umrlih.

Predsednik občinske skupščine je za ožje sorodnike padlih in umrlih priredil sprejem v združenem domu, popoldne pa je bilo veliko partizansko srečanje.

Proslava v Pridvoru je bila sklepna prireditve ob letošnjem občinskem prazniku. V četrtek, 14. maja, je imela občinska skupščina slavnostno sejo, na kateri so podelili odlikovanje in »nagrade 15. maja«, ki jih vsako leto podeljujejo najbolj zaslužnim občanom. V petek pa so imeli proslavo na osnovni šoli Dekani. Ob tej priložnosti so odkrili pred šolo spominsko obeležje 1. tankovske brigadi. Na ploščad so pritrdili tank tipa »Stuart«, s katerimi je bila opremljena ta brigada. Učenci so izvedli kulturni program, med drugim so deklamirali pesmi partizanskih pesnikov Kajuha in Črtomirja Šinkovca.

ALBERT KLUN

Pripravljalni odbor pričakuje, da se bo srečanja udeležilo več tisoč ljudi, hkrati pa vabi na srečanje tudi druge borce in aktiviste, ki so se med vojno zadrževali v tem delu Notranjske.

SLAVKO BERGLEZ

Priznanje uslužbencem zavoda „Borec“

V prostorih zavoda Borec je bila prejšnji teden prisrčna slovesnost, na kateri je direktor Josip Logar-Božo podelil zapestne ure kot skromna priznanja za desetletno delo naslednjim tovarišicam in tovarišem: IVI DOBLESK, DANICI GRUDEN, VLADI-

MIRU KAVČICU, ZMAGI MATAJEC, MAJDI MIKLAVC, VIKTORJU PIRNATU, MILENI STRAJNAR in DANICI ZAVADLAL. Tovrstna priznanja podeljujejo v zavodu Borec že tretje leto. Zato bi ne bilo prav, če bi se danes ponovno ne spomnili vseh tistih, ki so darila že prejeli in s svojim delom prav tako prispevali nemajhen delež k uresničevanju pomembnega poslanstva, ki ga zavod Borec uspešno opravlja že dvajseto leto. To so: ANTON AHCIN, JOŽE BLATNIK, VLADO CEGNAR, MIMI IVANUŠ, CENE JERŠEK, VEKOSLAV MLEKUŽ, MILE PAVLIN, SONJA PRINČIČ, STANA SELJAK, OLGA SUHI, EMA SRAKAR, MILAN ŠKERLAVAJ-PETRAČ, FRANCE SUSTERŠIČ in MARIJA VODOPIVEC.

PROSIM, CE MI SPOROCITE NASLOVA BIVŠEGA KOMANDANTA IN KURIRJA KOMANDE MEŠTA VOJSKO NAD IDRIJO V MAJU LETA 1944. OMENJENA TOVARISA POTREBUJEM KOT PRICI ZA REŠEVANJE PRIZNANJA DELOVNE DOBE.

LUDVIK MAKUC, IDRIJA, ROZNA ULICA 8

POMAGAJ SI SAM IN UNIO TI BO POMAGAL

Ob tabornem ognju

Dva meseca odrezani od sveta

Pred nedavnim sem se spomnil svojega znanca in se namenil k njemu na obisk. Zapeljal sem se do Škofje Loke ter zavil v Selško dolino, med škofje-loške hribe, ki so porasli s širnimi gozdovi. Pot me je vodila skozi železnike in malo pred Zalim logom sem zavil čez nov betonski most na levo, v Davško grapo. Moj znanec je namreč doma v Davči. Od davškega mostu se vije makadamska cesta po davški grapi. Cesta preseka več strmih hudourniških grap, prebija se skozi visoke pečine — človek ki tu prvič potuje, misli, da je zašel v kakšen divji kanjon, kot jih prikazujejo v filmih z ameriškega zahoda. Med vojno tu še ni bilo ceste ne poti, strme skale, kjer domujejo gamsi in gnezdi orli, so dajale zavetje partizanskim delavnicam.

Po desetih kilometrih vožnje sem se ustavil pred prijazno gostilno. Ker je bila nedelja dopoldne, je bilo v veliki kmečki hiši zelo živahno. Tudi svojega znanca sem našel, saj je tu središče vasi in zbirališče vaščanov. Ker je bila napovedana letna konferenca krajevnega organizacije ZB

NOV in ker je tudi moj znanec član ZB, me je povabil na ta stanek. Rad bi opisal kakšne skrbi tarejo člane ZB NOV Davča.

Najprej so poročali o delu organizacije v preteklem letu, o tem, kako so reševali razne prošnje borcev, poročali so o stanju blagajne, potem so sklenili, kako bodo denar, ki ga imajo, porabili, sestavili so poročilo, koliko sredstev bi potrebovali za obnovo spomenikov NOB, ki jih je v vasi šest. Domenili so se, da bodo postavili kašipote, ki bodo obiskovalcem Davče pokazali, kje ti spomeniki stojijo. Izvolili so tudi nov odbor. Potem so se pogovarjali o problemih, ki tarejo vse prebivalce Davče in ne samo člane ZB.

V Davčo je speljana 10 km dolga cesta, ki so jo zgradili po vojni. Prej je v Davčo držala le slaba kolovozna pot. Cesta je velika pridobitev za vas, ni pa urejeno vprašanje njenega vzdrževa-

nja. Za cesto namreč skrbi krajevna skupnost Davča, ki pa od skupščine občine Škofja Loka dobi premalo sredstev za vzdrževanje. Čeprav je cesta še skoraj nova, se zaradi slabe gradnje opornih zidov na več krajih že podirajo. Cestar, ki zaradi majhnih sredstev krajevnega skupnosti dobiva le 50.000 starih dinarjev plače, le delno lahko obvaruje cesto pred hudimi nalivi na tako dolgem in strmem odseku. Predstavniki krajevnega skupnosti SZDL in ZB se zama nam trudijo, da bi kje dobili več sredstev za vzdrževanje in za popravilo opornih zidov. Letos je sicer gozdno gospodarstvo Kranj namenilo nekaj denarja za popravilo teh zidov, vendar premalo, da bi se cesta v celoti popravila. Prebivalci vsako leto prispevajo precej denarja za vzdrževanje in pluzenje pozimi. Letos je bila zaradi visokega snega dva meseca odrezana od sveta, le ozke gazi, narejene s krpljami, so pri-

čale, da tu še živijo ljudje. Sreča, da bolezen ni preveč resno zašla med samotne hiše, ker pomoč v takem snegu ne bi mogla prispeti.

Na sestanku so sklenili, da druge zime ne smejo pričakati tako nepripravljeni. Domenili so se, da bodo skušali kupiti snežni ventilator za pluzenje snega. Traktor, ki je potreben za pogon tega ventilatorja, že imajo. Ventilator stane približno 3.000.000 starih dinarjev. Milijon starih dinarjev bodo prispevali prebivalci sami, vendar še ne vedo, kje bodo dobili drugo. Člani ZB se čudijo, zakaj v Davčo tako težko prispeje kak dinar — v partizansko Davčo, v vas, ki je dala čez štirideset očetov, moč in sinov za svobodo, dala nad dvesto glav živine, nasitila nešteto partizanov, nudila zavetje brigadam in batalijonom, v vas kjer je bila sleherna hiša partizanski dom. Čudijo se, da sosednja vas dobi de-

nar za pluzenje, v vas je uvedena avtobusna proga, za popravilo opornih zidov na cesti, ki za to vas niti ni življenjsko važna, se je našlo 30.000.000 starih dinarjev. Člani ZB so povedali, da tega ne zavidajo sosedom, vendar bi bilo tudi nad trideset davških fantov in deklet veselo, če bi se lahko vozili v službo in ne bi bilo treba vsak dan pešati uro in pol do avtobusa, po službi pa zopet uro in pol proti domu. Zeli-jo, da bi lahko pozimi pluzili cesto in se starim in bolnim ne bi bilo treba bati, da zdravniška pomoč ne bo mogla do njih. Zeli-jo tudi, da bi bila cesta v Davčo taká, da bi se vozniki ne bili voziti po njej. Veseli bi bili, če bi jih večkrat obiskali znanci iz NOB. Menili so tudi, da je v interesu družbe oz. priprav na vseljudski odpor, da ostanejo hribovske vasi ekonomsko trdne, da ne bi ostalo čedalje več kmetij zapuščenih.

Sestanek sem zapuščal z željo, da bi bili čimprej rešeni problemi, ki tarejo mojega tovariša in njegove prijatelje v Davči.

LUDVIK ČEMAŽAR

Iz zgodovine revolucije in ljudskega odpora

„Rodilo se je dete“

Tako je vzkliknil partizan-elektronženir, ko mu je po truda-polnem delu, s skrajnim naprezanjem uma in tako rekoč iz nič uspelo napraviti radio sprejemnik in oddajnik za zvezo z vrhovnim štabom v Bosni. To se je dogodilo pozimi leta 1943 v Dolomitih. Na ta dogodek me je spomnilo predvajanje največjega jugoslovanskega filma »Bitke na Neretvi«, v kateri je ta oddajnik nedvomno odigral svojo vlogo, saj so takoj po njegovem »rojstvu« odšle naše brigade na Hrvaško, da so tolkle sovražnika v hrbet, preostale enote pa so podvojile svoje napade na sovražnika v Sloveniji.

Na silvestrovo leta 1942 sem bil s položaja komandirja čete v Dolomitskem odredu premeščen kot strojepisec v Centralno tehniko KP Slovenije. V bunkerju, kjer sem se to noč znašel, sta že gosovala dva tovariša, elektriška in radijskega strokovnjaka; inženir je že davno mrtev, njegov tovariš pa še aktivno deluje v Ljubljani. Imela sta nalogo, da brez-pogojno sestavita radijski oddajnik, ker je stari v Roški ofenzivi propadel. Z dogovorjenim znakom je VŠ vsak dan ob določeni uri iskal zvezo s Slovenijo, ki pa jo kljub požrtvovalnosti nekaterih ljudi dolge mesece ni bilo.

Nekega dne pa je bila zveza le vzpostavljena, »rodilo se je dete«. Tega ne bom nikoli pozabil. Edinstveni dogodek nas je bil namreč za krajši čas zapeljal v lahkomišelnost, dovolj časa pa je

bilo, da so okupator in domači izdajalci zavohali, da se v hiši, kjer je naš bunker, dogajajo sumljive reči. Pri preizkusu oddajnika smo z dimnika na hiši napeljali do bližnje smreke anteno, ki pa smo jo po uporabi pozabili sneti. Ker je bil naš bunker tik pod Toškim čelom, na nikogaršnjem ozemlju, je bilo tam okoli vohljačev vedno dovolj. Nekdo je pač moral opaziti napeljanje žico in novico v diru odnesti na nos belogardistom v bližnji postojanki. Seveda smo žico takoj odstranili, ko smo se zavedeli, kako lahkomišelnost smo ravnali.

Ni mnogo ljudi, ki bi poznali prvotne partizanske bunkerje. Bunkerje novejšega tipa je bilo moč videti okrog Muzeja narodne osvoboditve v Ljubljani. Toda to so že udobne barake, tako rekoč luksuzna stanovanja v primerjavi z našim bunkerjem. O bunkerjih je že obširno spregovoril njihov glavni graditelj Polde Pezdur, vendar moram našega opisati obširneje, saj je pri tem dogodku odigral odločilno vlogo.

Hiša, kjer je bil bunker, je bila v strmem bregu. V notranjščino se je prišlo s poti, ki je držala tik ob hiši Polovico v breg vkopanega podstenja je zavzemala klet, četrtino celotne površine pa živinski hlev. Nihče si na prvi pogled ne bi predstavljal, da je za hlevom še en prostor; mislil bi, da je tam skala. Bil pa je tam prostor 3x2 m, morda kaj več, v katerem je bil skrbno zakamufliiran bunker. Ni bilo ne oken ne vrat, noter se je pri-

šlo skozi kvadratni meter veliko odprtino, ki jo je od znotraj zapiral premični zid na tračnicah. Reže so bile s kletne strani skrbno zakrite s policami, kjer je bilo dosti zeljnatih glav, kolera-be, repe in drugih potrebnih in nepotrebnih stvari. V bunker se ni moglo priti zlahka, zato so bili dogovorjeni znaki s trkanjem po zidu. Bil je tako prava mišolovka — kogar bi v njem izsledili, se ne bi mogel rešiti.

V notranjščini je bil ob levi steni nadstropni pograd za štiri osebe, vendar je bilo treba ležati postrani. V podaljšku je bila miza za tehnike, ob zadnji steni predal za tiskarske potrebnosti, tik ob njem ozka miza tiskarja, ob desni steni klop, v desnem kotu pri vходу pa »kibla« kot v »arestu«. Prav v sredini je bila kar na tleh električna pečica, na kateri smo dan in noč kuhali, če smo imeli kaj. Tok je bil tako slab, da je bilo treba polento kuhati kar 6 ur, fižol pa cel dan. Električna je bila spretno speljana skozi nekaj dimnik in priključena na strehi; tam je bil tudi zračnik. V bunker ni od zunaj prihajal nikakršen šum zato nismo vedeli, kdaj je dan, ali noč. Edino prihod našega oskrbovalca nam je nakazal, da je zunaj tema. Tedaj smo tudi za kakšno minuto odšli na zrak in odnesli odpadke.

Gospodarja hiše so spretni terenci ujeli na žganje in tobak in jim je zato dovolil, da v tem prostoru spravijo začasno neki material, kakor so mu dejali. V

bunker, da bo včasih prišel kdo izmed njih, sicer pa naj ga ne skrbi, kaj se tam dogaja. In res, gospodar se ni nikdar zanimal, kaj se dogaja v njegovi kleti.

Nisem se utegnil zanimati, kaj tovariša delata. Videl sem le, da neprenehoma vežeta, lepita in spajata neke žice, škatljice, svečke in ne vem kaj še vse, vpraševal pa tudi nisem, ravnojač se po takratnem načelu: »me vprašuj, kar te ne zanima, ne pripoveduj, kar drugega ne zanima.« Stvar sem spoznal šele takrat, ko sta zadevo končala in obstala pred najtežjo preizkušnjo: ali bo ali ne bo? Žal, bilo je zadnje! Vtlik, blisk, dim in vse je bilo končano.

Izčrpan od napornega duševnega dela, zaraščen, razmršen, izpitatega obraza in vedno tih je bil inženir že tako kaj klavirno bitje, ob neuspehu, ki ga je doživel, pa je bil prav strašen. Brez besed se je zgrudil na spodnji pograd in nepremično zasrepl v deske nad seboj. Pa to ni trajalo le en dan. Da ga ne bi motila, sva se tudi midva umaknila na pograd in zaspala. Ne vem, ali je on kaj spal ali ne. Ko sem se prebudil, je strmel v deske nad seboj. Z velikim naporom sva ga pregovorila, da je nekaj pojedel in da se je zopet začel gibati. Vso napravo je razdrl, potem pa začel skicirati: najprej na papir, nato pa ure dolgo kar po zraku. Mislim, da se mu je zmešalo. Toda ne, iskal je tisto neznanko, ki mu je bila pokvarila prvotni izdelek. In našel jo je! Zopet je prišel dan, ko je v skrajni živčni napetosti vtaknil stikalo. Vzdih neznankega olajšanja se mu je izvil iz prsi, ko je aparat začel delovati. Skoraj padel je na pograd, da se po mučnem delu končno le spočije. Počakati pa je bilo treba še na kurirja, da bi povedal točen čas, ko bo treba zopet poiskati VŠ. Ze po nekaj odtipkanih morsejevih znakih se je ta oglašil in tedaj so se iz vile iz prsi inženirjeve besede: »Rodilo se je dete«.

Nad nami je bil lesen strop iz stesanih brun, na njih pa je bil verjetno cement ali steptana zemlja. Bila je to čumnata, v kateri je stanovala stara, naglušna mati. Iz čumnate ni bilo nikdar slišati kakšnega ropota, zato pa je bilo močno topotanje drugega dne znak, da imamo v hiši zelo neprijetne obiskovalce. Menil sem, da je prišel konec. Neopazno sem pripravil več bomb, puško in nož, da bi pokončil vse, kar

bi se živega našlo v bunkerju, z nami vred. Nisem omenil, kaj nas čaka, saj zvedeli bomo še tako prekmalu, če nas bodo odkrili. Dolge so bile minute, najdaljše v vsem mojem življenju, čeprav sem še doživel podobne trenutke, saj so domači izdajalci ves čas vojne najbolj krčevito iskali prav tiskarne, ki so neprestano razkrinkavale njihovo podlo izdajstvo. Kurirja te noči ni bilo, pa nam je vsem postalo jasno, da se po tem terenu nekaj dogaja. Ko je kurir le prišel, smo šele zvedeli, kako zelo blizu konca smo bili.

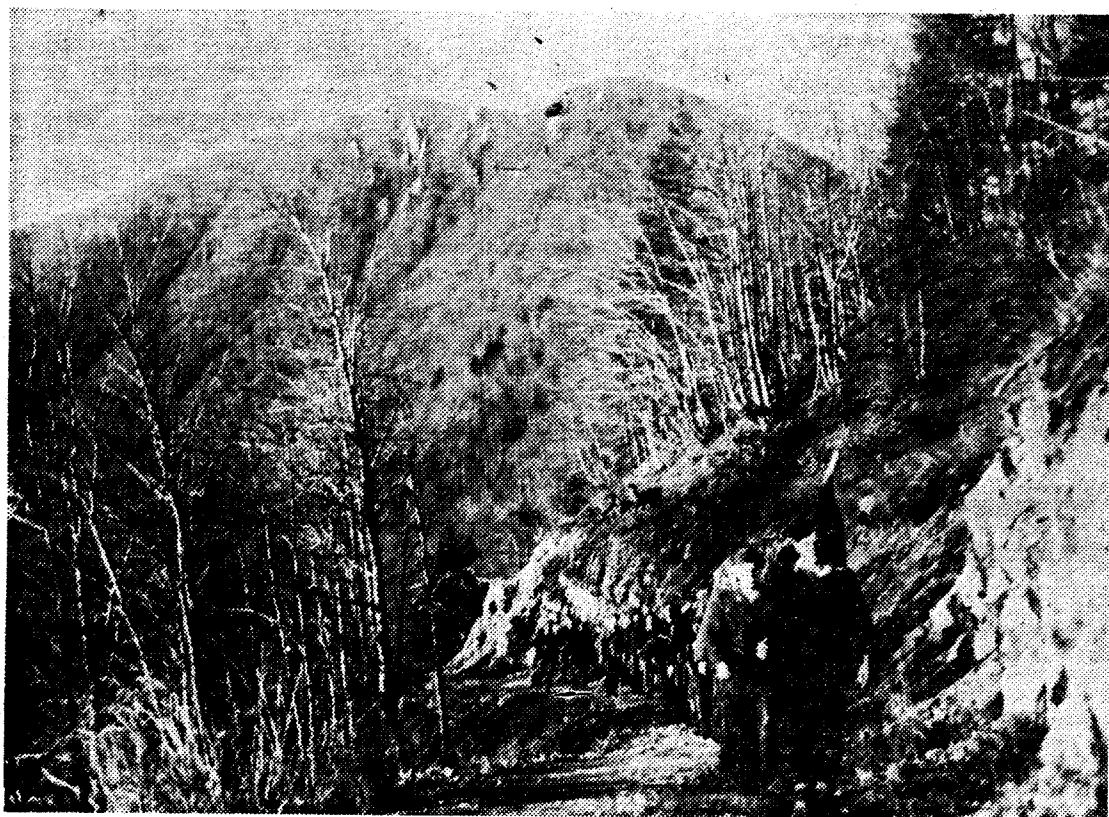
Rešila nas je »konspiracija«. Ne gospodar ne ostala družina ni vedela, da pod njegovo streho živijo ljudje in da sploh delujejo med partizani tako pomembne ustanove, kot je bila radiotehnika in tiskarna. Kot sem omenil nas je izdala žica, pa tudi to, ker so Italijani stalno zasledovali veliko porabo elektrike na tem področju. Ko so pridrvili, so gospodarja takoj postavili k zidu in zahtevali, da jim takoj izroči radio. Pridušal se je da nima pojma o radiu, da ga še nikdar ni imel in da naj ga takoj ustrelijo, če najdejo pri njem kakšen radio. Če bi le malo slutil, da ima v hiši radio dvomim, ali bi tako trdovratno zanikal...

Oddajnik so takoj na to odnesli, z njim pa je odšel tudi največ požrtvovalni tovariš, saj je bil skrajni čas, da se odpočije. Žal, živel ni dolgo. Sončnega dne se je odpravil v eno izmed vasi, ki je veljala za popolnoma varno. Na kakšen način so ga belogardisti izsledili, se ni zvedelo nikdar. Komaj se je dobro usedel za široko kmečko mizo, že so po vasi zapokale puške. Se mu je uspelo, da se je pognal skozi okno, napravil po je le nekaj skokov, ko ga je podrl rafal. Morda se mu je v poslednjih trenutkih zdelo, da sliši tiktakanje Morsejevih znakov, ki jih je tako težko pričakoval, ko je sestavljal aparat, bilo pa je le zlovesče lajanje brzostrelk...

Zgodaj spomladi 1943 so se CK in druge ustanove vrnile na Rog, z njimi sem odšel tudi jaz. Gospodar našega bunkerja pa je pozneje le zvedel, kakšne zadeve so se dogajale v njegovi kleti, pa je menda lastnorочно zmetal vse preostale stvari ven, kajti le preveč je bilo za žganico izpostavljati svojo glavo besu okupatorja.

JOSIP VIDRIH

Fotografija z vprašajem

Vsekakor je ta kolona krenila na pot po poti, vrezani v strmo pobočje, v zimi 1943 na 1944, kar lahko presodimo po uniformah. Po zastavi pa sklepamo, da gre za kako operativno enoto, najbrž nekeje na Primorskem. Smo se zmotili? O »fotografiji z vprašajem« v letošnji 14. številki (1. april) nam je sporočil tovariš Franc Malej z Ribčevega laza v Bohinju, da je nastala spomladi 1943 nekeje nad Zlanom v Bohinju. Človek s klobukom ter puško z daljnogledom, ki sedi, je pokojni Franc Malej s Polj v Bohinju. Ta je bil komunist od 1926, ko so ga julija meseca orožniki tudi prvič aretirali. Ko se je avgusta istega leta vračal iz zapora, ga je orožnik obstrelil v vrat. Tudi kasneje so imeli pri hiši večkrat preiskave, tam je bilo precej sestankov in posvetovanj. Francetov brat Janez je bil sekretar celice KP na Poljah in Ribčevem lazu. Zato ker ni mogel nikjer dobiti zaposlitve, je leta 1930 odšel v tujino in je za njim izginila vsaka sled. Franc Malej pa je že leta 1941 sodeloval z Godcem, Azmanom in Vojvodom, Gregorčičem in Zagarjem. Kasneje je bil obveščevalec in poveljni narodne zaščite. V NOV je izgubil dva sina in brata. Glede »fotografije z vprašajem« v 17. številki (22. april) nam je povedal podatke Anton Ahčin, pisala pa Jože Lužar iz Novega mesta in Silvo Banovec iz Beograda. Zadnji se sklicuje tudi na Albina Stoka in Josipa Morettija, oboja sta iz Beograda. Po enih podatkih so so jo posneli marca 1944 v vasi Hočevje nad Krko, po drugi aprila 1944 v vasi Zavrtče pri Višnji gori, po tretjih pa oktobra 1943 v vasi Kamne. Vsekakor drži, da so se slikali po nekem sestanku člani četnih poveljstev 5. bataljona 12. brigade, iz katerega je kasneje nastal 3. bataljon. Od leve proti desni v prvi vrsti so Jože Dragan iz Slovenskih Konjic, drugi neznan, tretji neznan, četrti namestnik komisarja bataljon Oton Pakiž-Koki (zdaj v Beogradu), peti namestnik komandanta 3. bataljona Tone Primožič (padel 17. septembra 1944 pri Vinji vasi), sedmi Anton Tršelič-Zagar iz Stahovice, takratni četni komandir. V drugi vrsti so od leve proti desni: Franc Semprimožnik-Lojze iz Maribora, Franc Kačar-Boštjan iz Ljubljane, Marija Čad-Nadja, Silvo Banovec Leon iz Beograda ter Marjan Zitnik iz Ljubljane.

Ljubljana
Turizem in gostinstvo
Titova 38, tel. 314-922, 321-553

PRIPOROČAMO VAM NASLEDNJE KRAJE ZA LETOVANJE V PLANINAH IN NA JADRANU:

Volparija, Fiesa, Crikvenica, Kaštelanska riviera, Novi Vinodol, Stari grad na Hvaru, Jelsa, Podgora, Vela Luka, Korčula, Bol in Povlja na Braču, Dubrovnik in Ulcinj, Kranjska gora in Črna na Koroškem

skrbljenimi prevozi. Letovanja so 7- in 14-dnevna s popolno oskrbo in pre-Otroci in šolske skupine imajo poseben popust. Poleg tega vam priporočamo naslednje večje izlete:

9-dnevno potovanje na Island
8-dnevno potovanje v Grčijo
6-dnevni izlet v Pariz
vsako soboto 5-dnevni izlet v Rim
6-dnevni izlet v Holandijo

Prijave in informacije v poslovalnici
SAP-LJUBLJANA, Titova 38 — tel. 314-922, 315-342
ter ostale poslovalnice.

Pisma uredništvu

Boljši gmotni položaj borcev?

Tudi jaz se strinjam z dopisom, ki ga je pod naslovom »Boljši gmotni položaj borcev?« napisal Franc Srnel. Res je, da »TV 15« večkrat piše o izboljšanju položaja borcev. Toda kakor jaz presodim, je za borce vsako leto slabše, razen za spomeničarje. Vsako leto imamo slabši standard, čeprav nas je vsako leto manj. Ali ni to sramota? Take minimalne pokojnine imamo, meso pa je tako drago in še tega ni. Pravijo pa, da bo še dražje. Torej, kako si vi predstavljate, ko tako pišete? Vedno, ko kaj takega berem v »TV 15«, se samo razburim, čeprav me je prej list velikokrat razveselil in sem ga z veseljem pričakoval.

Kako naj živim z 900 dinarji na mesec s štiričlansko družino, ko hodita dve hčerki v šolo? Sam pa sem še bolan, imam namreč rano na dvanajsterniku. Kako naj se torej pravilno hranim? Pa tudi zdravila so se tako podražila, saj moramo od vsekega recepta plačevati že 400 starih dinarjev.

Prosim, da tudi moje pismo objavite in mi odgovorite na to. Se veliko bi vam lahko napisal, toda boljše je, da ne, ker imate vsi druga ušesa. Prosim lepo da pišete bolj realno, da je res najsilnejša za tiste borce, ki so prišli iz partizanov bolni in ki ne morejo tako hitro umreti, ker se bolezen vleče v nedolged?

Se enkrat prosim da ne pišete več o dobrem gmotnem položaju borcev — KER TO NI RES. Dali so pokojnine tudi takim, ki jih nikdar niso zaslužili, zato na danes tisti ki se je res boril in žrtvoval celo svoje zdravje za skupnost tako rekoč strada. To pa je dober gmotni položaj!

IVAN HOČEVAR
Kamnik

Pripomba uredništva: Dopis, na katerega se Ivan Hočevar sklicuje, je izšel v »TV 15« že 16. marca. V opombi k temu dopisu smo pojasnili, da gre za valorizacijo borčevske pokojnine, ki se razlikuje od zvišanja pokojnin odmerjenih upokojenecem pred koncem leta 1964.

Čeprav se je Ivan Hočevar iz Kamnika s precejšnjo zamudo oglasil s svojim dopisom, ga vseeno priobčujemo, toda s temi pripombami:

Če se je borčevska pokojnina

zvišala od 818 v letu 1969 na 915 v letu 1970, potem to ne pomeni poslabšanja, ampak izboljšanje. Zato v tem primeru ne more biti govora o sramoti.

Borčevska pokojnina ni minimalna. Znani so nam primeri, ko bi posamezni borci imeli res minimalne pokojnine, in to 500 ali 600 dinarjev, če bi jim bile odmerjene po dohodkih iz delovnega razmerja. Ker pa so prejemale borčevske odatke, prejemale so sedaj pokojnino 915 din mesečno.

Seveda to ne pomeni, da tisti, ki ima štiričlansko družino, lahko dobro izhaja, ker je draginja zares čedalje večja. Toda zakoni ne vsebujejo določil za posameznike. Pri tem pa ne gre prezreti, da je med borci le manjšina takih, ki prejemale borčevsko pokojnino. Drugi imajo pokojnine odmerjene po dohodkih iz delovnega razmerja, ker so tako višje.

Tisti borci, ki so prišli iz partizanov bolni, so zaščiteni z zakonom o vojaških vojnih invalidih. Zdravja pa jim na žalost ne more vrniti noben zakon.

Pripomnimo naj še to, da smatra uredništvo za svojo dolžnost objektivno komentirati vse zakonske spremembe, ki zadevajo borce.

Za tradicionalno prireditev v počastitev spomina na trinajstero partizanskih junakov, ki so se v Okrogelski jami pri Naklem polne tri dni borili z Nemci do zadnjega diha, je bila letos značilna velika udeležba mladine. Predsednik občinske konference SDL Kranj tovariš Tone Volčič je ob tej priložnosti nazorno orisal moralne vrednote takratne mladine, ki jih današnja s ponosom prevzema.

Kdaj bo zvišan invalidski dodatek?

Mene in tudi mnoge druge vojaške vojne invalide, ki prejemale invalidski dodatek, zanima, kdaj bo ta dodatek zvišan? Smo že v mesecu maju, a o zvišanju ni ne sluha ne duha. Upokojenecem so pokojnine zvišali že v aprilu, kdaj pridemo na vrsto pa mi, ki smo se borili za našo domovino? Upam, da na nas niste pozabili.

Naročnino za »TV 15« že pobirate, a plačala je nisem; plačala jo bom, ko dobim tisto, kar mi pripada. Zato prosim, a nam sporočite, ki čakamo na zvišanje dodatka, kaj je s tem in kdaj nam ga bodo zvišali?

ROZALIJA ŽVAB

Cečevje

p. Ravne na Koroškem

Odgovor uredništva: Izvršni svet Skupščine SR Slovenije je na svoji seji 7. maja razpravljala o republiškem zakonu o vojaških vojnih invalidih in sklenil predložiti ga skupščini SR Slovenije in predlagal sprejem po skrajšanem postopku.

Zvedeli smo, da je izvršni svet zakon že predložil skupščini in kakor hitro ga bo ta sprejela — upamo da bo to v kratkem, potem bo tudi invalidski dodatek zvišan, in to od 1. januarja 1970 dalje.

Malki v spomin

Iztekelo se je življenje Malke Regentove; skromne, poštene, požrtvovalne in pogumne slovenske žene ter zveste sopotnice velikega revolucionarja Ivana Regenta.

Rodila se je pred skoraj dvainosemdesetimi leti v Gorenji Trebuši v številni družini revnega bajtarja. Bila je dvanajsti otrok. Se deset let ji ni bilo, ko je morala biti za pastirico... Pri vseh težavah, ki so jo začele spremljati tako zgodaj, pa ni nikoli izgubila vere v ideale, katerim je posvetila vse svoje življenje. Brezme, ki si ga je bila zadala, je bilo težko; čestokrat pretežko za eno samo življenje. »Njena moč se je kazala v tem, da se je znala povsod vživeti v okolje in da se je povsod počutila doma. To pa ji je uspelo zato, ker se je znala vtopiti v delo, za skupnost in velike ideale človečanstva. Neumorno je delala, z nasmehom na licih in s toplo besedo na ustnicah, ter ostala vedno enako skromna — takrat, ko je stala ob strani politično preganjanega aktivista in pozneje kot življenjska družica člana vlade mlade slovenske države. Ta črta njene značaja prikazuje veličino preproste duše, ki je našla svoj smisel v razdajanju sebe v blagor vseh,« je o njej dejala Madja Pahor.

Kaj bi lahko — razen besedice »hvala« — še več povedali človeku v slovo!

Spominjam se Milka Puntarja

Rad bi dopolnil gradivo o bitki na Nanosu, za kar me je spodbudil članek v vašem listu št. 17. V njem pisec omenja tudi četnega komisarja Milka Puntarja, ne piše pa, kje je bil pred prihodom v četo.

V naši vasi Suhorje smo imeli nekakšen odbor OF, ki smo ga sestavljali štirje: Štefan Sprohar, Janez Vulčev, France Stanetov in jaz. Kakih 20 dni po srečanju s Pivško četo je prišel k meni V. Požar in mi sporočil, da je na Stari Sušici bolan partizan in da je zanj že postalo nevarno, zato mora drugam. Sam ne more hoditi, zato naj bi prišli ponj z vozom. S Francetom, ki je imel konja, sva šla po tega partizana na neko križišče nad vasio Stara Sušica pozno zvečer. Tam naju je čakal človek v dolgem plašču in kučmi, toda brez orožja, z njim pa je bil Lenartov Jože iz Stare Sušice. Partizana sva posadila na konja in ga odpeljala v našo vas in ga skrila v zapuščenem klet. Tam je ostal kake tri tedne, vsi smo skrbeli zanj. Jaz sem mu prinesel Staretovo zgodovino, ker drugega nisem imel. Obiskovali smo ga ob večerih in se z njim pogovarjali, največ seveda o politiki. Pripovedoval je, da si je med nekimi napadom izpahnil nogo v gležnju. Desno roko pa je imel v rokavici, zato smo sumili, da ima najbrž prestreljeno dlan. Enkrat ali dvakrat so tovariša obiskali tudi njegovi soborci. Nekako zad-

nje dni februarja je tudi sam odšel z njimi na Ostruški boršt, kjer je takrat taborila Pivška četa.

Ko sem vzdrževal kot obveščevalec zvezo med četo in našo vasio, sem še nekajkrat govoril s tovaršem, ki se je pri nas zdravil in ki ga zdaj lahko imenujemo Milko Puntar. Tudi on me je dvakrat obiskal, enkrat zaradi izgubljenega partizana Jova, enkrat pa sta mi s partizanom Pavletom prinesla nekaj streliva da bi ga skrili.

Zadnjega marca sem se zadnjič sestal s tovaršem Milkom v taborišču. Ob tej priložnosti mi je v neki zelo kočljivi zadevi dal nekaj koristnih nasvetov. Se isto noč pa je četa, ki je narasla na kakih 50 borcev, odšla proti Vipavi.

FRANCE VULK,
Suhorje 36, p. Košana

Misli ob kozjanskem problemu

V zadnjem času je veliko govorjenja o kozjanski bedi. Mnogi sočustvujejo s Kozjanci, mnogi so poslali tja pakete. To je lepo. A bojim se, da bo pri tem tudi ostalo. To pa se nikakor ne sme zgoditi. Prava pomoč pravzaprav še ni prišla. Kozjanci bi morali dobiti zaposlitev, da bi se opomogli, da bi samostojno zaživel. Če Kozjansko bi morali zgraditi avto cesto. Vprašujete se, kdo bi vozil po njej. Poleti bi lahko razbremenjevala avto cesto Ljubljana-Zagreb, tudi kakšen tovornjak ali avtobus bi zavil nanjo. Na Kozjanskem bi morali vzpostaviti zadruge, ki bi odkupovale kmetijske pridelke in gozdne sadeže po primernih cenah. Ljudje bi tudi našli zaposlitev v morebitnih delavnicah. Pred leti je neka tovarna iz Celja poskusila v Podčetrku z obratovanjem nekega oddelka. A delo ni šlo, ker ljudje niso imeli zadostne kvalifikacije. Torej bi bilo treba, takoj po uvajanju zadruge in morebitnih delavnic, začeti s prosvetljenstvom.

Na Kozjanskem pa se srečuje mo še s hudim problemom, ki zavira skoraj vse — to je s šmarnico. Šmarnica je alkoholna pijača, ki vpliva na človeka kot nekakšno mamilo. Vse se mu zdi lepše, revščine in tegob ne vidi. Zato prevladuje med ljudmi mnenje, da je to okrepčilo. Zgodilo se je že, da je učiteljica pohvalila otroka, da je nadarjen in priden, pa je mati potožila: »Saj je pameten, pa bi lahko bil še bolj, če ne bi bili tako revni; tako pa nimamo nič šmarnice!« Se pravi, da se ta mati sploh ni zavedala, da je otrok nadarjen, ker mu šmarnica še ni zavrla umskega razvoja. Te ljudi bi bilo treba poučiti, kako je s šmarnico in jih od tega odvajati.

Storiti bo treba še veliko, a z vztrajnim delom bomo Kozjansko vključili v normalno življenje.

JASNA JELERČIČ

Pravna posvetovalnica

Povečanje pokojnin borcev

J. M. Rogaška Slatina. Prejemali ste borčevsko pokojnino v višini 816 din. S povečanjem pokojnine pa je vaša pokojnina sedaj nižja kot pokojnina drugih vaših kolegov. Zato prosite za nasvet, kako je s povečanjem pokojnin borcev pred 9. 9. 1943.

O povečanju pokojnin borcev smo že pisali. Naj zato samo na kratko ponovno ponovimo kako je s tem. Nekdanjim borcem izpred 9. 9. 1943 se pokojnine valorizirajo enako kot drugim upokojenecem. To velja tako za tiste borce, ki se jim pri izračunu pokojnine upošteva dodatek za borce, kot ostale. Seveda pa dejansko povečanje vendarle ni enako. Če je nekdanji borec prejemal pokojnino, ki je bila odmerjena od višje pokojninske osnove, kot pa znaša minimalna pokojninska osnova za borce, (lani 960, letos 1077 din), potem je stvar jasna. Če pa je nekdanjemu borcu bila pokojnina odmerjena od minimalne pokojninske osnove, je stvar drugačna. Za ustrezen odstotek se najprej poveča dosedanja pokojnina brez dodatka za borce, nato se odmeri zvezni in republiški dodatek,

ki je enak razliki med povečano pokojnino in ustreznim odstotkom od osnove 1077 din. To pa pomeni, da se zaradi povečanja pokojnine ustrezno zmanjša ali pa celo sploh odpade dodatek za borce in da do dejanskega povečanja zneska, ki ga nekdanji borec prejema kot pokojnino, lahko tudi sploh ne pride.

Podaljšanje delovnega staža

S. Z. Maribor. Tovariš S. Z. iz Maribora je v našem časopisu bral nekaj o nadurnem in skrajšanem delu invalidov. Prosi, da mu pojasnimo, kako je s tem. Točno se ne spomni vsebine, prosi pa za ustrezno pojasnilo. Ne vemo sicer točno, kaj je naš dopisnik bral in kaj ima v mislih, pojasnimo pa lahko zadevna določila temeljnega zakona o delovnih razmerjih, ki urejajo to snov.

Po določbah temeljnega zakona o delovnih razmerjih je delavec dolžan delati več kot poln delovni čas samo izjemoma. To pa takrat, če delovno organizacijo zadene nesreča ali pa se taka nesreča pričakuje. Nadurno delo sme trajati samo toliko časa,

da se rešijo človeška življenja ali obvarujejo materialna sredstva. Prav tako je delavec dolžan delati več kot poln delovni čas, ko je nujno, da se začeto delo nadaljuje, da bi se končal delovni proces, katerega ustavitev ali prekinitev bi povzročila precejšnjo materialno škodo ali spravila v nevarnost življenje in zdravje občanov, ali da se prepreči kvarjenje surovin ali materiala. Vse to mora biti točno določeno tudi v statutu podjetja. Ne more pa delovna organizacija določiti, da traja delo dlje kot poln delovni čas za delavko med nosečnostjo ali dokler ima otroka starega eno leto, za delavca, ki še ni star 18 let in za tiste delavce, katerim bi tako delo po zdravniškem izvidu utegnilo poslabšati zdravstveno stanje.

Vse to ni nič bistveno novega. Pač pa je novost glede na petdnevni delovni teden. Novela temeljnega zakona o delovnih razmerjih določa, da se v primeru, če delovna skupnost uvede petdnevni delovni teden sorazmerno poveča tudi dnevni delovni čas delavcev, ki delajo v nepopolnem delovnem času. Izjema pa velja za matere in invalide. Ustrezni krajši delovni čas v petdnevnem tednu se ne poveča delavki, ki ima zaradi hranjenja

ali nege otroka pravico do štiriurnega delovnega časa in ne delavcu, ki ima zaradi posebnih delovnih pogojev ali zaradi zmanjšanja delovne sposobnosti (invalid) pravico do krajšega delovnega časa.

Pridobitev pokojnine

S. A. Fojana. Ukvarjate se s kmetijstvom. Radi pa bi vedeli ali ima vaš oče možnost dobiti pokojnino ali vsaj del pokojnine. Ima namreč 10 let in 19 dni delovne dobe, star pa je 70 let.

Vaš oče, ki se verjetno tudi ukvarja s kmetijstvom, žal ne izpolnjuje pogojev za pokojnino. Starostno dobo ima sicer zadostno, da bi mu pokojnina vsekakor pripadala. Toda pokojninska doba je premajhna. Naš zakon o pokojninskem zavarovanju določa, da znaša najnižja pokojninska doba, na podlagi katere lahko delavec dobi starostno pokojnino, 15 let. V nobenem primeru tudi ni možno, da bi dobil le del pokojnine. Starostna pokojnina se prizna delavcu, če izpolnjuje pogoje, temeljni pogoj pa je najmanj 15 let pokojninske dobe. Nato se odmeri pokojnina, katere višina je odvisna od povprečnega osebnega dohodka in od let pokojninske dobe.

Kako je v Beneški Sloveniji?

ZVEZA KULTURNO PROSVETNIH ORGANIZACIJ V NOVI GORICI JE 2. APRILA PRIREDILA NOVOGORIČANOM LEPO IN ZANIMIVO SREČANJE. V NOVI GORICI JE BIL NA OBISKU TOVARIŠ IZIDOR PREDAN, PREDSEDNIK PROSVETNEGA DRUŠTVA BENEŠKIH SLOVENCEV »IVAN TRINKO — ZAMEJSKI«, KI IMA SVOJ SEDEŽ V ČEDADU. POPOLDNE SE JE SREČAL Z NOVOGORIŠKIMI DIJAKI, ZVEČER PA V KOMORNI DVORANI PRIMORSKEGA DRAMSKEGA GLEDALIŠČA ŠE Z DRUGIMI NOVOGORIČANI.

Predsednik prosvetnega društva beneških Slovencev je v predavanju, še več pa v razgovoru, povedal mnogo podatkov in dejstev o preteklosti svojih rojakov, naše najzapranejšie narodnostne veje, o njihovem boju za obstanek in o razmerah, v kakršnih ti ljudje živijo danes. Vsi poslušalci in udeleženci razgovora so tovarišu Predanu hvaležni za izčrpne podatke, še posebej pa za vse njegovo dosedanje prizadevanje in delo, ki ga je posvetil boju beneških Slovencev za njihovo nacionalno uveljavitev in za izboljšanje gmotnih razmer.

Ko je orisal zgodovinski razvoj naših rojakov v dolini reke Idrije (sedaj obmejna reka), Tera, Nadiških dolinah, v Reziji in v Kanalski dolini, se je največ zadržal pri današnjih razmerah in ob prizadevanjih za uveljavitev narodnostnih pravic ter za razreševanje materialnih in socialnih problemov naših rojakov, ki tu živijo že nad 1300 let.

S posebnim poudarkom in zadovoljstvom je ugotovil, da so se razmere v zadnjih 15 letih znatno spremenile na boljše. V letih 1953 in 1954, ko se je tržaško vprašanje reševalo, sprva celo ob prisotnosti vojske, potem pa po diplomatski poti, so bile razmere naših rojakov v Beneški Sloveniji še posebno težavne in neznosne. Iz tega obdobja je znan učitelj, ki je našim otrokom, če so v šoli spregovorili kakšno slovensko besedo, pljuval v usta. Prav v omenjenih dveh letih je bila na tem področju, v okviru raznarodovalnega programa, uvedena v več osnovnih šolah praksa denarnih kazni za slovensko govorjenje, ki je bilo prepovedano. Če je učenec v šoli izgovoril slovensko besedo, ker ita-

lijanske ni znal, je prinesel domov listek oziroma račun, po katerem so morali starši za vsako izgovorjeno slovensko besedo plačati po 5 lir globe. O takem teroriziranju in strahovanju naših ljudi danes ni sledu. Res pa je, da slovenščino še vedno poučujejo svoje otroke le starši, kar itak že delajo od leta 1866, ko je Beneška Slovenija s plebiscitom prišla pod takratno Italijo.

Raznarodovanje, čemur so vse do leta 1954 pravili asimilacija — stapljanje z italijanskim narodom —, je bilo v tej deželi še posebno temeljito in dosledno. Bevkova zgodovinska povest »Kaplan Martin Cedermac« je, žal, zelo točna podoba skrajnih raznarodovalnih ukrepov pri Beneških Slovencih. V letih fašistične okupacije je bilo v beneški Sloveniji vendarle še 55 slovenskih duhovnikov, ki so svoje vernike vsaj spovedali še v materinem jeziku, če jim že javno v pridigah niso smeli govoriti slovensko. Sedaj je v Beneški Sloveniji le še 12 slovenskih duhovnikov in še med temi jih je par, ki jim kaplan Cedermac ni vzornik. Po Furlaniji videmska škofija namerša duhovnike, ki jih je rodila slovenska mati in s tem še naprej dosledno sodeluje v raznarodovalni politiki, ki je javno nihče več ne priznava.

Tovariš Predan je poslušalce seznanil tudi z vsebino obeh spomenic, ki so ju beneški Slovenci izročili najvišjim predstavnikom Italije, in to: o spomenici, ki je bila izročena 19. oktobra 1966 pred sedniku republike g. Saragatu, ko se je mudil na obisku v Vidmu in o spomenici, ki jo je podpisalo 36 predstavnikov beneških Slovencev in je bila izročena 10. oktobra 1969 predsedniku deželne vlade g. A.

Cedad, mestce ob Nadiži, gospodarsko središče za vzhodno Beneško Slovenijo, je igral v zgodovini važno vlogo, saj se je bil že v langobardskih časih razvil v trgovsko in vojaško postojanko.

Berzantiju v Trstu, ki je to delegacijo sprejel in se z njo dalj časa pogovarjal. V obeh spomenicah gre za to, da bi italijanske oblasti omogočile postopno uvajanje slovenščine v osnovnošolski učni program v osnovnih šolah Beneške Slovenije, dale več možnosti in pravic pri javni rabi in uporabi slovenščine v tej pokrajini ter poskrbelo tudi za to, da bi pokrajina ne bila tako gospodarsko zaostala kot je že vsa povojna leta.

Težak problem te pokrajine je gospodarska emigracija. Leta 1866, ko je Beneška Slovenija prišla pod Italijo, je tu živelo 60.000 beneških Slovencev. Kanalska dolina je prišla pod Italijo šele po prvi svetovni vojni. Državni popis leta 1911, ki ima zelo izrazito tendenco, prikazati italijanstvo te pokrajine, je vendarle ugotovil, da tu živi 52.000 beneških Slovencev. Popis leta 1931, ki ne popisuje nacionalne pripadnosti, ampak le državljane po občevelnem jeziku, je ugotovil, da je v tej pokrajini 33.932 državljanov, ki ne govorijo italijanskega jezika. Na površini 516 kvadrat. km živi strnjeno še vedno nekaj nad 35.000 beneških Slovencev, ki so upravno razdeljeni na 16 občin, od katerih jih je 10 popolnoma slovenskih, ostale pa imajo mešano prebivalstvo (Italijani in Slovenci oziroma Italijani, Slovenci in Avstrijci). Iz te pokrajine je v povojnih letih odšlo po svetu, največ v Zahodno Evropo, že okrog 15.000 ljudi. To pa je obenem tudi najboljša delovna sila! Večje število teh ljudi se spoočeka vsaj za teden ali dva še vrača v domače kraje, sčasoma pa se odtujijo in so narodnostno za svoj kraj izgubljeni. Utonejo v industrijskih središčih Evrope in Amerike.

Razumljive so torej zahteve zastopnikov beneških Slovencev, ki se zavzemajo za take gospodarske ukrepe, s katerimi bi omogočili prebivalstvu delo in zaslužek doma ter s tem odpravili izseljevanje, ki preti že v doglednem času izprazniti vasi te pokrajine. V Jadranskem koledarju 1970, ki izhaja v Trstu pod pokroviteljstvom Slovenske kulturnogospodarske zveze, je objavljen spis Alberta Rejca »Domovina, kje si?« Tu je dokumentirano objavljena tragična usoda in trpka resnica o izumiranju beneških Slovencev in to prav spriči nenormalno velike ekonomske emigracije, ki je pogojena z zaostalostjo pokrajine.

Beneški Slovenci so danes nekoliko že organizirani. V Čedadu imajo sedež svojega prosvetnega društva, ki nosi ime njihovega pesnika in buditelja Ivana Trinka — Zamejskega. V Vidmu izhaja časopis Matajur, ki seznaja svoje rojake z vsemi važnejšimi splošnimi novicami in dogodki, obenem pa tudi z vsemi zadevami etnične skupine v Beneški Sloveniji, kakor sploh Slovencev v Italiji. Sprva je ta časopis izhajal v narečju beneških Slovencev, sedaj pa izhaja že nekaj let v knjižni slovenščini. Imajo že tudi dva pevski zbora »Idrija« in »Rečana«, ki ta se do slej kar lepo uveljavila. Prijazne gostilnice po vaseh Beneške Slovenije že nekaj časa ljubeznivo postrežejo domačemu gostu v slovenskem jeziku, pa čeprav v zanimivem in nekoliko pojočem narečju. Kakor je pokrajina razmeroma

majhna, ima kar tri narečja: rezijansko pa terski in nadiški dialekt.

Če bo v šolskem letu, ki se bo pričelo letos oktobra, v osnovne šole uvedena slovenščina z nekaj urami pouka tedensko, bo to prvi korak, ne sicer velik, vendar važen, s katerim bodo italijanske oblasti priznale naravno pravico Beneških Slovencev do lastnega jezika in s tem odprle pot nadaljnemu ugodnemu razvoju.

Mi, Slovenci v matični domovini, našim rojakom v tej lepi pokrajini moremo veliko pomagati že s tem, da jih med letom kar največkrat obiščemo, se med njimi ustavimo, z njimi kaj pomenimo in jih povabimo k nam v goste. Beneški Slovenci so, s tem, da so se ohranili v vsej tej dolgi raznarodovalni dobi, še kako živo izpričali svojo visoko kulturo, zdravo življenjsko moč in zavest pripadnosti slovenskemu narodu.

CIRIL ZUPANC

Izzrebani reševalci

KRIZANKE »TEKNILKA« ST. 5

Za to nagradno križanko smo prejeli 350 rešitev. Izmed pravih rešitev je bilo izžrebanih deset reševalcev.

1. Kolar Mato, Mirje 15, Ljubljana, ki prejme garnituro tesnil CZ a,
2. Bohinc Filip, Trubarjeva ulica 19, Maribor, ki prejme garnituro tesnil za Fiat 750,
3. Hafner Miro, Begunjska 12, Kranj, ki prejme garnituro tesnil za Skodo MB 1000,
4. Suša Fani, Dol 120, p. Dol pri Hrastniku, ki prejme oljni in zračni filter za Fiat 1300,
5. Planinc Franjo, Miklošičeva 7/III Celje, ki prejme oljni in zračni filter za Fiat 750,
6. Simonovski Cvetan, Sišenska 2 III/. Ljubljana, ki prejme oljni in zračni filter za »Skodo« 1000 MB,
7. Gregorčič Avgust, Nasipna ul. 74, Maribor, ki prejme zračni filter za BMW,
8. Jaušovec Marta, Zavod za soc. delo, Ob Ljubljani 36a, Ljubljana, ki prejme oljni filter za »Austin-Morris«,
9. Legat Jaka, Dovje 52, p. Mojstrana, ki prejme oljni filter za »Citroen« DS-21,
10. Dolenc Matjaž, Zolgerjeva 24, Ljubljana, ki prejme zračni filter za avtomobil »Simca 1100«.

Pri tej nagradni križanki nam ga je zagodel tiskarski skrat in po njegovi zaslugi je bila izpuščena 9. nagrada. Reševalce prosimo za razumevanje.

Izzrebancem bo nagrade razposlala sama tovarna »Tesnilka« iz Medvoda, za kar se ji v imenu vseh izžrebanih najlepše zahvalujemo.

PROTI ZIMI - PRIJATELJ ZA MRZLE DNI - VELENJSKI LIGNIT

prijetno, zdravo in poceni toploto daje vašemu domu velenjski premog

sedaj je čas, da naročite...!

SE VEDNO VELJA - ZA SONCEM GREJE NAJČENEJE VELENJSKI LIGNIT

RUDNIK LIGNITA VELENJE

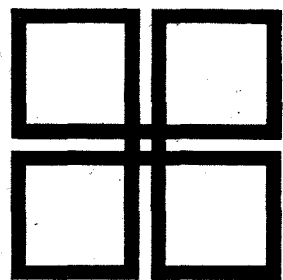
LJUBLJANSKE OPEKARNE LJUBLJANA

obveščajo

vse cenjene odjemalce, da na svojih obratih izdelujejo vse vrste opečnih izdelkov

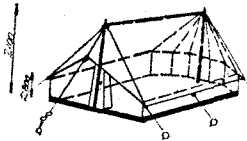
Vse informacije daje prodajni oddelek Cesta na Vrhovce 2, telefon 61-965 in 61-805.

industrija platnenih izdelkov Jarše pošta Domžale - Slovenija

induplati

Svetujemo vam, da postavite šotor vedno na takšno mesto, kjer voda dobro odteka. Ko šotor podrete in zložite, pazite, da bo suh. Vrvice in dno šotora zložite tako, da bodo na zunanji strani. V primeru, da ste šotor podrli v deževnem vremenu, skrbite za to, da ga boste najkasneje v 24 urah razgrnili in posušili.

Šotor ČETVEREC LM je iz bombažne tkanine, vodonepropustno impregniran in barvan z olivno sivo (SMB) barvo. Dno šotora je iz gumiranega platna. Posamezne palice aluminijevega ogrodja so povezane med seboj z vzetimi in veržico. Vse palice ogrodja so eloksirane.

Kulturni obzornik

Zanimivosti

Se neobjavljena fotografija o osvoboditvi Ljubljane

RAZSTAVA V MUZEJU LJUDSKE REVOLUCIJE
V LJUBLJANI

„Osvoboditev, obnova in izgradnja“

V Muzeju ljudske revolucije Slovenije v Ljubljani bo do 1. junija odprta razstava »Osvoboditev, obnova in izgradnja«, ki jo je muzej pripravil v počastitev 25-letnice osvoboditve Slovenije. S fotografijami, dokumenti, zemljevidi, grafikami in predmeti je predstavljen čas od jeseni 1944, ko se enote NOV in POJ že pripravljajo na zaključne operacije za osvoboditev — 20. oktobra 1944 je osvobojen Beograd, pa do 1950, ko so delovni kolektivi prevzeli državna gospodarska podjetja v svoje upravljanje.

Osrednje teme razstave so sklepne operacije za osvoboditev

vsega jugoslovanskega ozemlja, boji za Slovensko Primorje in slovensko Koroško, iz let po osvoboditvi pa obnova porušene domovine, mladinske delovne akcije, boj za pravične državne meje z Italijo in Avstrijo, procesi proti vojnim zločincem, agrarna reforma, podražavljenje industrijskih podjetij in prehod upravljanja državnih gospodarskih podjetij v roke delovnih kolektivov. Med razstavljenimi eksponati so še posebno zanimivi osebni predmeti in odlikovanja prvega predsednika slovenske vlade Borisa Kidriča.

J. KORI

Razstava ilegalnih grafičnih tehnik v Ljubljani

»... MI SMO RES ZELO ZADOVOLJNI Z VASIMI PUBLIKACIJAMI, TAKO S TEHNIČNE KAKOR S POLITIČNE STRANI. NAŠI AGITPROPOVCI VAM NA TEHNIČNI IZDELAVI VAŠIH PUBLIKACIJ LAHKO ZAVIDAJO...«
(Iz pisma Tita E. Kardelju — 3. 8. 1942)

Dne 6. maja 1970 je bila v prostorih Mestnega muzeja otvoritev razstave ilegalnih grafičnih tehnik v Ljubljani, ki jo je v počastitev jubilejnega leta pripravil odbor za ohranjanje tradicij ilegalnih tehnik Slovenije. Slavnostne otvoritve so se udeležili tudi članica sveta federacije Lidija Sentjura, podpredsednik RO SZDL Slovenije Franc Kimovec Žiga, predsednik Mestnega sveta Miha Košak, podpredsednik Mestnega sveta Sergej Vošnjak, številni ilegalni grafiki in med njimi vodja Centralne tehnike KPS Milan Škerlavaj-Petrač. »Razstava ilegalnega tiska ob petindvajsetletnici osvoboditve je najbolj dostojna oddolžitve stotim nam požrtvovalnih sodelavcev centralne partijske tehnike, hkrati pa ima veliko vzgojno vlogo in zasluži vso pozornost ter priznanje.« je o tem prikazu ilegalnega tiska izjavila Lidija Sentjura.

Razstava je na ogled od 6. maja do 31. maja 1970!

Obisk pri Albinu Polajnarju

Akademski slikar Albin Polajnar je profesor likovne vzgoje na osemletki v Bohinjski Bistrici. Čeprav je ta kraj znan po vsej Sloveniji in še daleč onkraj meja, je vseeno nekje daleč od slovenske prestolnice. Zatorej je življenje njegovih prebivalcev razen nekaj mesecev poletja, ko Bohinjsko preplavijo tujci, tiho in mirno ter odmaknjeno.

Morda je tudi to vzrok, da delo Albina Polajnarja slovenska javnost skorajda sploh ne pozna.

Težka je bila njegova pot do poklica in do slikarskega čopca. Odraščal je v skromnih razmerah, vmes pa je prišla še vojna. Najbližja gimnazija je bila v Kranju. Do tja bi se moral voziti z vlakom prek Jesenic, kar takrat zaradi slabih zvez ni bilo mogoče, saj bi preživel dnevno na vlaku vsaj štiri do pet ur. Vzdrževalnina v internatu ali na stanovanju pa je bila skoraj tolikšna kot delavska plača. Zato se je mladi Albin šel učiti za vajenca k soboslikarju.

Osvobodilna vojna, ki se je že leta 1941 razplamtela tudi v Bohinju, ga je vsega prevzela. Kaj kmalu ga najdemo med organiziranimi mladinci. Opravljal je važne in odgovorne naloge v Bistrici, kjer je bila številna sovražnikova posadka. Potem pa je še sam odšel k partizanom. Najprej na komando mesta Bled-Bohinj, nato pa v Jeseniško-bohinjski odred, kjer so ga uporabili za pisanje gesel, risanje lepakov in kulis za razne igrice.

Po vojni je nekaj časa opravljal soboslikarsko obrt, nato pa se vpisal na šolo za umetno obrt. S skromno štipendijo mu ni bilo lahko, toda šola je končal. Sledila je akademija v Beogradu, ki jo je končal leta 1958. Nato se je zaposlil na bistriški šoli.

Kot umetniku po prepričanju in značaju pa mu je tako kot večini njemu podobnih pedagoško delo premalo. Že prej je risal, ohranjenih je nekaj njegovih risb iz partizanskih časov, ko pa je končal akademijo, je začel iskati svoj slog. Udeležil se je več razstav, nekaj je bilo samo njegovih. Prav pred kratkim mu je spet odprla vrata gostoljubna Prešernova hiša v Kranju, kjer je razstavljal že lani. Njeni prostori so majhni, toda v njih se vrste razstava za razstavo, vodstvo ima enak odnos do začetnikov in mojstrov in do raznih oblikovnih smeri. Kranjčani pa so se že navadili da stopijo v hišo, ko gredo mimo, če imajo vsaj nekaj minut časa.

Polajnar pa je bil tudi partizan in partizanstvo se je tudi njemu kot vsem drugim umetnikom-partizanom zajedlo v spoznanje. Že leta 1965 je bila njegova oljnata slika »Legendarno bojišče« razstavljena na jugoslovanski razstavi v Beogradu.

gradu. Brez dvoma so slike za to razstavo izbirali po dokaj strogih merilih in je pomenilo to, da so nanjo sprejeli sliko neznanega slikarja zanj veliko priznanje.

»Legendarno bojišče« prikazuje požgano planinsko kočjo, okoli nje pa leže s snegom zametena trupla padlih borcev...

Navdih za to pretresljivo slikarsko delo je Polajnar dobil v dogodkih na Pokljuki. Tam so Nemci 15. decembra 1943 v Lovčevem hotelu obkolili 3. bataljon Prešernove brigade ter pobili skoraj 100 borcev, 10 pa so jih zajeli in vse postrelili kasneje za talce. Slikar je skušal upodobiti tragiko požganega človeškega bivališča v gorah in trupel borcev, malo prej še živih in toplih ljudi, ki zdaj ležijo v snegu. Zamisel za to delo pa se mu je porodila ob branju knjige Mileta Pavlina »V ognju in snegu«.

Letos bo v okviru proslave petindvajsetletnice osvoboditve v Ljubljani slikarska razstava, ki naj bi ponazorila razvoj našega slikarstva od 1945 dalje. Na tej razstavi bosta dve Polajnarjevi sliki: »Legendarno bojišče« in pa »Javka«.

V naslednji je slikar upodobil razpadlo pastirsko kočjo nekje v bohinjskih gorah, ki jo partizani uporabljajo za javko in vanjo skrivajo pošto.

Vsekakor pa je tudi Polajnar eden izmed tistih, ki jim je revolucija omogočila, da so se s svojo pridnostjo in vztrajnostjo povzpeli na bolj odgovorna mesta v družbi. Iz soboslikarskega vajenca je postal akademski slikar, slikar Bohinja, upodabljač njegove samote in veličastnosti, pa tudi boja njegovih ljudi za pravico. EN

Ob 25-letnici Primorskega dnevnika

Dne 13. maja 1945 je v osvobodjenem Trstu izšla prva številka »Primorskega dnevnika« — glasila Osvobodilne fronte za Slovensko Primorje, v kateri so bile objavljene vesti o ukrepih za normalizacijo življenja v Trstu in vzpostavljanju civilne oblasti, sporočilo o osvoboditvi Maribora ter odloki vojaških oblasti, osvobodilnega sveta Trsta in pokrajinskega NOO za Primorsko. Prvo številko je uredil Jože Koren.

Primorski dnevnik je bil neposreden dedič »Partizanskega dnevnika«, ki je začel izhajati konec novembra 1943 kot edini dnevni časopis v vsem odporniškem gibanju v Evropi — danes pa je »Primorski dnevnik« verej spremljevalec življenja naših ljudi v Italiji ter njihovega vztrajnega boja za uveljavitev narodnostnih pravic.

Ob jubileju želimo Primorskemu dnevniku še veliko uspehov in iskreno čestitamo!

Uredništvo »TV-15«

Visoka odlikovanja

Član republiškega IS Joško Strukelj je pred kratkim podelil dr. Lavu Cermelj, upokojenemu znanstvenemu sodelavcu ob njegovi 80-letnici red zaslug za narod z zlato zvezdo, dr. Ivanu Juvanciču, znanstvenemu sodelavcu Inštituta za narodnostna vprašanja ob njegovi 60-letnici pa red republike s srebrnim vencem, s katerima ju je odlikoval predsednik Tito.

Pisanje o Mi Laju nagrajeno

Znano Pulitzerjevo nagrado je pred kratkim dobil časnikar Seymour Herch za pisanje o pokolu Vietnamcev v Mi Laju. O Mi Laju je poročal kot dopisnik News Servicea, majhne časopisne agencije iz Washingtona. Pulitzerjevo nagrado za zgodovino pa je dobil nekdanji sekretar za zunanje zadeve Dean Acheson za knjigo »Moja leta v State Departmentu«.

Teodorakis v Beogradu

Grški skladatelj in bivši politični jetnik Mikis Teodorakis je na povabilo Zveze jugoslovanskih skladateljev 14. maja pripotoval v Beograd. Teodorakis, velik borec za svobodo grškega ljudstva, se je mudil v Beogradu šest dni in v tem času prisostvoval tudi festivalu »Beogradska pomlad«. Zveza skladateljev Jugoslavije je pripravljena zagotoviti 41-letnemu Mikisu Teodorakisu zdravlje-zdravljenje v Jugoslaviji.

»Kri v plamenih«

V počastitev petindvajsetletnice osvoboditve pripravila mariborska Opera SNG premiero slovenske izvirne opere skladatelja Radovana Gobca z naslovom »Kri v plamenih«. Opera na tematično iz narodnoosvobodilnega boja je nastala pred letom, ko jo je skladatelj dokončno oblikoval. S predstavo bodo mariborski umetniki 30. junija gostovali tudi na ljubljanskih poletnih kulturnih prireditvah.

Milijarda za Sofio?

Priprave za drugi jugoslovanski velelitij z naslovom »Sutjeska« so že v polnem teku. Tudi režiser je že določen. To nalogo je prevzel Stipe Delić, dosedanjí Bulajičev asistent. Sergej Bondarčuk Peter O'Toole, Claudia Cardinale in Anthony Queen so menda že privolili v sodelovanje. Sušlja se celo, da potihem upajo tudi na Sofio Loren. Če bo Sofija dobila običajen honorar, bo to »Sutjesko« podražilo kar za milijardo starih dinarjev...

»Krvoločni angeli« v Los Angelesu

V enem izmed gledališč v Los Angelesu je bila pred dnevi premiera »Krvoločni angeli«, ki jo je napisal britanski pisatelj Goron Grise O'Brien, bivši predstavnik OZN v Kongu. V drami, ki je bila napisana pred dvema letoma in jo britanska gledališča niso hotela uprizoriti, govorijo pisatelj o bivšem generalnem sekretarju OZN Dag Hammarskjöldu v Kongu in o konfliktu med Combejem in Lumumbo. Drama je uprizorila gledališka skupina »Center«, ki je pred nekaj leti postavila na oder tudi delo »Primer J. Roberta Oppenheimerja«.

Slovenski film včeraj in danes

Film »Na svoji zemlji«, ki so ga posneli leta 1948, je videlo 91.000 ljubljancev. Slovenski film s temo iz narodnoosvobodilnega boja »Peto zasledov«, ki je bil posnet dve desetletji pozneje, si je ogledalo 8.248 ljubljancev. Leta 1948 smo posneli en film, lani nobenega!

Spomenik padlim v Nabrežini

V mesecu maju je postal spodnji del nabrežanskega trga vrvišče obsejnih del, dokončno sprejetih na zadnji seji pripravljalnega odbora za spomenik padlim v Nabrežini. Trg, na katerem bo stal ta spominski objekt, bo nosil ime pesnika Iga Grudna, ki je v svojih delih izprlel vso svojo predanost Krasi in njegovim ljudem. Gradnja bo nadzoroval poseben podelbor, proračun izgotovljenega objekta pa bo znašal 10 milijonov lir.

Partizanska ljudska pesem

Partizanom

Kaj se giblje tam v goščavi,
kaj grmovje skriva nam?
Kdo v sneženi se mečavi
ostri burji stavlja v bran?
Kdo stoji na mrtvi straži,
kjer slovensko govore?
Kdo sovraga se ne plaši,
ko kresovi zagore?
Kdo bori se za svobodo
nas Slovencev, vseh ljudi?
Kdo ne klone pred usodo,
kadar v borbi krvavi?
To so naši partizani,
rod z jeklenimi pestmi.
Narod tlačen vidi v borbi
zarjo novih, lepših dni.
Hej svobodni partizani,

rod slovenski je za vas!
Krst krvavi ste prejeli
v borbi za slovensko vas.
Krim in Mokrc, Borovnico,
Lož krvavi, Jelovico,
vso Gorenjsko, z njo Rašico
in Savinjsko zelenico,
vso slovensko zemljo sveto
s svojo ste krvjo pojili,
ko teptali ste krivico,
za pravico se borili.
Hej, junaki partizani,
naroda najlepši cvet,
kdor dandanes ni še z vami,
bo vse dni ostal preklet!

Jože Moškrtić

Trgovsko podjetje

TOBAK

Ljubljana

nudi

v svojih prodajalnah

tobačne izdelke vseh tobačnih tovarn, galanterijsko in bazarsko blago, igrače, pisalne in šolske potrebščine, žvečilni gumi in vrsto drugih artiklov.

Vojaška veda in tehnika

Negotova usoda letalonosilk

Vse kaže, da se bo ameriško ladje-je letalonosilk zmanjšalo. To bo posledica Nixonovega prizadevanja za zmanjšanjem vojaških izdatkov. Vendar usoda letalonosilk — teh je pet najstarejših — še ni dokončna, čeprav Nixonova vlada resno razmišlja, kako bi zmanjšala konvencionalno oborožitev in število vojakov znižala za milijon.

Sedaj pričakujejo, da bo mornariško poveljstvo prišlo na dan z ugovori, češ da so letalonosilke silno pomembne, to tembolj, ker so ZDA že izpraznile nekatera prekmorska letalska oporišča. Trdijo, da so letalonosilke odpornejše od kopenskih oporišč in da jih je mogoče pošiljati na območja, kjer se porajajo razne krize. Nasprotniki zagovornikov letalonosilk pa dokazujejo, da so te ladje predrage in da samo za njihovo vzdrževanje porabijo šest milijard dolarjev letno.

Sovjetski film o novem orožju

Pred kratkim so Američani nabavili sovjetski film, ki so ga v ZSSR predvajali prebivalstvu in v katerem je prikazano tudi tako orožje, kakršnega Američani še nimajo. V prvem primeru gre za majhno raketo, ki nizko pri tleh poskakuje kot kak zajec, nato pa na razdalji 800 metrov zadane tank in ga vžge. Druga taka zadeva, ki jo ameriška vojska doslej še nima, je padalo z retroraket. Uporabljajo ga za spuščanje težke in občutljive opreme. Preden padalo s tovorom pade na tla, se zaviralna raketa vžge in ublaži padec tovara.

V filmu je videti tudi prizor, ko letalo letalo Suhoj med poletom pomika krila nazaj, in sovjetsko verzijo prve ameriške jedrske podmornice Nautilus. Prvo svojo jedrsko podmornico so Sovjeti krstili za Supernautilus.

Strah pred demobiliziranimi vojaki

Nigerija namerava zadržati svojih 200.000 vojakov vsaj še tri leta, ko bi se njena vojska zmanjšala na 70.000 mož. To utemeljujejo z nevarnostjo, da bi se utegnulo zgoditi marsikaj nepričutnega, če bi vojake, ki so posu-rovali v bojih in imajo skrito orožje, že sedaj spustili domov.

Vojaške oblasti nimajo natančnega pregleda niti nad številom vojakov (mnogi menijo, da jih je več kot dvesto tisoč) niti nad orožjem in navajajo, da znano pa je, da manjka mnogo pušk, brzostrela in raznega drugega orožja in municije.

Vlada mora rešiti tudi še vprašanje 50.000 pripadnikov rednih 30-mesečnih oboroženih sil, ki so po biatskečni državljanski vojni 12. januarja odložili orožje. Tiste ki so bili v nigerijski vojski pred izbruhom vojne, bodo morda spet vzeli v vojsko, druge pa demobilizirali.

Podvodna pištola za komandose

Ameriška mornarica je skrivoma razvila posebno podvodno pištolo, ki je namenjena ljudem-žabam za boj s sovražnikovimi ljudmi-žabami in za obrambo pred morskimi ribami.

Ameriška mornarica ima enote komandosov od januarja 1962 dalje. Te enote so izurjene za izvajanje raznih nekonvencionalnih akcij in navajene, da potem, ki jih izkrcajo z ladij in podmornic ali spuste s padali, delujejo samostojno in skoraj brez vsakršne zunanje pomoči.

Dornier 31 v naftalinu

Zahodnonemški Do-31 je prvo reakcijsko letalo na svetu, ki vzleti navpično, vendar je pred tremi tedni opravilo svoj zadnji polet, nato pa so ga zavlekli v hangar in ga tam konservirali. Zahodnonemška vlada namreč meni, da je letalo predrago, in je ustavila vse nadaljnje poskuse. Pač pa je predstavnik podjetja Dornier izjavil, da bodo nadaljevali s potniško verzijo tega letala, če bodo za-sebniki pokazali zanimanje zanj in vložili dovolj denarja za njegovo proizvodnjo. Prednost letala Do-31 je v tem, da potrebuje zelo kratko vzletišče.

Obrambna vzgoja in ljudska zaščita

Nekdanji partizan o Izraelu

Spoznala sva se v veži nekega beneškega hotela, ko sva se vračala s kongresa mednarodnega združenja borcev proti nacizmu. Že pri izhodu iz Ca' Giustiniana, kjer je bilo zbrano nekaj sto delegatov, veteranov odpornišva, sem bil opazil suhega, smehljavačega se sivolasnega možkega. Čistil si je očala in stopal po ozki uličici proti Campo della Madonna dei Fiori ob Canal Grande. Ko je zavil preko mostička, sva se dohitela in spoznala, da sva namenjena v isti hotel. Nisem vedel, katere narodnosti je in sem zato zamrmral tih »dober večer«, kar po slovensko, misleč, da me verjetno bo razumel, če je Rus, Poljak, Čeh ali Slovák. Nasmehnil se je in okorno odgovoril: »Bug dej«. Izzvenelo je zelo po domače, da sem mislil, da je morda Slovenec. Nagovoril sem ga, toda brez uspeha. Sedaj sem videl nad gumbnico tablico z vtisnjenim imenom države, ki jo zastopa: »Izrael«.

Medtem sva bila prišla do hotela. Pregledal je bilo za kosilo, pa sva sedla v naslonjač in poskusila pogovor. S pomočjo nemščine, delno ruščine, je šlo.

Abraham Neumann je na beneškem kongresu mednarodne zveze borcev proti nacizmu predstavil neuradno antifašistično organizacijo, nastalo po razkolu v osrednji izraelski zvezi bivših borcev proti nacizmu. Bil je poslanec izraelske komunistične partije v »knessetu« (parlamentu), sedaj pa živj kot upokojenec in dela v organizaciji bivših borcev. Sam je bil partizan. Boril se je na Koroškem, v Karniji in pri Trbižu, na meji med Avstrijo in Italijo, zadnje mesece vojne pa v angleški vojski. Po poklicu je vseučiliški profesor na filozofski fakulteti. Bil, seveda, kajti zaradi svojih stališč je moral v uradnem Tel Avivu požreti marsikatero grenko.

Pogovarjala sva se o trenutnem položaju na Srednjem vzhodu. Zjutraj je o tem govoril predstavnik uradne izraelske organizacije narodni pesnik Baumann. V veliki dvorani Ca' Giustiniana je njegov nizki glas, ki so ga zvočniki prenašali do zadnje kolone, grmel, se odbijal od sten in težko ga je bilo poslušati. Govoril je z narejenim patosom, kot bi na gledališkem odru recitiral svoj ep. Pričaral je strašne muke Judov v nacističnih uničevalnih taboriščih, v varšavskem getu, kjer je Baumann živel v dneh vstaje, o Auschwitzu, od koder ga je rešil prihod zveznikov. Iz velike črne torbe je izvel par otroških čevljev in jih pokazal delegatom: »Mar hočete, da Arabci ponovijo z nami to, kar je hotel Himmler? Nikoli! Mi se bomo branili do zadnjega...«

Ko sva z Neumannom obujala spomin na jutranji dogodek, mi je zagrenjeno dejal: »Sedaj nas psujejo z izdajalci, ker se ne moremo strinjati s politiko vojne, ki jo zagovarja Moše Dajan. In vendar, mar so naši vojaki, naši izraelski fantje, kaj boljši od nacistov? Videl sem v Jeruzalemu, kako so minirali hiše nedolžnim arabskim kmetom in se spomnil nacističnih požigov vasi na Koroškem in v Sloveniji. Mar je tu kakšna razlika? Palestinci ne morejo kazati, kot Baumann, otroških čevljev. Njihove sinove in deco požiga izraelski napalm, sicer pa so prerrevni, da bi nosili copate, v glavnem so bosí in bosí umirajo...«

Vprašal sem ga, čemu in komu pripisuje zablodo izraelskih vodilnih krogov.

»Ameriški imperializem je v stonizmu našel hvaležnega zaveznika — je začel svojo razlago — Interesi velikih petrolejskih sestra in ameriške zunanje in vojaške politike na Sredozemlju so našli stično točko v sionistični težnji po širjenju meja izraelske drža-

ve. Moše Dajan je pred letom dni govoril mladincem iz kibucov pod Golanskimi griči in trdil, da je moč izraelsko politiko do Arabcev strniti v dva glagola — »zavzeti« in nato »naseliti«. Seveda je taka teza na last podobna konceptom »življenjskega prostora«, ki je zahteval najprej »izpraznitev« zasedenih ozemelj in šele nato — »naselitev«. Žal so mu mladi ploskali in verjeli. V šoli so jim privzgojili razizem. Re-

kli so jim, da je judovski narod strašno trpel in da ima sedaj pravico do povračila. Res pa je, da bi se naši mučeniki nikoli ne strinjali z uničevanjem arabskega prebivalstva in s to vojno, saj so hrepeneli samo po miru.«

Mar je položaj res tako obupen? Mladina sledi Dajanu, srednja generacija tudi, Vlada Golde Meir trdno stoji na svojih položajih...

»Je in ni obupna. Mislili so, da

gre za 'blitzkrieg', bliskovito vojno in pozabili, da sledi frontalnemu spopadu partizanska gverila. Udarci palestinskih gverilcev jih treznijo. Boli me, ko moram zagovarjati teroristične napade, toda vprašaj se, kaj pa je bil vzrok obupnega nastopa gverilcev »Al Fataha«? Mar ne prav nastop izraelske vojske?»

»Hudo je, ko ti pravijo, da si izdajalec, ker simpatiziraš z gverilo in nastopaš proti Dajanovi in Meirini vladi. Tajnika izraelske komunistične partije Vilnerja, je neki prenapeti mladenič na ulici zabodel v hrbet. Na srečo se je nož ustavil ob rebbru, da ni bil pri priči mrtev in smo ga odpeljali v bolnišnico. Nekaj mesecev pozneje so fantu sodili na okrožnem sodišču v Tel Avivu. Dobil je tri mesece zapore, pogojno, s pripombo sodnika, da bi drugič lahko udaril močnejše in rešil Izrael od sramote, da neki poslanec v »knessetu« sodeluje z »arabskimi banditi«.

»Toda ni povsod tako. Gospodarstvo je v slepi ulici zaradi velikih stroškov za vzdrževanje vojske na okupiranem ozemlju. ZDA pomagajo vladi, toda svojo pomoč kalibrirajo. Neki kolega na tel-avivski univerzi je v predavalnici predaval študentom, koga je nekdo vprašal, kaj menj o sedanjih vojni z Arabci. Profesor je bil eden izmed najhujših sionistov, kar sem jih kdaj poznal in se tudi sedaj ni rešil nacionalističnega jarna vesti. In vendar je, prav izhajajoč iz svoje zavezitosti za bodočnost izraelskega ljudstva, dejal: »Bojim se, da bomo zgrešili vse. Z Arabci moramo živeti v miru in ne bi smeli jim krasti ozemlja, kajti lahko zmagamo enkrat, zmagali smo dvakrat, trikrat... tudi stokrat. In vendar bo dovolj, da nas enkrat, samo enkrat porazijo in bo po nas. Plaćali bi dolgove vseh Dajanov v naši zgodovini... — Zaradi našega obstoja, ker nas je malo, moramo biti miroljuben narod in se z Arabci sporazumeti«. Vidiš, tako govorijo sedaj tudi pametni sionisti.«

Kaj misliš, kako se bo vse izteklo?»

»Ne vem. Morda bomo vsi pokončani v novi vojni, morda pa nas bo zajela palestinska revolucija. Ti veš, da so komunisti in del socialistov v Izraelu za mnogonacionalno državno tvorbo v Palestini. Morda bomo ljudstvo pravočasno prepričali, pred katastrofo, in bodo sionisti zvrženi. Dotlej pa bomo zasramovani in diskriminirani. Govorili bodo, da smo narodni izdajalci. Tolaži nas samo eno: nekaj mladine je z nami in ta se druží s palestinskimi fanti. Morda bo nova generacija spoznala, da nas imperializem vodi v propast. Morda...«

Z Neumannom sva se dolgo sprehajala po soncu, do Trga sv. Marka. Srečala sva Jugoslovane, Poljake, Italijane, Čeha. Vsi so ga pozdravljali in hvallili, toda njegove majhne oči so skozi očala zatrdjevale: težko je biti danes dosleden s svojimi načeli iz časov protifašističnega boja in živeti ter delati v Izraelu.

In še nekaj Neumannovemu sinu je bilo nekaj pod dvajset. »V vojsko bi moral. Kako naj naredi? Naj gre streljat svoje prijatelje? Naj mori, požiga, naj minira hiše? Naj vozi oklepniške proti Sueškemu prekopu?«

Pred časom sem si ogledal razstavo o nacističnih taboriščih in prebral »mauthausensko prisegov«, ki so jo interniranci izrekli ob osvoboditvi. V tej je tudi sveta obveza, da se bodo borili proti imperializmu in narodnostni mržnji, vojni in zavojevalskim težnjam, rasizmu, nacionalizmu itd. Tedaj sem se spomnil na razgovor z Neumannom in sklenil, da ga objavim. Morda v premislek.

S. St.

Novosti v vojaških šolah

Najprej nekaj zgodovine.

Prve vojaške strokovnjake je naša NOV podedovala iz drugih vojska, predvsem stare jugoslovanske, nekaj pa tudi iz španske republikanske. Toda teh je bilo daleč premalo da bi bili kos nagle naraščanju števila čet, bataljonov, brigad, divizij in korpusov. Sprva smo si pomagali tako, da smo na vodilna mesta postavljali tiste, ki so se najbolj izkazali. Tako smo dobili številne komandirje in komisarje, ki so bili v bojih hrabri, niso pa imeli teoretičnega znanja. Tega so si pridobivali le mimogrede na predavanjih ali ob prebiranju vojaških teoretiških del, če so seve v prišli do njih.

Zato so kaj kmalu pri nas začeli ustanavljati vojaške kot tudi politične tečaje. Na njih so izpopolnjevali v znanju že izkušeni komandirji, komandanti in politični komisarji. Ti tečaji so bili sila kratki za vse tiste, kar bi se morali naučiti, da bi lahko ne samo vodili svoje enote, ampak tudi borbe v kratkem času čimveč naučili.

Prav zaradi pomanjkljivega znanja naših komandirjev, komandantov in političnih komisarjev se je pogosto dogajalo, da so ti skušali svoje neznanje ali pomanjkljivo znanje nadomestiti z osebnim zgledom in velikim junaštvom, pri tem pa so se brez potrebe izpostavljali in padali.

Takoj po vojni je dejansko ves naš oficirski kader končal razne šole. V tem razdobju v glavnem lahko ločimo dve vrste šol. V enih so se izpopolnjevali tisti, ki so že imeli oficirske čine iz vojne, v drugih pa so se učili vojaških veščin novinci ter borci brez oficirskih činov. Razumljivo je, da je bilo šolanje podrejeno organizacijskim in vojaškim zahtevam tedanjega časa in da se je naslanjalo predvsem na izkušnje iz II. svetovne vojne.

V zadnjem času pa smo priče temeljite preobrazbe naših vojaških načel v smeri priprav za vse-ljudski odpor. Spremenila se je tudi raven izobrazbe pretežne večine naših ljudi. Vse to pa zahteva tudi temeljite spremembe v vojaškem šolanju.

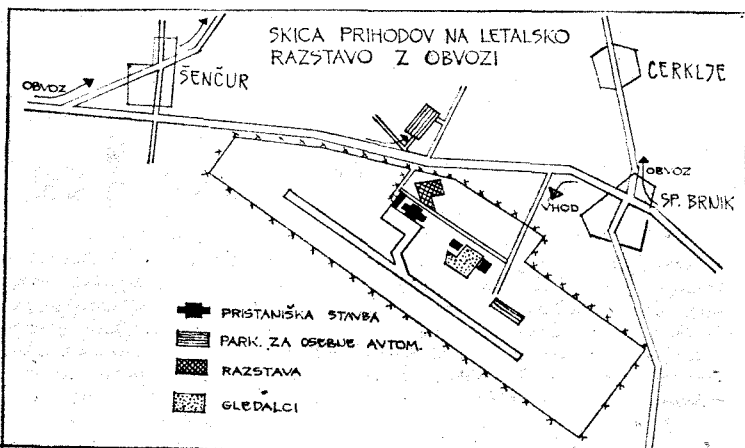
ZA POMLAD VAM NUDIMO

- ŽENSKO IN MOŠKO KONFERENCIO
- Ženske PLASCI in KOSTIMI, ILACNI KOSTIMI v novih barvah in modelih
- Ženske OBLEKE in velika izbira BLUZ
- Moške in ženske PLETENINE
- KLOBUKI in KRZNO
- Moške OBLEKE, ILACE, POVRŠNI KI in ŠPORTNI SUKNJICI
- Izbrana SRAJCA in KRAVAT

EP SUPERMARKET Ljubljana

ODPRT VSAK DELAVNIK od 7.30 do 21.00 ure

Pred mitingom na Brniku

V zvezi z jutrišnjim letalskim mitingom ter razstavo letal in orožja za obrambo pred napadi iz zraka, so prireditelji sklicali 13. maja tiskovno konferenco ter novinarje in druge seznanili z nekaterimi podrobnostmi.

Ena izmed takih podrobnosti je prometni režim. Ob cesti, ki drži mimo letališča, bodo parkirni prostori, zato bo za tranzitni promet zaprta. Vsa druga vozila, razen vozil z obiskovalci in službenih, bodo morala po obvoznici cesti od vasi Brnik do Senčurja. Službena vozila bodo imela posebne nalepke. Podjetje »Ljubljana transport« bo 21. maja organiziralo prevoze na črni Trg revolucije v Ljubljani—letališče. Avtobusi bodo tega dne vozili vsako polno uro od 14. do 18. ure, vračali se bodo uro kasneje. Naslednje dni bodo vozili od 8. do 18. ure. V teh dneh bo namreč razstava odprta od 9. do 19. ure, prvi dan pa od 14. ure.

Do 13. maja so prispele prijave za nagradne vožnje z letali za 700 mladink in mladincev. Vsekakor je zamisel, da bi namesto včasih že vsakdanjih daril najboljše v šoli darovali brezplačno vožnjo z letalom pohvale vredna. Zanimivo je, da je občinska skupščina Novo mesto prejela razmeroma največ udeležencev. Drugače pa prednjačijo Maribor, Jesenice, Kranj, Domžale in Ljubljana. Prireditelji bodo vsakemu kandidatu za vožnjo z letalom poslali dopisnico s točnim obvestilom, kdaj bo polet, da ne bi bilo zmede. Vsakdo se bo moral takoj po prihodu na letališče prijaviti v informacijski pisarni. Izmed kandidatov za polet bodo izžrebali 20 nagrajencev, ki bodo dobili hranilno knjižico KB Ljubljana s simbolično vlogo. Razen tega bodo obdarili šolarje z zvezki in drugim šolskim priborom.

Kaže, da bosta razstava in miting dobro obiskana. Poleg šolarjev si ju bodo ogledali mnogi rezervni oficirji in podoficirji. Zanje bodo organizirali prevoz občinski odbor ZRVS. Za rezervne oficirje in podoficirje letalstva in obrambe pred napadi iz zraka pa bo obisk razstave in mitinga del obveznega programa urjenja.

Razstava bo med cesto in letališkimi poslopji, torej na severni strani pristajalne steze. Zato prireditelji prosijo obiskovalce, da ne bi silili čeznjo na južno stran, ker s tem izpostavljajo svoje življenje nevarnosti. Brnik je namreč mednarodno letališče in miting ter razstava ne bosta smela ovirati rednega letalskega prometa.

Obiskovalci se bodo na razstavi seznanili ne le z vojaškimi, ampak tudi s civilnimi letali. Tako naj bi postala razstava prikaz njegove uporabnosti. Marsikje namreč še vedno ne vedo za prednosti letalskih prevozov. Videli pa bodo tudi posamezne izdelke naše industrije, ki so uporabni v letalstvu, zlasti razne pomožne naprave.

Množica ljudi, ki jo pričakujejo, pa bo tudi jedla in pila. Da ne bo nihče lačen ali žejen, bodo poskrbeli gostinci. Postavili bodo več prodajnih kioskov. Posebno prizadevnost in ustrezljivost je pri tem pokazalo podjetje »Živila« iz Kranja.

Naša obramba 5-1970

Peta letošnja številka je v skladu s programom ob petindvajsetletnici osvoboditve posvečena zadnjim bojem na Dolenjskem, okoli Ljubljane ter na Gorjskem.

Med prispevke, posvečene bojem na tem območju, šteje »Iz osvoboditve Dolenjske v belo Ljubljano« (Miroslav »epančič«), »Petindvajset let kasneje« (Braneta Grabeljska razgovor z nekdanjim komandantom 7. korpusa Francem Poglajenom-Kranjcem), »Slovensko domobranstvo in njegov polom« (Ivan Križnar), »Spet v Ljubljani« (Dušan Savnik-San), »Čez Karavanke« (Mile Pavlin), »Kako smo bežali na Koroško« (neznani pisec, domobranec, sestavek je bil objavljen v »Koledarju svobodne Slovenije« leta 1949 v Argentini). Dodatke pojasnjuje tudi dvostranski reliefni zemljevid v barvah z vrisanim razvojem položaja.

Precej prostora je posvečenega zadnjim bojem v Nemčiji. Velik reliefni zemljevid Berlina služi kot ilustracija bojev v nemški prestolnici. Pisani prispevki pa so: »Srečanje z Rusi ob Labi« (O. Bradley, komandant ameriške 12. armadne skupine), »Zadnje ure velikega firerja« (brez navedbe avtorja), »V Berlinu« (generalpolkovnik Rdeče armade N. Popelji), »Brezpogojna kapitulacija« (Georgij Konstantinovič Zukov).

Opisom bojev v drugih naših republikah je posvečeno nadaljevanje spominov Mihajla Apostolskega »Vsa Makedonija pod orožjem«. Iz odlomka zve-mo marsikaj o odnosih NOV—bolgarska vojska. Zlasti pa o tem, kako si je že konec 1944 bolgarska vojska hotela prisvojiti slavo osvoboditelja Makedonije in kako je več dni za enotami NOV »osvobajala« posamezna makedonska mesta.

Dve strani sta posvečeni vojaškim zanimivostim, zlasti orožju in opremitvi vojske, prav tako dve strani pa mitorjubi uporabi jedrske energije (Marjan Sterle). Nadalje beremo v številki »Nadaljevanje pogovora o slovenskem vojaškem jeziku in pisma uredništvu ter odgovora nanje.

V dodatku »Študijsko gradivo« nadaljuje Ivan Franko-Izlok svoja razglabljanja o Svetinovemu vojnemu romanu Ukana, generalmajor Dušan Dozet pa piše o posrednem in neposrednem podružljenju splošnega ljudskega odpora. Ante Bačinić piše o partizanu in »vsemogočnem helikopterju«, Milan Klobas pa o obrambi pred desanti. Nadalje v tem dodatku zasledimo »Posledice sodobne vojne za sanitetno in zdravstveno službo (Mihajlo Funtek), »Kako boš rušil razne objekte« (Ahmed Hamzić), »O radiacijskem učinku jedrskega orožja in zaščiti pred njim« (Polde Stukelj) ter »Letalski napad na tovarno Titan v Kamniku« (I. Skreblin).

ILEGALNE GRAFIČNE TEHNIKE V OKUPIRANI LJUBLJANI

S „podmornico“ dvakrat po suhem

Piše: Slavko Krušnik

Vsem je bilo v trenutku jasno, da tečejo tiskarni na tem mestu zadnje ure in da je treba nekaj ukreniti. Darinka, ki je zadnje tedne občasno pomagala v bunkerju pri tiskanju, je — preoblečena v staro žensko — odhitela v štab Dolomitskega odreda, kjer so se odločili, da je treba tiskarno nemudoma preseliti, najprej v neki varen prostor, nato pa zgraditi nov bunker za nadaljnje delo. Se isti večer je bila tiskarna vprico sosedov naložena na dva velika lojrska voza; kljub nevarnemu položaju se ilegalci niso mogli ubraniti nasmehu, ko so videli prepadeni in presenečeni obraz sosedov, ki si ni mogla misliti, da je bilo kaj takega skrito tik pred njenim nosom, ne da bi ona za to zvedela.

Uro ali dve pozneje sta se — 11. januarja 1943 — vozova pod oboroženim spremstvom fantov iz Narodne zaščite povzpela na osvobodeno Hrušovo.

Zal so Italijani med spomladansko ofenzivo v Dolomitih odkrili v Cepljah bunker s tiskarno, ki je bila že pripravljena za obratovanje — manjkal je samo še kabel za elektriko — in ga likvidiral.

Viktorja Avseneka-Janeza so ujeli v nekem drugem bunkerju in ga obsodili na dosmrtno ječo, prav tako Ivana Skodlarja-Gustija, medtem ko je imel Slavko Krušnik-Mihevc srečo: bunkerja, v katerem se je skrival on in še kakih pet najst drugih partizanov in aktivistov, niso odkrili.

Po končani ofenzivi se je vključil v enoto Dolomitskega odreda. Ko ga je komisar enote vprašal, kakšno bo njegovo partizansko ime, da ne bi z navedbo pravega imena spravil v nevarnost svojih domačih, je imel Mihec odgovor že pripravljen. Malo pred odhodom v ilegalno je prebral Maksima Gorkega »Burjevstnik« in zazdelo se mu je, da bi moralo biti njegovo partizansko ime nekaj temu podobnega. Zato je na komisarjevo vprašanje neustrašno odgovoril:

»Miha Hudournik.«

»Kakšen Miha Hudournik,« je dejal komisar in pogledal njegov prvi puh pod nosom, »Mihec boš!« In tako je tudi bilo.

emi POLJČANE

IZDELUJEMO

lestence vseh vrst in oblik
viseče svetilke
plafonjere
držajne matice vseh vrst in dimenzij
razdelilce in plošče različnih velikosti in vrst
skupinske zvočne tastature
s transformatorji

IZVRŠUJEMO

vse vrste elektro napeljav, montaže jakega in šibkega toka ter signalnih naprav
vse montaže strelkovodnih naprav
vse storitve, spadajoče v stroko

Mile Pavlin SKRIVNOST SIMNOVE SMRTI / TORZO ROMANA /

Najhuje je bilo tisto z enim izmed naših vzgojiteljev. Za novo leto sta on in njegov tovariš pripeljala k nam v internat v svojo službeno sobo dve dekleti. Oba sta bila nekaj let starejša kot mi in sta hodila že na univerzo. Večkrat, kadar smo mi gojenci prišli iz mesta pozneje, kot je bilo dovoljeno, so nas vzgojitelji oštevali. Javno nismo smeli povedati, da smo imeli opravke v zvezi z osvobodilnim gibanjem, večkrat pa tudi to ni bilo res. Fantje so imeli pač dekleta...

Premišljeval sem, kako bi vzgojiteljem zavezal jezike, da naših ne bi prijemali za vsako zamudo. Zato mi je prišlo tisto med vzgojitelji in dekleti za novo leto kot nalašč. Pozneje sem se večkrat spraševal kako mi je takrat, neumnemu začetniku, moglo kaj takega sploh priti na um. Saj je bilo to s stališča obveščevalne službe in načina njenega delovanja popolnoma prav in večina ljudi bi klonila. Le ta dva vzgojitelja sta se uprla in znašel sem se v neprijetnem položaju.

Čez nekaj dni sem se znašel pred enim izmed obeh vzgojiteljev, v sobo pa je prišel tudi Mariborčan, vodja organizacije v našem internatu. Spet sem ravnal tako, kot bi naredil kak izkušen obveščevalec — poskusil sem vse zanikati. Toda s tem sem ustrelil še hujšega kozla, ker sem pozneje dejanje priznal. O tem, kako bi se dal prekršek obeh vzgojiteljev koristno uporabiti v naše namene, sem namreč

166

govoril pred več ljudmi in tudi pred Mariborčanom. Morda sem se takrat, med tistim neprijetnim pogovorom, prvič zavedel, kako me včasih vodijo čudne, neznane sile. Kot bi se v meni nenadoma pojavil nekdo drug, popoln nasprotnik prvega, ki bi bil rad pošten, hraber in dober...

Vzgojitelj je bil sila ogorčen in nazadnje mi je vrgel v obraz tudi mojo pohabljenost. Očitno mi je, da sem pokvarjen ne samo telesno, ampak tudi moralno. Nekoč pozneje sem slišal od nekaterih tudi očitke, da sem vse skupaj začel zaradi nevoščljivosti, ker je imel deklet, jaz pa ne, toda to so bila samo zlobna podtikavanja. Takrat na kaj takega nisem niti pomislil, razen če se tega sploh ne zavedam. Saj je morda res nevoščljivost telesa nekje v moji podzavesti. Dejansko pa sem hotel samo pomagati našim fantom tudi glede sestankov z dekleti. Šele pozneje me je začeljala pestiti zavist, če sem videl, da imajo drugi dekleta, jaz pa ne.

Naj se povrнем v čas, ko sem postal sekretar skupine v našem internatu!

Obenem sem postal tudi član višjega vodstva, zato sem moral zahajati tudi na sestanke izven našega internata. Moral sem prevzeti delo po področju. Ali naj bi bil obveščevalec, vojaški referent ali pa tehnični, kakor smo takrat pravili zbiranju raznega gradiva, denarja in raznašanju časopisov. Zaradi pohabljenosti nisem bil za vojaškega referenta, za tehničnega pa zato ne, ker sem stanoval v internatu in ker tam ni bilo prostora za skladišče in skri-vališče. Sekretarstva mi morda še niso zupali, saj sem bil resnično še močno zelen in zelo neveden kljub znanju teorije.

Pri obveščevalnem delu s sošolcem-četnikom

167

pa sem že pokazal nekaj uspehov... Zato so mi na prvem sestanku naložili organizacijo tega področja.

Tako sem se nenadoma znašel v popolnoma novem okolju. Zasledovali smo pristaše bele garde, ki so se začeli pojavljati pri nas v večjem številu kot nekdanji četniki. Razen njih pa še italijanske ovaduhe, kulturbundovce, vlačuge, tihotapce, prekupčevalce in podobne tipe. Že prej sem večkrat bral, kako so za obveščevalno delo pripravne ženske, zato sem svoje sodelavke izbral predvsem med mladimi in lepimi dekleti, kakršnih v bližnji okolici internata med članicami mladinske organizacije ni manjkalo. Mimogrede sem izkoristil priložnost, da sem se seznanil z njimi, čeprav to znanje ni bilo nič več kot hrepeneci pogledi z moje strani. Pa še te sem skrbno skrival. Po drugi strani pa sem bil strog in naravnost pikolovski, zato sem se kmalu lahko izkazal z uspehi. Ni bilo treba dolgo čakati in vse svoje delovno področje sem imel v žepu, kot pravimo. Nikoli prej nisem spoznal v tako kratkem času tolikih ljudi.

Glede deklet je bilo sploh tiste čase pri nas zelo strogo. Zato si nisem upal približati se nobeni izmed njih. Toda ponoči... Ko je človek sam, takrat ne velja nobena prepoved več. Vse noči se mi je sanjalo o njih, pogosto tako živo, da sem se hipoma zbudil. Takrat sem občutil svojo nesrečo, si v obupu pulil lase, grizel ustnice in mislil, kako bi se pokončal. Izmisli bi si kakšno brezupno akcijo, s katere se ne bi več vrnil, pa nisem imel poguma. Premišljeval sem, kako bi sam s seboj vred razstrelil kako vojašnico ali štab, toda kje naj najdem toliko razstreliva? Nekajkrat sem že oprezoval okoli vrat vojašnic in

*Če gradite
pozrite na stroške!*

»GRAMEX«

PRODAJA V SVOJIH POSLOVALNICAH: LJUBLJANA, KURILNIŠKA 10 - LAVRICA - VRHNIKA
VSE VRSTE GRADBENEGA MATERIALA: CEMENT, BET. ŽELEZO, OPEČNE IZDELKE, APNO, SALONITNO KRITINO.
VSE VRSTE KERAMIKE, STEKLO, INSTALACIJSKI MATERIAL, STAVBENO-MIZARSKE IZDELKE
LAHTEVAJTE PONUDBE IN STROKOVNE NASVETE

Pletenina

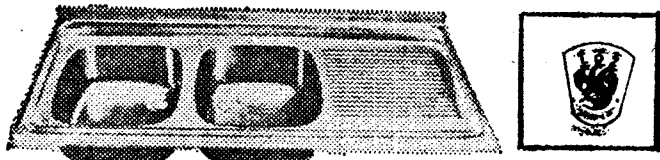
TOVARNA TRIKOTAŽNEGA PERILA

LJUBLJANA, ŽALŌŠKA CESTA ŠT. 14

V naš proizvodni program smo vključili naslednje novitete:

- vse vrste kopalnih oblek iz najsodobnejših surovin in najnovejših krojev
- trenirke za odrasle in otroke ter trenirke po svetovno znani licenci ADIDAS
- proizvode iz movila: otroške pajace ter plenice
- vse vrste ženskega, otroškega in moškega perila

**POMIVALNO KORITO IZ UVOŽENEGA
NERJAVEČEGA MATERIALA — KROM-NIKEL**

KOVINOPLASTIKA • LOŽ

Želite sami splesti pullover, jopico ali obleko?
Potem se odločite za nakup

pletilnega stroja

»SWISS MAGIC« ali »REGINA«
po ceni 2650 din po ceni 2550 din

Izkoristite tudi možnost obročnega odplačevanja.

Veleblagovnica

nama

LJUBLJANA
KOČEVJE
ŠKOFJA LOKA

**Članom
ZVVI
ZB**

ZRVS

nudimo zdravljenje v MORAVSKIH TOPLICAH
za naslednje bolezni:

- obolenja lokomotornega aparata, zlasti revmatična obolenja,
- od ginekoloških obolenj pa posebno zdravljenje primarnih in sekundarnih amenorej po poprejšnji izključitvi tuberkuloznega procesa.

Priporočamo Vam tudi obisk ostalih krajev v Prekmurju. Za dodatna okrepčila so Vam na razpolago: hotel z restavracijo »Zvezda« v Murski Soboti in Ekspress bife s slaščičarno Gostišče »Zvezda« s prodajalno vin in skladiščem piva v Murski Soboti, restavracija ob kopališču v Moravskih Toplicah in motel ČARDA z avtomatskim 4-steznim keglijščem in prenočišči.

Na razpolago so Vam tudi gostišča v Petrovcih, Salovcih in Križevcih.

Za cenjeni obisk se priporoča Gostinsko podjetje »ZVEZDA« Murska Sobota.

168

štabor ter ugotovil, da puščajo k njim tudi civiliste. Prav lahko bi prišel do stražarja s kovčkom v roki, sprožil v vojaka pištolo in planil naprej, potem pa vse skupaj pognal v zrak...

Kakšne blazne sanje! Kolikokrat sem potem nemočen jokal do jutra. Zavedal sem se, da tudi s tem ne bi dosegel ničesar. Zjutraj sem spet ugotovil, da imam vseeno še upanje, če že ne drugega. Prav lahko si osvojim sočutje kake deklice, in potem do ljubezni ni več daleč. Saj ni potrebno, da je lepota, sem premišljeval...

Vzel sem na muho majhno, zavaljeno punco z mozoljastim obrazom. Jaz sem pohabljen, ona ni lepa, sem premišljeval, skoraj enaka sva si, oba nesrečna in morda me bo razumela. Večkrat sem jo od daleč in tudi od blizu gledal, pa mi je začela vzbujati samo gnus. Tudi jaz hočem imeti lepoto, tak sem kot drugi, sem kmalu spoznal in opustil misel, da bi se ji približal.

Začel sem pogledovati za lepimi in manj lepimi dekletmi, pa se nisem mogel za nobeno prav posebno ogreti. Sanje pa so me vedno huje morale. Počasi sem v sebi začel popuščati, pripravljen sem bil, da zagrešim veliko podlost, samo če bi bila to cena za pridobitev ženske. Celo vlačugo bi si poiskal, prodal hlače, knjige... Iskal sem jo že, pa sem se zgrozil od studa, ko sem se spomnil, da je imela že kdovekoliko moških. Pa spolne bolezni, ki so jih vojaki neusmiljeno delili poceni dekletom. Lahko bi postal še bolj nesrečen.

Čas pa je hitel kot še nikoli in kar mimo grede se je lončalo šolsko leto. Spet smo imeli počitnice. Razreda nisem končal s preveč dobrim spričevalom, kar ni bilo nič čudnega, če

169

pomislim, kako malo sem se učil. Saj sem se vse popoldneve podil po sestankih.

Vedno več ljudi sem poznal, mnogi izmed njih so bili visoki voditelji v našem gibanju. Ne morem reči, da mi ne bi zaupali, celo ceniti so me začeli in mi nalogati odgovorna opravila. Niso pa vedeli za vihar, ki divja v meni in ki me bo nekoč pogubil, saj nisem o tem nikomur pripovedoval. Še več, na videz sem se celo skrbno ogibal stikov z dekletmi.

Nekega dne v juliju so me razrešili dela v obveščevalni službi, postal sem sekretar vseh skupin na našem območju. Spet sem se seznanil s kopico novih ljudi. Oko mi je med njimi iskalo lepa dekleta. Večina članstva so bile dijakinja, fante so že pobrale ječe in internacije, mnogo jih je tudi že izginilo v gozdove. Zda ni bila nobena tajnost več, da belogardisti in tudi četniki sodelujejo z Italijani. Vrsta razburljivih dogodkov mi je začasno pregnala iz glave misel na dekleta. Le včasih, kadar sem videl kako posebno lepoto, me je zaskrbevalo pri srcu. In kadar sem videl zaljubljeni parček. Toda takih je bilo v tistih časih zelo malo, ker ni bilo mladih fantov.

Tako sem ugotovil, kaj mi lahko zdravi srčne rane. Nevarnost, razburljivi dogodki... Odslej sem po tem zdravlilu posegal vsestransko.

Tiste čase, ko je divjala na Gorenjskem nemška, na Dolenjskem in Notranjskem pa italijanska ofenziva, ko so se pojavili prvi oboroženi oddelki bele garde, pri nas v Ljubljani pa so na debelo zapirali ljudi in posameznike tudi streljali, so se tudi med nami znašli prvi odpadniki. Posamezniki so se ustrašili težav, se zbal za svojo kožo. Nekako se mi je zazdelo, da pri odpadanju prednjačijo

170

predvsem lepi ljudje, zaljubljenici in srečni, imoviti fantje in dekleta. Takrat sem lepotce že začel sovražiti kot sebičneže, ki jim ni mar za narod, ampak se skušajo predvsem srečno preriniti skozi nevarne vojne čase.

To moje začetno sovraštvo je pozneje preraslo v divje, okrutno čustvo, ki mu nikoli nisem vedel pravega pojasnila. V meni je valovalo kot vroče, kadeče se morje. Bili so trenutki, ko ne bi umiril niti muhe, sledila pa so jim obdobja, ko bi moral neusmiljeno, huje kot so slikali komunistične čistke v Rusiji belogardistični časopisni pisuni.

Vročemu poletju, polnemu vznemirljivih vesti, je sledila hladna in meglena jesen. Od moje vojske, precej bohotne organizacije na mojem območju, nas je ostala le še peščica. Vsi drugi so izginili v ječah, taboriščih, nekaj jih je odšlo iz mesta k partizanom, kar precej pa se jih je potuhnilo in niso hoteli imeti z nami nobene zveze več.

Med peščico zvstvih je bilo večina deklet. Nekega večera smo po sestanku v majhni predmestni hišici govorili tudi o tem, kako so Italijani ustrelili kot talca lepega, mladega fanta. Nehote mi je ušlo:

Zakajraje niso mene, ki sem...

Stavka nisem izrekel do konca in takoj sem se zavedel, da sem izustil nekaj, kar ni primerno. Fantje so me začudeno pogledali, večini so se pogledi ustavili na moji vzboklini med pleči. Tudi tri dekleta so me sočutno pogledala. Nekaj trenutkov je vladal mučen molk, tedaj pa se je oglasilo četrto dekle, najmlajše. Lepa, vitka svetlolasa vila, ki sem jo skrivaj že dolgo občudoval. O njej sem vedel že mnogo. Pet otrok je bilo pri hiši, mati je bila bolehnata, oče pa hud pijanec.

breſt cerknica
industrija pohiſtva jugoslavija

BREŒT
POHIŠTVO

ORDJE, KI
GA RABÍ
„BREŠT“

KAKŠNO
DELO VRŠÍ
„BREŠT“

BREŽALNIK
PIJAČA
LETOVIŠČE
V SVICI

GRAD PRI
MIRNI

ORGAN
VIDA

TANKA-
DESKA
NAR. HEK
IVORISAR

SVET MED
HRIBI

PRAVEC

UJUGOSLOV
DEŽANIK
PETAR

STIKOTNIK
KOT VOJ
FORMACIJA

PEČICA
(MEDICINSKO)

HUDA
JEZA

PRISTAŠ
ETATIZMA

LIGA
NARODOV

PRITOK
DOLJAVE V
ROMUNIJI

SRBSKA VRAŠALNICA

ŠHUČARSKI KLUB

GL. MESTO
ENE IZMED
REPUBLIK
JUGOSLAVIJE

PESNIŠKO
IME ZA
KOROŠKO

GRADBEVI
MATERIAL
TEHNIČNA
SOLJA

GRADBEVI
MATERIAL
TEHNIČNA
SOLJA

PRIRUKA

ŽIDOVSKO
H. IHE

RIHSKI
POZDRAV
OGNENIK NA
FILIPINIH

IVAN
MESTROVIČ

19. IN 21.
CRKA

VRSTA
LES

RAFINERIJA
NAFTE V
IRANU

GENERAL-
POLKOVNIK
VLADO

GORAV
SVICI

GRŠKA-
CRKA

VRSTNA

PREDSTOJNIKI

KEMIČNA
PRVINA

KOVANEC
IZ ZLATA

MATJUNA-
PONEV

ORDERIO
VITAL

OSTRA
ZAJEDLJIVA

OTOK V
OTOCJU
ARU
INDONEZIJA

MESTO V
KONGU

KAMENICA
GOJEV

TOVARNA
KOČEVU

ALFREDO
NOBEL

OPERNI
SPEV

PRED. MISA
ZEL. DOBA

KOS
CELOTE

ARGUMENT

UGOZAHOB

JEZERO NA
SEV. ITALIJE

VZHOD
(ANGL.)

19. IN 24.
CRKA
... IN
IZOLDA

PISATELJ
ČEHOV

OSEBUJ
ZAJINEK

SRSEVAR

STARJ
SLOVANI

ADRANSKI
OTOK
ANTON
ASKERO

TRAK ZA
PETRO-
LEJKO

PLESNI
ANSAMBL
IZ SKOPLJA

GRŠKA
MUZA
PETJA

NIKELJ

GLASBILLO

NENDANIJA
FILM IGAL
NIELSEN
DOŽETO
ŽITO

VRSTA
TKANINE
MATERIAL
ZA BREŠT

DALMATIN
Z. IHE
ANTON
INGOLIC

MOGOMETAR
HARIBORA

MESTO V
ISTRU

ENKA

VITKANJE

SLIKAR
SAHOUK

IRIDIJ

DVA
SOGLASNIKA

VRSTA
UMETNIŠKE
SLIKE

IZVIRNIK

PRVOPIS

BOHOTUOST

NEODIN

SPLETKAR

PISAVA
NEKATERIM
SLOVAN.
NARODOV

GRŠKI JUNA
PRED
TRDIJO

ENKRATEN
SPEVEN
JEJAKA V
PLJUČA

PESNIK
GRUDEN

JEJAKA
SOGLASNIKA
ZITARDANNO

STARJ DEL
HARIBORA
HUVIR PTE
SLOKA

AM. FILM
NOVAK
KONEC POLO
TOKA (MOR)

AMERIŠKE
ZYERI

ŽENSKI PEV
GLAS

UG. LETAL.
PODIETJE

ZIVALŠKE
NOGE

ŠEVNIK

ODŽAGAN
KOS
DEBLA

ITALJANSKI
SPOLNIK

SPOLJAMNI
RAZE

PREMIK
TELESA

OLINI
SADEŽ

POST
SCRIPTUM

RAZVOJ
SODNA
OBRAVNAVNA

TRGOVSKI
DNEVNIK

TRAVA

OTOK V
DUNJSKIM
OTOKIH

STARO ŽID-
OVSKI
KRALJ

Izpoved Milana Janeža

Prečudovita si dolina Loška! Ne bi te zamenjal z nobenim drugim krajem, tako si se mi priljubila. Ze vsa povojna leta se dan za dnem iz rodne Babnega polja vozim v Stari trg pri Ložu. Matičar Milan Janež! Pa saj me vsi v okolišu prav dobro poznate. Kdo ve, kolikokrat sem že prelistal rojstne, krstne, poročne in mrljske »bukve« in kdo ve koliko poročil, potrdil, prijav, odjav in drugih pisanih dokumentov je že šlo skozi moje roke. Sam ne vem, kolikokrat sem že prisostvoval sklepanju zakonskih zvez. In tam v poročni sobi visi na steni mojstrovina našega Lojzeta Perka: Matičar doji otroka. Da, ta Lojzetova umetnina je izredno lep okras matičnega urada v Starem trgu. Čas pa naglo mineva in ni ga moč zaustaviti. Petindvajset povojnih let je že za nami. No, pa nikar ne mislite, da so mi minila v brezdnelju. Razen vojnih odlikovanj, so mi prisodili tudi Red dela s srebrnim vencem — torej moralno družbeno priznanje za delo. Pa bodi dovolj o tem. Prišel bo dan, ko bom prejel odločbo o upokojitvi in moje delovno mesto bo zasedel drugi. A na Stari trg me bodo vezali neizbrisni in radostni spomini.

Kaj naj vam povem iz zadnje vojne? Komaj sedemnajst let mi je bilo, ko je v deželo prišla tista čudežna pomlad 1942. Vsaka pomlad je zelena. A tista nam je poleg zelenja in cvetja prinesla prvo svobodno ozemlje. Toda, prava svoboda je bila še zelo daleč. Seveda sem kot mladinec aktivno deloval, toda kaj kmalu so prišli tisti mračni zadnji juljski dnevi 42. Poznate tisto veliko hišo v Babnem polju, na kateri je vzidana spominska plošča? Še do nedavnega so tu brneli stroji Kovinoplastike. Kadar se zazrem v to staro, mrko in skoraj že razpadajočo poslopje, me zazebe pri srcu. Da, tudi jaz sem bil obsojen na smrt z ustrelitvijo. Pred zadnji dan julija naj bi se skupno z drugimi sovaščani iztekla moja življenjska pot tam blizu skalnatga Vražjega vrta. Čakal sem v vrsti na smrt obsojenih.

Pa je od nekdaj prišel laški oficir, zagledal mladega in slabotnega fantiča. Ne vem kdo, ki mu je bilo prvotno namenjeno taborišče, je moral na moje mesto, zakaj število 40 je moralo biti neokrnjeno. Kaj bi govoril o taboriščni smrti na Rabu? Tisoči so bili tam. Z menoj je bil tudi moj starejši brat Slavko. Moj dobri brat! Proti koncu 1942 si dotrpel. In s stotinami drugih sotrpilov si za vedno ostal na Rabu. Samo še sporočilo o tvoji smrti je prišlo v Babno polje.

Nepopisno je bilo veselje ob zlomu fašistične Italije. Vrnili sem se v osvobodeno rodno vas, da bi se vsaj odpočil od prestanega trpljenja v internaciji. Samo malo dni sem bil med sorojaki. Ze so me uvrstili v Loško brigado. V njej so bili v pretežni večini le novinci. Komandir čete me je dočel za mitraljezca. Niti pojma nisem imel kako se temu orožju streže. A komandir me je vzpodbujal in verjemite mi, da sem se že v nekaj dneh naučil ravnanja s strojnico. Moja prva akcija in ognjeni krst je bil napad na sovražnika pri Verdu. Rafal za rafalom sem pošiljal v neko barako, v kateri so bili sovražni vojniki. Lesenjače je bila vsa preključana in od nje so letele treske. Oba moja pomočnika, sovaščan Lojze Lipovec in neki Lunčar sta komaj zmogla podajati mi strelivo. Strojnična cev je kmalu postala žareča. Proti jutru smo se vračali z akcije. A tam blizu Pokotišča smo nalaleteli na nemško in domobransko zasedo. Vnel se je hud spopad. V naglici sem si izbral kraj za mitraljez in usmeril ogenj proti sovražni zasedi. Obojestransko streljanje se je vedno bolj stopnjevalo. Nasprotnik je kmalu opazil položaj moje strojnice, zato se je potrudil, da bi jo prisilil k molku. In

končno se mu je to tudi posrečilo. Blizu mitraljeza se je raztreščila mina, v nogi me je zapeklo. Drobec mine me je zadel v koleno desne noge. Kmalu je bil ves čevljev poln krvi. Tovariši so me na hitro obvezali in posadili na komandantovega konja. Nekaj tednov sem potem ostal v partizanski bolnišnici v Novi vasi na Blokah. V zraku pa je že dišalo po nemški ofenzivi.

Nikdar ne pozabim tistih hudih dni ob ofenzivi. Nas ranjenec so naložili na vozove. Neki voznik nas je peljal proti Loškemu potoku. Tam blizu vasi Hrib smo se ustavili v gozdu, zakaj nemški avion je krožil in iskal cilje. Voznik je pustil voz in konje ter pobegnil. Za nami pa je že bila nemška kolona. Kaj sedaj v smrtni nevarnosti? Zbral sem zadnje moči, skočil pod cesto in se skril v grmovju. Druge moje ranjene soborce pa so Nemci ujeli in ustrelili. In ko dandanašnji razmišljam o tem se mi zdi, kot da so vse le hude sanje. Vse do večera sem ostal skrit v gozdu, potem pa sem se strd od mraza podal naprej. Toda, kam naj bi šel? Rana na nogi se mi še ni zacelila. Koleno je bilo trdo in ga nisem mogel upogibati. Sedem dolgih dni in noči sem taval po gozdu. Z največjim naporom sem se plazil in skušal priti v kako vas. Toda kamorkoli sem se približal sem slišal tujo govorico. Glad pa je z vsjo silo pritiskal. V glavi se mi je megilo. Da bi si vsaj za silo potešil lakoto sem brskal za gozdnimi sadeži, grizel korenice, divje hruške, lesnike in kako dobro so bile brinovne jagode. Saj sam ne vem, kaj sem našel toliko moči, da sem končno le prispel do Jeremidola, dober kilometer oddaljenega od Babnega polja. A tu sem se zapletel v bodečo žico, ki je še ostala izpred vojne, ko so tod gradili obrambne naprave. Slabost me je obhajala in temnilo se mi je pred očmi, ko sem se z zadnjimi silami prizadeval, da bi se osvobodil rjave bodljikave žice. Kočno se je le posrečilo, toda na žici so obviseli kosci moje obleke. V rodnem kraju je bilo polno nacistov. Še ena noč je bila strahotna, potem pa sem prišel do zadnje hiše ob robu gozda. Ostal sem v kraški votlini nad vasjo. In tu me je obiskala moja plemenita mati. Ko je šlo za sinovo življenje, se mati ni ustrašila niti nemških straž, ničesar, samo da bi pomagala ranjenemu sinu.

Zalostni in veseli spomini me vežejo na Notranjski odred. Nekako v sredini leta 1944 sem uspešno končal tečaj za telefoniste in postal vodja telefonske skupine. S puško in s kolobarji žice sem s svojimi sotovariši hodil po Notranjskem. Trudili smo se, da bi zveze med vsemi redovnimi enotami normalno delovale.

Leto 1944 se je bližalo zatonu. Silvestrovo v Glini, vasi blizu Nove vasi na Bloški planoti. Pomnil ga bom do smrti. Ko se spominam na tisto krvavo noč med 31. decembrom in 1. januarjem, me stisne huda bolečina. Dve četi prvega bataljona Notranjskega odreda sta si v omenjeni noči poiskali zatočišče v naselju. Bil je velik sneg in bloška burja je rezala do kosti. Hiše so bile obdane s snegom, samo iz oken se je medlo svetlikalo. Posedli smo premrazeni okoli velike javorove mize pri kmetu Hrenu. Dobro pomnim, da je bil komandant bataljona Ludvik Vider (pred koncem vojne ga je zadelo v Suhi krajini) neki mlad fant — obveščevalni oficir, bataljonski intendant Fabijan. Tu je bil še borec Jože Telič, moj pomočnik pri telefonski skupini, neki sedemnajstletni fant, ki je trdil, da je iz Prekmurja, in jaz. Gospodar Hren je bil sprva zaradi našega prihoda zaskrbljen, pa se je kmalu potolažil. Njegova žena je sedela pri topli peči in se z nami pomenkovala. Jabolčniki in slivovka so nam vsem razvezali jezike in

v sobi je postalo zelo domače. Kmalu smo začeli prepevati partizanske pesmi in čakali smo novo leto 1945. Naš komandant seveda ni pozabil na zavarovanje, poleg straže je iz vasi krenila še močna patrulja.

Sli smo k počitku. Moji sotovariši so polegali na tla v kuhinji, jaz pa sem v sobi razgrnil šotor-sko krilo, dal pod glavo nahrbtnik in se pokril z odejo. Puška pa je bila prislonjena ob steni. Čeprav zelo utrujen, dolgo nisem mogel zaspati. Ne vem koliko je bila ura, ko so nas napadli domobranci. Zbudile so me krole, ki so sikale skozi okno in se zarivale v stene. Krušila se je stenska obloga in podobe v okvirih so popadale na tla. Med streljanjem se je čulo divje vpitje domobrancev. Kasneje sem izvedel, da je sovražnik presenetil našo patruljo, se dokopal do razpoznavnih znakov in brez posebne truda opravil z našo stražo.

Nisem se smel dvigniti, ker bi me takoj zadelo. Priplazil sem se do stene in otipal mrzlo puškinno cev, jo hlastno zagrabil in vzel še pas z naboji. Tovariši v kuhinji so bili že nared. Moj pomočnik — prekmurski fant — je odprl vežna vrata in skočil na plano. Prepозно. Rafal iz sovražne strojnice, ga je malone presekla na dvoje. Slišati je bilo samo še presunljiv krik in fant se je za vedno umiril. Kako se rešiti iz tega pekla? Ni nam kazalo drugega kot oditi na podstrešje in se pripraviti za boj. Še dobro pomnim, da je imel komandant brozostrelko sovjetskega izvora, obveščevalec je porinil poln okvir nabojev v italijansko hitrostrelko, ostali pa smo imeli puške. V hišo je vdrla skupina ljudi v domobrantskih uniformah. Zgrabili so na smrt preplašenega gospodarja in mu grozili s smrtjo in da zažgejo hišo, če ne pove, kje so partizani, zakaj samo eden, ki je mrtev pred domačijo, prav gotovo ni mogel sam biti v njegovem domu. Z naperjenim orožjem so potem začeli stikati po sobah in kuhinji.

»Kaj nam bo tu grobnica?« je tiho rekel komandant in vsi smo stisnili orožje. »Če pridejo gor, bomo po njih vsekali z vsem orožjem, in ko bom zaklical »juriš!«, planemo in se prebijemo iz hiše,« nam je ukazal Srce mi je divje razbijalo in krčevito sem stiskal puško, ki mi je v teh groznih tre-

nutkih edina lahko rešiteljica. Se bodo podali na podstrešje? Skupina domobrancev se napoti proti nam. Eden je svetil z žepno svetilko — in zagledali so nas... V hipu je spregovorilo naše orožje in v krvi je obležalo štiri ali pet domobrancev. Takoj je zadonel komandantov gromki »juriš!«. Planili smo prek mrtvih in še hropečih sovražnikov. Komandant, obveščevalec in intendant so že bili izven hiše in se rešili. Jaz sem trčil na domobranta T., ki je bil doma iz Podgore v Loški dolini. Spoznal sem ga, ker jo je potem popihal k sovražniku. Ustrelil je proti meni, a me ni zadel. Nisem mogel uiti, zakaj takoj so me številni že obstopili. Preiskali so me, mi vzeli vse, tiso v naglici preiskali hišo in začeli iz nje vleči svoje mrtvece. Boječe so se ozirali naokrog, pričakujoč našega protinapada. Pred hišo je bil na straži njihov mitraljezec, stopical je naokrog, in ko je gledal, kako vlačijo mrtve, je bil na moč preplašen. Ko so opravili delo, sem izkoristil nepazljivost in kot jelen planil nazaj v hišo, smuknil v kamro in se skušal zavleči pod divan. Ker ni šlo sem se kar vrgel nanj in se pokril z odejo. Sreča... Mislili so, da sem jim utekel proti bližnjemu gozdu ali se kje zariil v globok sneg. Mudilo se jim je nazaj in v hišo se niso več vračali. Nedolgo zatem sem v sobi začul stopinje. Zdrnil sem se, Odahnal sem se, ko sem zagledal lastnika hiše Hrena. »Groza, kakšno razdejano je v vasi. Po hišah in v snegu ležijo mrtvi partizani«, je tožil obupani mož. Jadrno sem se podal na pot čez gozd v Loško dolino in proti jutri prispel v Pudo, kjer je bil takrat štab Notranjskega odreda. Na podstrešju pa je še do jutra

ostal tovariš Telič. Tudi on se je rešil.

Nikdar ne pozabim dobre matere, vdove Marije Poje in njene hčerke Amalijske z Babnega polja na Notranjskem. Grozoten je bil tisti enajsti april pred 25 leti. Številni borci notranjskega odreda smo se tedaj mudili v omenjenem kraju. Pa je znenada pridvela četniška drhal. S svojim soborcem Ivanom Zabukovcem sva si hotela poiskati zatočišče v gozdu na severni strani vasi. Toda prišla sva pred četniško zasedo. Opazili so naju. Ob gozdu pa je bila hiša Marjete Poje, ali po domače Lahove mame. V naglici sva prisopihala v hišo, četniki pa so že drli za nama. In Lahova mama in njena hčerka Malka sta naju skrila v klet ter jo zadelali z zaboji. Tako spretno sta nanosili razne zabojce, da sploh ni bilo moč opaziti, da vodijo tam vrata v klet. Kakih petdeset bradatih mož je obkolilo hišo. Mati in hči sta bili odločni, toda preiskave nista mogli preprečiti. Brskali so povsod, tudi okrog kleti jih je bilo čuti. Ustavili so se pred zaboji in potem je bilo nekaj časa tiho. Drhtela sva. V rokah sem imel odvit bombo sifonario, to še treščim med nje, potem pa bo vsega konec...

V kleti nama je minila noč v strašni negotovosti. Zjutraj pa sem začul rezki žvižg piščalke. Dežurni je klical »zbora! Tolpa se je umaknila iz vasi. In še je bilo nekaj dni izredno težko, preden smo vkorakali v Ljubljano. Tudi tedaj je moje življenje viselo na tanki nitki. Potlej pa je nastopila svoboda, svoboda porojena iz stotisočeri žrtve!

JOZE JANEŽ

HIGIENSKA PAPIRNA KONFEKCIJA

Taloma

Sladkogorsku

SLADKI VRH

BISERI PRODUKCIJE 1969:

MODERNA URA LORD 71

MODERNA ZENSKA URA LADY 71

Vse DARWIL ure z DAR-BLOCK: posebno vgrajena naprava, ki ščiti DARWIL uro pred udarci in tresljaji. Kupujte le službeno kontrolirane zlate proizvode pri Generalnem švicarskem zastopništvu: TRST - Piazza S. Antonio Nuovo 4/I-II, po svetovnih konkurenčnih cenah nudi največjo izbiro zlatega nakita v Evropi iz 14,18 in 22 karatnega službeno kontroliranega zlata, ki ga prodajamo s specialno garancijo.

Na zalogi imamo vedno preko 600 modelov ur DARWIL in ARETTA. Ure znamke DARWIL in ARETTA lahko vedno kupite tudi v specializiranih trgovinah in veleblagovnicah v Jugoslaviji. Servisi so organizirani v vseh večjih mestih Jugoslavije.

DARWIL

II. partijska šola je bila v Podstanajcih

OD LANSKEGA SREČANJA PRAŽIVELIH TEČAJNIKOV VI. PARTIJSKEGA TEČAJA V CERKNEM. JE BIL V ČASOPISIH ŽE VEČKRAT ZAPISANO IME — GRAPA PRI ZELINU, KJER JE PONOVO ZACE. LA DELOVATI PARTIJSKA ŠOLA V SEPTEMBRU 1944. TAKO JE BIL TO IME ZAPISANO V »TV — 15« ST. 17 Z DNE 22. IV. 1970, V KOMUNISTU Z DNE 24. IV. 1970 NA STRANI 27, PA JE BIL ZAPISANO CELO GRAPA PRI ZELINLJAH.

Kot domačin s Šebreljske planote sem dolžan, da poudarim, da sta obe imeni — *napačno zapisani*. Ni prav, da bi naši časopisi še naprej pogrešno ponavljali nepravilno zapisano ime. Zato sem kot domačin in kot novinar dolžan, da natančno pojasnim, kje je bila II. partijska šola za Primorsko in Gorenjsko in kako se kraj imenuje.

Kraj kjer so zgradili v septembru 1944 več barak, je v Šebreljah v grapi med Gorenjskim Kovkom in Brižniškim gričem na vzhodni strani Šebreljske planote. Domačini v Šebreljah imenujejo širše okolje tega kraja »Zabržnicam« — (Verjetno za bregom, ali za več bregovi, opomba P. A. — Ogarev). Kraj v grapi, kjer so bile zgrajene barake za Partijsko šolo pa se imenuje »Podstanajca«.

Točno nad »Podstanajco« je kmetija v »Brižniku«, katere slamnate strehe so tečajniki lahko videli iz grape.

Ker je že bilo zapisano ime Grapa pri Zelinu, naj pojasnim, da je ta grapa šele tretja vzhodno od kraja »Zabržnicam« — »Podstanajca« mimo kmata Sjavukarja na prelaz »Stržejco«, od tam navzdol po strmi stezi v grapo »Pri Kašperju«, od tam pa navzgor v Jagašče šele iz Jagašče se spustiš navzdol v Grapo pri Zelinu. Vendar naj takoj poudarim, da domačini ne imenujejo vsega kraja Grapa pri Zelinu, pač pa preprosto: Zelin v Idrijski dolini.

Zaradi točnosti še tole pojasnilo: Kraj »Podstanajca« je šele v tretji grapi zahodno od Zelina.

Kako je prišlo do ponovne ustanovitve Partijske šole za Primorsko in Gorenjsko? O tem sta mi

posredovala več zgodovinskih podatkov tovariša Jože Lesar, takratni upravnik in predavatelj v Partijski šoli v Šebreljah — »Podstanajca« in Jože Primožič-Miklavž. Tovariš Lesar mi je leta 1965 v daljšem pismu med drugim zapisal:

»ČK je sklenil, da se Partijska šola za Primorsko in Gorenjsko nadaljuje, zato je določil Ančko Kuharjevo in mene za inštruktorja pri IX. korpusu. Najprej sem bil poslan jaz kot upravnik šole, da skupno z organi osvobodilnega gibanja organiziramo Partijsko šolo. Nekako julija 1944 sva bila zadolžena s tovarišem Miklavžem, da najdva odgovarjajoč teren za objekte. Našla sva ga v grapi pod Šebreljami, ki se je po najini oceni, in potem tudi v praksi, pokazal kot idealen v pogledu konspiracije.«

Tovariš Miklavž pa o tem pripoveduje naslednje podrobnosti:

»Takrat me je tov. Lesar dobil na Krnicah nad Jagaščami. Ko mi je povedal, s kakšno nalogo je prišel, sva takoj šla na pot. Peljal sem ga v Jagašče in od tam po grebenu Čufrova grča skoro do domačije v Sjavnci pod sv. Ivanom. Ob potoku Sevnici sva potem šla navzgor za tokom in prišla do mesta, kjer je nekoč stal Čufrov mlin. Tov. Lesar je kraj ogledoval, vendar sem mu odsvetoval, da bi na tistem mestu kaj gradili, ker je bilo preblizu ceste na Reki. Sovražne patrulje bi bile lahko kaj zavohale. Šla sva naprej za tokom in prišla do kraja, kjer so ga na južni strani zapirale visoke skale, desno in levo pa so bile strmine obraščene z gozdovi in nizkim grmičevjem. Oba sva bila mnenja, da je ta kraj kot ustvarjen za šolo.

Tu, »Podstanajco«, so potem v največji tajnosti zgradili več ba-

rak. Ves les so morali spraviti ponoči z Oblakovega vrha in se to le v nočeh, ko ni svetila luna. Zgradili so učilnico, ki je imela prostora za 50 do 60 tečajnikov in še dve baraki za upravo šole in zaščitni vod. Pri gradnji sta pomagala tudi Lesar in Miklavž. Vse tri stavbe so bile zgrajene v treh tednih!

Tečajniki so tudi potem, ko so se vrnili v edinice ali pa na teren, vzdrževali pismene stike z upravnikom in predavateljem šole tov. Lesarjem. Naj navedem nekaj značilnih stavkov iz pism tečajnikov. Janko Matelič, pomočnik politkomisarja v II. bataljonu Kosovelove brigade je med drugim zapisal:

»Vsi politični funkcionarji iz bataljona mi ne dajo miru, zakaj jih ne pošljem v šolo in se zaradi tega čutijo zapostavljene. Zato boš moral, tovariš upravnik, razširiti tisto čudovito luknjo, da bomo lahko zadovoljili več ljudi.«

Komisar III. bataljona Gradnikove brigade se upravniku Lesarju takole zahvaljuje:

»Najlepše se ti zahvaljujem za ves dragoceni poduk, ki sem ga dobil na kurzu. Šel sem med množico in, prmejduš, imam uspeh.«

Iz obveščevalnega centra Jese-niško-bohinjskega odreda piše tov. Miško:

»Sedaj mi je popolnoma jasno, da vaša »grapa« v kratkem času prevzgoji in prerodi človeka, ki je šele potem vreden nositi ime komunist.«

Ze iz teh treh iz daljših pism vzeti odlomkov, je razviden velik vzgojni pomen in vpliv Partijske šole, ki je v šestih mesecih obstoja vzgojila 300 tečajnikov za politično delo v vojski in na terenu. Tov. Lesar je v že omenjenem pismu med drugim zapisal:

»Vse to gradivo, pisma in odgovori kažejo, kako globoko je bila vsidrana Partijska šola na terenu, kako je dihala s polnimi pljuči, s praktičnim dogajanjem konkretnega življenja, kako širo-

Slap v Podstanajci, kjer je bila partijska šola — kraj je na vzhodni strani Šebreljske planote

ko so bila odprta vrata med šolo in kadri, kljub hermetično zaprti konspiraciji.«

Naj za konec dodam še tole: Partijska šola »Zabržnicam« — »Podstanajca« ni bila ves čas obstoja izdana. Domačini v Šebreljah so vedeli, da je v grapi »Zabržnicam« — »nekaj«, in so tisto »nekaj« čuvali pred sovražnikom. Čeprav so sovražne patrulje večkrat nadzorovale bližnje kraje, v bližino šole niso nikoli prišle. Za varnost šole je posebno skrbel tudi padli šef pokrajinske Ozne, padli Mirko Perc-Maks, ki je večkrat osebno obiskal šolo. V zadnji ofenzivi se je šola pravočasno umaknila na Plešarski vrh, kjer je tečaj nemoteno končal. Tečajniki so prejeli spričevala in se razšli v svoje edinice in na teren.

P. A. — OGAREV

Dobro je če veste...

TV-KAMERA NAMESTO OCESA. Dr. Herbert Shimell, znanstvenik inštituta za medicino »Albert Einstein« v New Yorku, je iznašel umetno »oko«, s katerim bodo slepi lahko brali. To »oko« je pravzaprav izredno majhena televizijska kamera, ki zajema prostornino 1,25 kubičnega centimetra in ki se brez težave lahko vloži v očesno votlino. Kamera posname pisani tekst na film, ta ga prenese na matrico, ki ima 4.000 platin-skih elektrod. Znaki so potem preneseni naravnost na možgansko opno, kjer se dešifrirajo. Če bo šlo vse po sreči, tako kakor je izumitelj predvidel, bo mogoče že 1972. l. preizkusiti umetno oko na živilih, leto dni pozneje pa že na človeku.

ZDRAVLJENJE KOZNIH BOLEZNI Z GLADOVANJEM. Časnik »Moskovski komсомолец« je poročal, da so na moskovski kliniki univerze prijateljstva med narodi preizkusili nov način zdravljenja koznih bolezni in sicer z gladovanjem. Na ta način so z uspehom ozdravili psoriazo, koprivnico in več vrst ekcemov. »Bolezni se ni pri nobenem naših pacientov ponovila«, je izjavil profesor Ruben Babajano. Bolnik mora gladovati od ali 10 do 20 dni — odvisno od tega, kako bolnik lakoto prenaša. Med gladovanjem sme bolnik uživati edinele slatino. Priporočljivo je tudi, da se mudi dlje na svežem zraku. Razdobje do ponovnega normalnega uživanja hrane traja približno tako dolgo, kakor traja zdravljenje. Sestradani pacienti sme uživati najprej samo razredčene sadne sokove, pozneje nerazredčene, nato sadje, zelenjavo in mlečne proizvode.

ANTI-KANCEROZNI SERUM (serum proti raku) veterinarja Laborija Bonifacija iz Agropolija pri Napoliju bodo kmalu vbrizgavali rakavim bolnikom. Komisija italijanskega ministrstva za zdravje, katere naloga je bila, preizkusiti ta serum, je odobrila Bonifaciju, da preizkusi novo zdravilo, pripravljeno na osnovi proteinov iz kozjih žlez, na petih bolnikih rimskega inštituta »Regina Elena«. Poskusi bodo trajali nekaj tednov, prvi uspehi pa se bodo — upajo — pokazali v treh ali štirih mesecih.

TOPLO JEZERO POD JASTREBCEM. Blizu vasi Ribari na pobočju Jastreba so izvedenci Geološkega zavoda iz Beograda odkrili podzemeljsko jezero. Temperatura vode v jezeru znaša 80 stopinj C. Jezero je dolgo 6, široko pa skoraj dva kilometra, kar pomeni, da stoji Ribarska banja na velikem jezeru tople vode. Sklenili so zgraditi velik bazen z naravno toplo vodo in center za travmatološko rehabilitacijo (zopetno usposobitev poškodovanih). Tu se bodo lahko zdravili tudi bolniki, ki imajo poskodbne na perifernem (obrobem) živčnem sistemu. Sredstva za zgraditev bazena so že zagotovljena.

CE DAMO V LONEC, V KATEREM STALNO SEGREVAMO VODO, MORSKO SKOLJKO, se znenec, ki ga vsebuje voda, oprijema školjke, ne pa več notranjosti lonca.

1969. LETA SO FRANCOŠKI KLETARJI PRODALI 93.983.000 steklenic šampanja, t. j. 7.487.000 steklenic več ko 1968. leta. Francozi in francoški gostje (turisti) so lani popili 67.000.000 steklenic šampanja, preostanek pa so Francozi izvozili. Lani so trito za proizvodnjo šampanja posadili na novi 200-hektarski površini, tako da gojijo danes v Franciji ustrezno trito na 20.000 hektarski površini.

POSUŠENO SADJE je pomembno v prvi vrsti zaradi velike količine ogljikovih vodikov, pretežno sladkorja. Med tem sadjem se odlikujejo zlasti suho grozdje, dateljni, suhe olupljene banane in suhi smokve. Suho sadje se šteje za izrazito kalorično živilo: 250 do 315 kalorij na 100 gramov, pomembno pa je tudi spričo rudniških snovi, ki jih vsebuje. Karotini in vitamini iz skupine B ostanejo v suhem sadju ohranjeni malone v celoti.

PRVI DOSLEJ UJETI BELI KIT — UBIJALEC je naselil na skali obale Race otoka Vancouver (ZDA). Naslednji žival so rešili sodelavci akvarija iz Oak Baya. »Nemogoče je preceniti vrednost belega bita, za to nimamo pač nobenega vala«, je izjavil predsednik akvarija Robert Wright. Ne navadno pomembne živali, ki je dolga 3,8 m, ne bodo prodali, marveč jo bodo razkazovali z drugim kitom — ubijalcem Haidom, ki je dolg 4,2 m.

REZKA TRAVEN:

Temeniška — Stiška četa

(nadaljevanje)

Po načelu glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet bi bili morali borci Stiške čete sodelovati tudi pri napadu na nemško postojanko na Bučki.²⁹

Zakaj Stiška četa ni prišla na zborniško mesto na Osredku pri Telčah, ni bilo mogoče ugotoviti.

Vzroke, da četa ni odšla na pot proti Bučki, je morda iskati v tem, da je »krat zapadlo precej snega; morda tudi zato ni četa odšla na pot, ker se je zgodila nesreča. Pri čiščenju orožja se je Franciju Gorjancu sprožil puškomitraljez, pri tem je bil teže ranjen borec Janez Učakar. Prvo pomoč mu je nudil zdravnik doktor Jože Munda iz Ivančne gorice, ki ga je pripeljala aktivistka Pepca Zajc, prevoz v Ljubljano pa je organiziral Vili Sval.³⁰ V Ljubljani je Janez Učakar v domači oskrbi sestre Marje Učakar in zdravnika dr. Mavricija Neubergerja, katerega je priskrbel Marjana Draksler, kmalu ozdravel.³¹

Po zdravljenju se je Janez Učakar vrnil na Kremenjek, toda Miro Perc ga je poslal nazaj v Ljubljano, kjer se je priključil skupini VOS. Dne 27. februarja 1942 so ga aretirali v Ljubljani Italijani in ga internirali v Gonars, odkoder je pobegnil 31. avgusta 1942 ter ponovno odšel v partizane.³²

Konec oktobra ali v začetku novembra 1941 so se v Ljubljani zdravili tudi borci Stiške čete Janez Janc-Matkurja, Johan Strojini, Ivan, Jože Slovenc in Slavko Kunc. Po ozdravljenju so se vsi vrnili v partizane, le Slavko Kunc je bil aretiran na ljubljanski železniški

postaji ter interniran v Italijo.³³

Odhajanje borcev Stiške čete na zdravljenje v Ljubljano je bilo vedno bolj nevarno zaradi aretacij v Ljubljani. Miro Perc je ponovno zahteval, naj glavno poveljstvo slovenskih partizanskih čet takoj pošlje v četo stalnega zdravnika. Studentu medicine Vladu Kravosu, takratnemu vojaškemu referentu v partijski organizaciji medicincev, ni uspelo najti zdravnika, zato je odšel sam na Kremenjek kot zdravnik Stiške čete.³⁴

V mesecih novembru in decembru 1941 se je Stiška četa spet okrepila z novimi borci: zidar Franc Berdajs-Frenk iz St. Vida pri Stični, kovaški pomočnik Edi Hrast in delavec Stanko Kovačič iz Vira pri Radohovi vasi, trgovski pomočnik Jože Kovačič iz Stične, ki so se z borci Temeniške in Stiške čete srečevali pri vsakodnevnem skupnem delu za narodnoosvobodilni boj. Od domačinov je prišel na Kremenjek tudi Srečko Zajc, katerega pa so zaradi mladoletnosti poslali domov.³⁵ Takrat je prišel v Stiško četo tudi zidarski delovodja Franc Strmole-Ris iz Velikega Gabra pri Radohovi vasi, da se je umaknil aretaciji. Na Kremenjek so prišli tudi partizani iz drugih enot; med temi so bili Janez Janc-Matkurja in Johan Strojini, Ivan iz Revirske čete, Karel Trampuž-Karlo iz Radomeljske čete,³⁶ Tončka Hruško in Srečka Učakarja iz Krimskega bataljona pa je na Kremenjek pripeljal Janez Učakar.³⁷

V novembru 1941 so borci Stiške čete nadaljevali s sabotažnimi akcijami na železniško progo. V nočeh 27. in 30. novembra 1941 so poškodovali železniške tirnice na progi med Stično in Radohovo vasio.³⁸ Zaradi teh akcij in akcije 1. septembra 1941 pri Radohovi vasi, so bili Italijani prestrašeni, da si niso upali v nočnih urah iz postojanke v St. Vidu pri Stični. Dolina Krke s središčem Kremenjke je tako postala jeseni 1941 osvobodeno ozemlje, kjer so se lahko partizani svobodno gibali tudi podnevi in obiskali vasi in zaseleke izpod Kremenjke in ustanavljali »renske odbore OF«.

V začetku decembra 1941 je poklicalo glavno poveljstvo slovenskih partizanskih čet v Ljubljano Mira Perca. Iz prispevka, ki ga je dal za Stiško četo Vlado Kravos, je razvidno, da se je Miro Perc udeležil v Ljubljani sestanka, kjer so izdelali načrt o ustanovitvi 2. štajerskega bataljona.

Dne 11. decembra 1941 so se sestali pri Kravosovih v Gradišču Aleš Bebler-Primož kot član glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet, komandant 1. štajerskega bataljona Franc Rozman-Stane Mlinar, Dušan Kveder-Tomaž Poljanec in komandir Stiške čete Miro Perc in se dogovorili, da bo Miro Perc pripravil v taborišču Stiške čete vse potrebno za prihod na Kremenjek partizanov Grosupeljske, Mokronoške in Molniške (Pogledske) čete.

Vlado Kravos pravi tudi, »da sta Franc Rozman in Dušan Kveder po sestanku v njihovem stanovanju v Gradišču odšla na Dolensko in že 14. decembra 1941

pripeljala borce Mokronoške in Molniške (Pogledske) čete na Kremenjek, kjer je bila 15. decembra 1941 zaprisega borcev Stiške, Mokronoške in Molniške (Pogledske) čete pred vodstvom novoustanovljenega 2. štajerskega bataljona. Stiška četa je prišla v sestavi 2. štajerskega bataljona kot Prva četa, komandir je bil Miro Perc, politkomisar pa Srečko Zgajnar,³⁹ ter je 22. decembra 1941 odšla na Štajersko. Na nemški strani so napadli Nemci 2. štajerski bataljon. V borbi na Tisju 24. decembra 1942 je padel iz Prve (bivše Stiške) čete Lojze Gogala-Florja, pri umiku bataljona na italijansko stran pa sta padla v borbi z Italijani pri Primskovem dva borca Prve (bivše Stiške) čete Milan Mehle s Pungerta in Vili Mayer-Martin iz Most pri Ljubljani.⁴⁰

Preživeli borci Prve (bivše Stiške) čete 2. štajerskega bataljona so se spomladaj 1942 priključili II. grupi odredov ter so se mnogi od teh udeležili slavnega zgodovinskega pohoda na Štajersko.

Konec

- 29 ZD. NOV, dok. 59, str. 145
- 30 Milan Sval, Pepca Zajc-Udovič u. v. in op. 8
- 31 Marjana Draksler, u. v. in op. 8
- 32 Glej op. 8
- 33 Marjana Draksler, Jože Draksler in Jože Slovenc, u. v.
- 34 Vlado Kravos, u. v.
- 35 Stane Hrast, Milan Sval in Pepca Zajc-Udovič, u. v.
- 36 Marjana Draksler u. v. in Arhiv CK ZKS
- 37 Glej op. 8
- 38 Arhiv IZDG, Fasc. 529.III
- 39 Jože Slovenc in Pepca Zajc-Udovič, u. v.
- 40 Glej op. 34
- 41 Jože Draksler, Jože Golob, u. v.

IZ BRATSKIH REPUBLIK

POMEMBNI PREDLOGI RAZŠIRJENE SEJE

V Titogradu so pred kratkim imeli razširjeno sejo republiškega odbora ZZZ NOV, ki so ji prisostvovali tudi predsedniki občinskih odborov ZZZ NOV, poslanci, člani odbora za socialno zdravstveno vprašanja republiškega zbora, člani komisije za borbevska vprašanja ter predstavniki prizadejanih organov in družbeno-političnih organizacij.

Na tej seji so sprejeli predloge za ureditev položaja borcev NOV v novem sistemu pokojninskega in invalidskega zavarovanja, pa tudi navodilo o delu ob proslavah državnih praznikov in obletnic, obelježevanju zgodovinskih krajev, dogodkov in osebnosti.

PRAVOCASNA POBUDE

Republiški odbor ZZZ NOV Hrvatske se je že pred meseci vključil v razpravo o srednjeročnem planu. Pripravljanje stališč za smernice je terjalo precej razprav v katerih je sodelovalo mnogo članov, ki so proučili vse probleme in izoblikovali več predlogov. Predsedstvo republiškega odbora ZZZ NOV Hrvatske je nato sprejelo svoja stališča, ki so sedaj vnesena v srednjeročni plan (1971-1975).

O nekaterih zadevah so razpravljali skupno s predstavniki republiškega zbora za planiranje, sekretariata za socialno politiko in zdravstvo ter republiškega odbora ZZZ NOV Hrvatske, občinskega odbora ZZZ NOV Zagreba in Skupščine mesta Zagreba. Na tej razpravi so prišli do izraza mnoge pobude na temelju sklepov VII. plenarne seje CK ZKJ, III. republiške skupščine ZZZ NOV Hrvatske, stališč VI. kongresa ZZZ NOV, pa tudi sklepov IX. kongresa ZKJ v katerih je beseda o kakovostnem in širokem varstvu borcev in invalidov.

VOJNI VETERANI IZ TUJH DEŽEL SO OBISKALI KRAGUJEVAC

Predstavniki vojnih veterancev iz Sovjetske zveze, Poljske, Češkoslovaške, Madžarske, Romunije, Bolgarije, Velike Britanije, ZDA, Kanade in Italije so 10. maja obiskali Kragujevac. Ugodnim gostom so priredili lep sprejem na katerem je sodeloval tudi predsednik občinskega odbora ZZZ NOV in jih seznanil z razvojem narodnoosvobodilne borbe v Kragujevcu in Sumadiji.

V tujih delegacijah borcev, ki jih je na proslavo 25-letnice zmage nad fašizmom povabil zvezni odbor ZZZ NOV Jugoslavije so bili v glavnem veterani, ki so sodelovali v jugoslovanski osvobodilni borbi.

MEDNARODNO SODELOVANJE BIVŠIH BORCEV

DELEGACIJA ZZZ NOV JUGOSLAVIJE V BELGIJI

Na povabilo Združenja bivših političnih zapornikov in vojnih ujetnikov Belgije, se je delegacija zveznega odbora ZZZ NOV Jugoslavije udeležila proslave 25-letnice osvoboditve belgijskih zapornikov in vojnih ujetnikov in proslave 25-letnice zmage nad fašizmom. Ta proslava je bila v belgijskem mestu Liege 9. maja. V delegaciji ZZZ NOV Jugoslavije sta bila Janko Rudolf, podpredsednik zveznega odbora in Čedomir Djurdjević, član predsedstva republiškega odbora ZZZ NOV Srbije.

OBISKALI SO TEREZIN IN LITOMERICE

Ob 25-letnici osvoboditve nekdanjih nacističnih koncentracijskih taborišč Terezin in Litoměřice v

ČSSR je skupina štirinajstih bivših političnih pripornikov iz Slovenije obiskala ta dva kraja.

Obe taborišči, oddaljeni kakih 60 km severno od Prage sta bili podružnični zloglasnega taborišča Flossenbürg. V obeh je bilo interniranih 462 Slovencev, a le 182 se jih je po osvoboditvi vrnilo.

Taborišče Terezin, je spremenjeno v skrbno urejen muzej. Na pokopališču ob njem je pokopanih 70.000 žrtev nacizma.

Ob spomeniku se je skupina nekdanjih slovenskih internirancev poklonila spomenu ubitih in umrlih internirancev in položila venec Zveze združenj borcev NOV Slovenije. Ob tej priložnosti je imel dr. Karlo Benulić tudi spominski nagovor.

Obiskali so se nekdanje taborišče Litoměřice, ki je sedaj preurejeno v vojašnico in si ogledali tudi zazidani vhod v nekdanjo podzemsko tovarno »Richardt«, v katere rovihi, ki se rušijo, je umiralo na tisoče internirancev.

Skupina se je po dvodnevem potovanju — zadovoljna z uslugostjo vseh češkoslovaških pristojnih organov — vrnila domov.

Dr. K. BENULIĆ

PISMO ZDRUŽENJA ALBANSKIH BORCEV

Zvezni odbor ZZZ NOV Jugoslavije je prejel pismo združenja albanskih borcev kot odgovor na novabilo, naj se predstavnik združenja albanskih partizanov udeležijo praznovanja dneva zmage v Beogradu. V pismu je med drugim rečeno, da imajo albanski partizani, ki so se skupaj z narodnoosvobodilno vojsko Jugoslavije borili proti italijanskim in nemškim okupatorjem, lepe spomine na ta junaki boj. Pismo dalje poudarja, da bi se v primeru nove agresije jugoslovanski narodi z enako vnemo borili za svobodo.

Ker ne moremo poslati naših predstavnikov na svečanost v Beograd, pravi pismo, pošiljamo v imenu albanskih borcev za svobodo domovine čestitke in najboljšo željo Zvezni združenj borcev NOV Jugoslavije ob 25-letnici zgodovinske zmage nad fašizmom.

Imeli smo ljudi

Terezija in Janez Telič

Dne 4. marca je umrla Terezija Telič, 2. maja pa njen mož Janez Telič z Gornjega jezera v cerkniški občini. Terezija je bila stara 82, Janez pa 86 let. Zakonca Telič sta se trdo prebijala skozi življenje. Ker je bilo doma premalo zaslužka, je Janez kot toliko drugih, odšel v Ameriko. Ko se je vrnil, se je poročil in odpeljal ženo Terezijo s seboj. Kasneje je odšel še enkrat v Ameriko in se vrnil leta 1921.

Pokojnika sta imela deset otrok, od katerih so se trije rodili v Ameriki. Eden je tam tudi umrl.

Oče Janez je bil že pred vojno povezan z naprednim gibanjem. Leta 1936 je bil izvoljen na listi delavske stranke v občinski odbor Loške doline. Leta 1941 pa se je vsa družina povezala z narodnoosvobodilnim gibanjem. Vso vojno je bila Teličeva, p. d. Zupanova hiša gostoljubno odprta partizanom in aktivistom. Stiri Teličevi sinovi so bili aktivni borci NOV.

Janez Telič je deloval v raznih družbenih in političnih organizacijah tudi še po vojni, zadnja leta pa zaradi starosti in bolezni ni mogel več nikamor. Zavednima zakonca Telič naj bo lahka domača notranjska zemlja!

Nande Zorc — Riko

»Riko, naprej!« — je hitelo sporočilo na začetku mladosti se je prebijal ob koloni s pripravljeno zbrojevko v roki in vmes robančil — »Kaj pa je spet za en hudic?«

Tako je bilo nekaj krat vsak dan, ko se je štirinajsta prebijala po Stajerski skozi zasede in Riko je bil vedno klican tja, kjer se je obetalu najhuje. Mitraljez Riko je postal pojem in simbol za hrabrost, iznajdljivost in nepopustljivost. In tak je ostal vse dokler ni utihnilo orožje na frontah.

Komaj petnajstleten je šel z doma, z Brezji pri Dobrovi nad Ljubljano, v partizane. Takoj je dobil v roke puško-mitraljez in od njega se ni ločil več kot tri leta. Bil je borec Dolomitskega odreda in od ustanovitve dalje Serceve brigade. Hkrati ni moči naštetih vseh njegovih podvigov in junastev. Dovolj pove že to, da je bil v preteči do-

varnosti in v probnih vedno prvi, pa naj je bilo to na Notranjskem ali Koroškem, Beli krajini ali Primorskem, Stajerskem ali Koroškem, vsepovsod, kjer se je tolkla njegova brigada.

Po končani vojni ni čakal in gledal, kdo mu bo dal kos kruha. Izučil se je za ključavničarja in zraven opravljal še odgovorno službo pri republiški ljudski skupščini. Eden prvih je bil, ki sta si z ženo zgradila dobesedno z lastnimi rokami svoj znani dom v Šmartnem pod Šmarno goro in vzorno je skrbel za svojo družino in za vzgojo svojih dveh sinov. Bil je priden in neumoren kot mravlja, pomagal je vsakomur in vsepovsod in kot predsednik je vodil tudi krajevno organizacijo ZZZ NOV. V prvih pomladnih dneh je, strl od življenja, omahnil tja, od kjer ni povratka. Naj bo večer svetel spomin na nepozabnega borca, mitraljezca Rika!

M. G.

Jožef Žagar

Umrl je 24. marca, rodil pa se je leta 1911 na Zagorju pri Bovcu v baktarski družini. Ko otrok in mladenič si je služil za življenje z delom pri kmetih, kasneje pa nič tega ni bilo več. Leta 1935 se ga kot vojaka poslali v Abesinijo.

Ko se je vrnil, se je zaposlil v rudniku Rajbelj. Po italijanski kapitulaciji je postal partizan. Kmalu je postal kurir in tudi ostal do konca vojne. Po vojni pa je bil spet delavec v raznih podjetjih. Zaradi bolezni so ga morali upokojiti.

Kot on sam je bila tudi njegova družina zelo zavedna. Brat Andrej je bil partizan že pred italijansko kapitulacijo, Antona so fašisti umorili kot talca. Partizana sta bila tudi brata Franc in Alojz, slednji je v boju padel. Naj v miru počiva!

Alojz Bizjak

Umrl je star 61 let na Otlici, kjer se je tudi rodil. Bil je zaveden Slovenec, kar je pokazal z dejanji tako pred vojno kot med njo. Po italijanski kapitulaciji se je vrnil v domačo kraje in v Gregorčičovo brigado, kjer je postal hraber borec. V boju na Predmeji je bil hudo ranjen, zdravljen se je v bolnišnici »Pavla«. Ostale pa so mu posledice, zaradi katerih je tudi umrl.

Podoben kot drugi borci je tudi on po osvoboditvi dolga leta neumorno delal v različnih organizacijah, čeprav je bil invalid. Imel je tudi sedemčlansko družino. Pokopali smo ga 3. marca na Otlici. Naj mu bo lahka domača zemlja!

Avzug Debelak

Dne 26. aprila je umrl, star 68 let. Bil je partizan leta 1941, pa so ga ujeli Nemci. V zaporu je bil do leta 1942, nakar so ga izpustili. Leta 1944 je šel znova k partizanom, toda januarja 1945 so ga ujeli domobranci. Odnegli so ga v Begunje in tam strahovito mučili. Tako so ga tepli, da je od njega brizgala kri v zid. Zahtevali so od njega, da bi izdal partizansko bolnišnico in skrivališča. Marca istega leta so ga poslali na prisilno delo v Knittelfeld, kjer je moral čistiti ruševine. Dobra dva tedna pred koncem vojne je od tam vse izmučen pobegnil in se vrnil k družini v Bralovce. V spominu nam bo ostal kot dober tovariš.

Marija Cimperman

Rodila se je leta 1883 pri Lužarjih kot hči revnega vaškega čevljarja. Zelo zgodaj je izgubila starše in si je morala sama služiti kruh pri tujih ljudeh. Ko se je poročila, se je naselila v borni graščinski koči v Iški, zato je dobila ime Iškarijeva mama. Tam je s svojo družino preživela celih 27 let, med drugim tudi vojno. Mnogo partizanov se je oglašalo tam in vsak je od nje dobil spodbudno besedo in kako okrepčilo. Bila je z vsem srcem na naši strani, pomagala je kjer je mogla. Leta 1944 je na Vodičah nad Robom kot kurir padel njen sin s partizanskim imenom Cigo. Hrabro je prenesla izgozbo. Zadnja leta je živela v Predgozdu pri Robu.

Pokopali smo jo ob veliki udeležbi znancev in prijateljev. Naj ji bo lahka domača zemlja!

Ivan Ramšak — Vavkan

Ni dolgo tega, ko smo na šentiljskem pokopališču — Mislinja mnogo pregledal pokopani komaj 56-letnega Ivana Ramšaka p. d. Vavkana. Ko so leta 1941 fašistične tolpe zasedle našo deželo, se je kot kmet visoko nad Milinjo dobro zavedal, kaj je njegova dolžnost. Začel je aktivno sodelovati za NOB. Zaradi bolezni se ni boril s puško v roki, pač pa je pomagal našim borcem, ki so se ob vsaki uri oglašali v njegovi hiši. Pomagal jim je s hrano, obveščanjem, s sanitetnim in drugim materialom. Oskrboval je tudi ranjene borce. Po končani vojni je aktivno sodeloval v raznih družbeno političnih organizacijah.

Njegova priljubljenost med sodelavci, prijatelji, tovariši in znanci je izprizala velika udeležba na njegovem pogrebu.

Vsi, ki smo ga spremlili na njegovi zadnji poti, smo se žalostni poslovili od pokojnika ob prerano izkopenem grobu.

Politični razgledi

»Bi šli z menoj v Pariz?«

»Ali se šaljete?«

Tako se je začel pogovor med francoskim novinarjem, publicistom, avtorjem svetovnega bestsellerja »Ameriško izzivanje« Jeanom-Jacquesom Servanom-Schreiberjem (nekoč direktorjem »L'Expressa« in danes sekretarjem francoske radikalne stranke) ter med grškim skladateljem in revolucionarjem Miksom Teodorakisom, avtorjem številnih pesmi, simfoničnih del ter glasbe za filme »Grk Zorba«, »Z« itd.). Prizorišče pogovora je bila bolnišnica Sotiria v bližini Aten, kamor je polkovniški režim dal premestiti skladatelja, nevarno bolnega in izmučenega.

Vendar ni šlo za šalo. Servan-Schreiber je res odpeljal Teodorakisa v Pariz in dasiravno je bilo domenjeno, da skladatelj ne bo dajal političnih izjav, dokler ne bo njegova družina na varnem (žena in otroci so ostali v Atenah, vendar so medtem že prišli k njemu), je Teodorakis rekel zbrani množici grških emigrantov na pariškem letališču: »Vsako jutro sem mislil, da me bodo polkovniki ubili. Mislim, da bi to prej ali slej tudi storili, vendar ste me vi, vi vsi rešili: tisk, mednarodno javno mnenje. Če bi ne bilo vas, bi bil v raju... Preden so me izpustili, nisem nikomur v Atenah ničesar obljubil... Nihče tudi ni zahteval obljub od mene... Ko mi bodo zdravniki dovolili, bom imel tiskovno konferenco... Potem se bomo pogovarjali o Grčiji...«

Mikis Teodorakis je simbol trpeče Grčije. Član komunistične partije je od leta 1943, veliko let je preživel v izgnanstvu, ječah, bil je preganjan v skoraj vseh režimih, najhuje pa v polkovniškem, ki je prišel na oblast z državnim udarom 21. aprila 1967. Dasiravno sta v grški komunistični partiji nastala dva toкова, se Teodorakis ni zavzemal za boj znotraj partije, zakaj želel si je predvsem tega, da bi levičarska gibanja enotno nastopala proti desničarskim.

Popolnoma jasno je, da je bil Teodorakis takoj na seznamu sovražnikov polkovniškega režima, in še tisto noč, ko je zvedel za državni udar, je izginil v ilegalo. Dva dni po udaru je z nekaj tovariši (večina levičarskih politikov se je takoj znašla v zaporih) pozval grško ljudstvo k odporu: »Fašizem je udaril po domovini... Grški demokrati, ta zločin napoveduje poraz sovražnikov svobode. Organizirajte se! Bojujte se in upirajte se diktatorski hunti!« Pozneje je zbral vodilne ljudi iz organizacije Lambrakisova mladina (tako se imenuje po levičarskem politiku Lambrakisu, katerega so desničarji dali ubiti še v nemirnih letih pred vojaškim udarom: o tem pripoveduje tudi film »Z«), ustanovili so Rodoljubno fronto in izdali glasilo »Nova Grčija«. Prva številka je izšla 5. maja 1967.

Mikis Teodorakis

Teodorakis je nameraval ustanoviti novo levičarsko fronto in v ta namen je sklical shod za 24. avgust 1967. Toda v noči z 21. na 22. avgust so ga aretirali. Skušali so ga moralno streti in govorili so mu, da so ga izdali komunisti. Toda Teodorakis je odgovoril: »Komunist sem in komunist bom do zadnjega diha...« Ko ga je neki oficir vprašal, kaj čuti, mu je odgovoril: »Sram me je, ker govorite grško.«

Za Teodorakisa ni nikakršnega dvoma, da sloni polkovniški režim na ameriški podpori. »CIA nam je vsilila pokopališki mir, s tem pa je zagotovila obstoj ameriških oporišč in oporišč NATO na našem ozemlju, varnost tujega in grškega monopolističnega kapitala na našem tržišču, tako da Papadopoulos in njegovi polkovniki niso nič drugega kot ameriške lutke.« Teodorakis meni, da so grški polkovniki še slabši od nacistov, ker nimajo nikakršne ideologije. »Napoli pismeni so, prezirajo sleherni obliko kulture, so hkrati protigrški in šovinistični, zagrizeni antikomunisti, v njih je duševnost fašističnih malomeščanov.« In potem jih prezirljivo oceni tudi kot skladatelje: »Ti ljudje so zaljubljeni v staromodni tango in vojaške koračnice.«

Vendar je slavn skladatelj prepričan, da polkovniki niso zločini grškega ljudstva, prekaljenega v političnem boju, ljudstva, ki se ne zmeni za gesla atenskih polkovnikov. »Tako kot Hitler, ki je bil zavzel Evropo, ne pa ljudstev naše celine, se je Papadopoulos postal državnega aparata, ni pa mogel osvojiti duš Grkov.«

Odporniško gibanje je po Teodorakisovem mnenju tako zelo pasivno predvsem zato, ker so bili Grki presenečeni nad lagodnostjo, s katero je vojska izvedla državni udar. Vojska je imela na voljo najmodnejšo tehniko za zatiranje odpora, v drugi svetovni in v državljanski vojni hudo prizadeto ljudstvo pa se ni moglo upreti. Politične stranke, ki so se začele razpadati v letu 1965, niso bile kos položaju. Zato so se Grki zatekli v iluzije: mislijo, da se bo vojaški režim tako zelo osmešil, da bo kmalu propadel. Izključitev Grčije iz Evropskega sveta naj bi pripravila Američane do tega, da bi pod pritiskom svetovnega javnega mnenja odrekli pomoč polkovnikom.

Toda Teodorakis meni, da je zadnji čas, da se Grki odrečejo takšnemu sanjarjenju. »Grško ljudstvo mora računati predvsem s seboj, pričakovati pa more le to, da bodo socialistične dežele, zahodna Evropa in države z Blžnjega vzhoda spremenile svoje stališče do atenskega režima.«

»Ljudstvo bo moralo veliko žrtvovati, zato ima pravico zahtevati od svojih voditeljev pravi akcijski program, natančne cilje, ki bodo vredni žrtve. Računati mora s tem, da bo naposled dočakalo obnovo demokracije, vrnitev vojske v vojašnice, vse, poudarjam, prav vse svoboščine, pravično razdelitev nacionalnega bogastva. Državni aparat bo treba očistiti, pognati iz njega vse nazadnjaške elemente, uvesti novo gospodarsko, družbeno in kulturno politiko, ki bo naklonjena delavstvu in prikrašanemu razredu.«

Na tiskovni konferenci 29. aprila je Mikis Teodorakis ponovil svoje obsodbe ter predlagal devet točk obsegaajoči politični program. V njem predvsem zahteva izpustitev zapornikov, boj proti vojaški hunti z vsemi sredstvi, strmoglavljenje vojaškega režima in svobodne volitve.

»Če hočemo popeljati grško ljudstvo do zmage, se morajo razne odporniške organizacije, vsi nasprotniki diktature ne glede na ideološke razlike združiti pod zastavo nacionalnega odporniškega odbora, katerega ustanoviti bom odšel žrtvovati večino svojih moči. Ta glavni štab antifašističnega boja bo imel program, v katerem bodo vsi tudi najmanjši cilji njegovih članov.«

Mikis Teodorakis meni, da bo odporniško gibanje izbojevalo zmago v treh etapah. Prva etapa je današnja, ko se avantgarda bojuje proti vojaški hunti in »kuje nove junake«. V drugi etapi bodo novi junaki našli pot za združitev z množicami, jih organizirali ter se počutili med prebivalstvom »kot riba v vodi...« Režim bo tako razjedal veseplošna rakasta bolezen, tako da bo za njegov padec v tretji fazi potreben še milostni udarec: z organiziranim stavom, demonstracij in drugih akcij.

KOMENTATOR

„TV 15“ ZA MLADINO

TE DNI

V ZGODNJEM JUTRU 21. MAJA 1942 SO V GRAMOZNI JAMI ODJEKNILI STRELI. V SMRT JE OMAHNIL TONE TOMSIČ, ORGANIZACIJSKI SEKRETAR KOMUNISTIČNE PARTIJE SLOVENIJE, KI GA JE BILO PET DNI PREJ ITALIJANSKO VOJASKO SODIŠČE OBSODILO NA SMRT.

TOMSIČEVA ŽIVLJENJSKA POT SE JE ZACELA V TRSTU: ZARADI PREGANJANJA SE JE DRUZINA PRESELILA V BAC, PRIKUPNO KRASKO VASICO POD MASUNOM IN SNEŽNIKOM. TU JE TONE PREŽIVEL ZGODNJO MLADOST. POTEM SE JE PRESELIL V LJUBLJANO, KJER JE OBISOVAL GIMNAZIJU IN UNIVERZO TER SE VKLJUČIL V BOJ ZA PRAVICE IN LEPŠE ŽIVLJENJE DELOVNIH LJUDI. ŽE LETA 1929 JE POSTAL ČLAN SKOJ, LETO DNI POZNEJE PA ČLAN PARTIJE. BIL JE PREGANJAN IN ZAPRT! LETA 1937 SO GA IZBRALI ZA ČLANA CK KPS IN KMALU ZATEM ZA ORGANIZACIJSKEGA SEKRETARJA. DNE 10. DECEMBRA 1941 JE — IZDAN — PADEL V ROKE GESTAPOVCEV IN ITALIJANSKIH FAŠISTOV.

VEST O NJEGOVIM SMRTI JE BRIDKO ODJEKNILA V VSEJ NAPREDNI SLOVENSKE JAVNOSTI, SAJ SE JE VSAKO ZAVEDALO, DA SMO S TOMSIČEM IZGUBILI VELIKEGA IN ZA VSE SLOVENSKE LJUDSTVO POMEMBNEGA ČLOVEKA.

Pred rojstnim dnevom predsednika republike

Titova vloga v mednarodnih odnosih

Ne bom opisoval njegove življenjske poti, saj je bila že tolikokrat opisana, da je bolj ali manj vsakomur znana. Tito je bil pobudnik in idejni vodja boja za osvoboditev izpod tujčevega jarma, Tito je steber socialistične revolucije in predsednik, ki že dolgo vrsto let vodi našo državo po edino pravilni, nam ustrezni poti socializma.

Tito je s svojo nepristransko in preudarno politiko visoko povzdignil ugled Jugoslavije po vsem svetu. Ime, ki je odjeknilo po svetu že v drugi svetovni vojni, je torej ostalo veliko tudi po končani vojni. Titov ugled je rasel z nezmanjšano močjo. Neutrudno je pridobival nove prijatelje. Marsikoga je presenetil s svojo odločnostjo in nepopustljivostjo. In ni zgolj naključje, da ima Jugoslavija toliko prijateljev med malimi in komaj nastalimi državami. Mostov prijateljstva med narodi je čedalje več. Tito jih zna graditi. Čeprav je že v letih, neumorno potuje naokrog, se pogovarja, svetuje in išče nasvetov. Tako si je pridobil zaupanje doma in zunaj naših meja. Ne bom našteval držav, s katerimi imamo prijateljske odnose, ker bi bil seznam predolg.

Titovo glavno načelo je: ne vmešavati se v zadeve tujih držav, temveč jim pomagati in sodelovati z njimi. Vmešavanje v notranje zadeve drugih dežel je Tito označil kot pohlep po tuji zemlji. Zato vsako novo naspotje po svetu naleti na ostro Titovo obsodbo. Sleherni deželi je treba dati svobodo, samostojnost in možnost za razvoj in uveljavitev. Le po taki poti bomo dosegli trajen mir, in šele potem bomo lahko govorili o možnostih enakomernega razvoja v vseh delih sveta. Tako pa velesile hlastajo po malih državah, kar zavira njihov razvoj in vse bolj veča prepad med razvitimi in nerazvitimi. Država naj bo samostojna enota, ki naj se ekonomsko povezuje z drugimi, vendar ne prek raznih blokov, ampak kot neodvisna, nikjer vezana enota. Tito je proti vsakršnemu povezovanju v bloke, zavzema pa se za kar najširše gospodarske stike med narodi.

Trud ni bil zaman. S svojim neutrudnim delovanjem je ustvaril na živo pisanem mozaiku mednarodne politike kosček, ki žari s posebno močjo. To je žar miru, sodelovanja med narodi, nepristranske politike in tvornega sožitja.

DARKO TORKAR

Bili so še otroci, a niso klonili!

Morda ne bom znal pravilno zapisati vsega tistega, kar označuje misel in pomen »Kurirčkove pošte«, kajti leta je tesno povezana s časom pred več kot petindvajsetimi leti...

Veliko berem o NOB. Misli se mi vedno ustavijo ob fantih mojih let, ki so bili takrat pravi kurirji. Mnogo so pretrpeli in mnogo izmed njih so za vedno ostali v šumečih slovenskih gozdovih. Bili so še skoraj otroci, daleč od svojih najdražjih, a niso klonili!

V spomin na te dni organizira Zveza prijateljev mladine vsako leto »Kurirčkovo pošto«. Pionirje in pionirji gredo po partizanskih poteh, oblečeni v uniforme, s torbami čez ramena. Sli bodo skozi mnogo vasi, videli velika mesta; pot jih bo vodila čez doline ter planine in od javke do javke. Mimogrede bodo obiskali samotne grobove padlih kurirčkov in borcev ter partizanske domačije. In tako bo »Kurirčkova pošta« pripotovala tudi v Beograd, kjer bo pismo slovenskih pionirjev — namenjeno samo njemu — prebral sam predsednik Tito. JURIJ TRETJAK

Decembra 1942 se je tudi moj stric Peter Vončina iz Vojskega pridružil partizanom. Dobil je ilegalno ime Vitko. Bil je hraber borec in kmalu je postal komandir čete.

Minila je zima, polna hudih bojev, gladovanja in prezebanja. Zato je nekega dne Peter predlagal svojim tovarišem, da bi šli k njegovim. »Mama nam bo gotovo dala kaj za pod zob!« jih je prepričeval. Za nameravani obisk so zvalili fašisti in postavili zasedo. In v usodni noči med 14. in 15. majem 1943 so domače prebudili streli, ki so jeknili v soteski potoka Gačnika... Ob svitu so vojaki prinesli v kozolec mrtvega partizana. Bil je Peter s prestreljeno glavo. Sovražnikova krogla mu je pretrgala nit življenja, ko se je na čelu svoje čete blizal rojstni hiši. Tudi partizan, ki mu je sledil, je bil ranjen. Rana ni bila tako huda in uspešno mu je z drugimi tovariši pobegniti.

Italijani so poklicali mojo staro mamo v kozolec in jo vprašali, če pozna mrtvega partizana. Ob pogledu na sina ji je ostra bolečina presunila srce. S poslednji-

NAGRAJENI PRISPEVEK

Te vrstice sem napisala očku v spomin — za dan obletnice njegove smrti

„Ponosna sem nanj!“

Po kapitulaciji Italije je bil pretežen del Dolenjske popolnoma svoboden. Žal svoboda ni trajala dolgo, kajti z vseh strani so začele na to ozemlje prodirati nemške kolone. Partizanske enote so zasedle položaje in spet je spregovorilo orožje. Kjerkoli je bilo čutiti partizansko moč, so prihajale nove sovražnikove okrepitve. Spopadov je bilo vsak dan več in kmalu so se spremenili v splošno ofenzivo. Po pripovedovanju mojega očka Lipkota — tako je bilo njegovo partizansko ime — je ofenziva trajala šestnajst dni. V tem času so se tudi nad nedolžnim prebivalstvom vrstila grozodejstva, ki jih pero ne more opisati.

Očka se je takrat bojeval okoli Trebnjega. Bil je obveščevalec in je v dnevih ofenzive dobil nalogo, da v spremstvu šestih tovarišev pregleda tamkajšnji teren.

Sedem partizanov se je najprej splazilo na rob gozda, se skril v goste grmovje in opazovalo okolico. Spodaj, kakih dvesto metrov pod njimi, je tekla Mirna in v njej so se umivali Nemci. Bili so dobro zastraženi. Okolica se je zdela partizanski patrulji še kar mirna. Niso pa opazili, da so že prešli dobro skrit nemški obroč, ki je spustil partizane v pripravljeno past. Nemci so namreč nameravali skleniti še drug obroč in napasti nič hudega sluteče partizane. Ie-tem pa je postala nenavadna tišina sumljiva. Postali so pozorni, legli so na tla in pričakali Nemce pripravljeni. Boj se je začel z razdalje nekaj metrov. Partizanski bliskoviti skoki so Nemce zmedli. Nastala je splošna zmeda. V prvih minutah

boja je padlo nekaj Nemcev in dva partizana. To sta bila komandant bataljona Metod, doma iz Nove Stifte, in namestnik bataljonskega komisarja Iztok, doma iz Polja pri Ljubljani. Partizani seveda niso mogli vzdržati premoči sovražnika, misliti so morali na umik. Preboj jim je uspел! Nemci so sicer streljali za njimi in z razdalje kakih osmih metrov ranili mojega očka v kolk so se zarile le tri četrtine krogel, ki mu jo je pozneje izvlekel tovariš Luka. (Morda mu je prav železna partizanska žlica rešila življenje!) Drugi sovražnikov obroč jih je čakal kakih sto metrov daleč v gozdu. Nemci so namreč računali, da partizani ne bodo tvegali umika prek čistine. Zmotili so se! Partizani so se odločili prav za to pot in se tako rešili. Tudi granate, ki so jih Nemci metali za njimi, so zgrešile cilj.

Prišle pa so nove težave. Naselja ni bilo v bližini in tako so partizani lačni in žejni taval po gozdu. Šele drugi večer jim je uspelo na neki njivi odkriti storže zelja, ki so jim — čeprav zmrazjeni — potešili najhujšo lakoto. Tretji dan pa so v kolesnici gozdne poti odkrili mlakužo, ki jih je — kolikor je pač to mogoče — odžejala. Posebno težavna je bila pot za mojega očka, ki je bil edini ranjen. Savo so prekoračili šele v nedeljo, 15. novembra 1943.

OLGA ZEBOVEC

KRAMLJANJE

Draga tovarišica Milena!

Pošiljam vam prispevek za mladinsko stran »TV-15«. Zelo bi bila vesela, če bi ustregli moji prošnji. Spis sem posvetila očku, ki se je tragično ponesrečil lani na dan mladosti. Bi ga objavili za dan prve obletnice njegove smrti? Ponosna sem nanj, rada sem ga imela, in zakaj bi to ostalo le v mojem srcu! Bil je neustrašen borec — partizan, šestkrat ranjen, prejel je štiri odlikovanja in umrl je star komaj devetindvajset let. Prosim, če poslani spis skro- no pregledate in popravite. Za trud se vam najlepše zahvaljujem. Nestrpno bom pričakovala vaš list konec maja. Še to bi vam rada povedala: vsako številko glasila ZZB NOV Slovenije preberem do poslednje črke.

Lepo vas pozdravlja

OLGA ZEBOVEC

Vir, Šaranovičeva 41
p. Dol pri Domžalah

Draga Olga!

Nisi se nam predstavila, ne vem, koliko si stara, in tudi ne, kaj pravzaprav delaš. Vem le, da si dobro dekletce... Le kod si hodila toliko časa? Dnevi tečejo, ljudje umirajo in z njimi umirajo spomini. Zato sem tvoji prošnji kaj rada ustregla, prispevek z veseljem popravila in — nagradila. Morda se boš vprašala, zakaj. Tehtnica se je tudi tokrat prevesila v korist vsebine in namena zapisanega. Morda je to proti običajnim pravilom. In zakaj ne bi bilo; saj pišemo o času, ki je bil tako velik in tako enkraten! Vemo pa tudi, da hodi po svetu nemalo ljudi, ki jim pero teče lahkotno, zapisane misli pa vseeno zvone prazno in tuje. Zato pogum, Olga, in kmalu se zopet oglasi.

Lepo pozdravljena!

MILENA

Zatajiti je morala sina

mi močmi je dejala: »Ne, ne poznam ga! Premagala se je in ni zajokala. Tako je rešila preosta-

lim članom družine življenje in domačijo pred požigom.

MARIJA KOGEJ

Dragi mladi prijatelji!

Verjemite, mi, da ste me prijetno presenetili. Nisem pričakovala, da se bo na objavljeni članek odzvalo toliko mladih. Vesela sem, ko vidim, da mladi spoštujejo naš narodnoosvobodilni boj. V tem pisemcu bi se želela zahvaliti vsem, ki so mi pisali in se spomnili name s kartico domačega kraja ali pisemcem. Želim vam obilo uspeha v šoli in plodno sodelovanje na mladinski strani »TV-15«. Vsi jo radi prebiramo! Upam, da me ne boste pozabili in se boste še kdaj oglasili.

Prisrčne pozdrave!

LUCIJA POLJANEC

Vojkova 10
p. Idrija

Spoštovana tovarišica Poljanec!

Da, takšni so, in kdo bi jih ne imel rad...

Lepo pozdravljena!

MILENA

Okrogle in oglate

OBLEKE GOSPE POMPIDOUJEVE, sešite po maksimod (dolga krila), ki jih je nosila ob obisku svojega moža, francoskega predsednika, v ZDA, so navdušile Američanke, ne pa Američane. Celó Nixonov glavni svetovalec za zunanje politične zadeve H. Kissinger je potožil: »Vedno sem užival, ko sem s svojega pritičila gledal noge naših tajnic. Po obisku gospe Pompidoujeve jih nikdar več ne bom gledal... Nepotrebna skrb! Tajnice skoraj gotovo ne bodo pretrmasto vztrajale pri maksimod, saj dobro vedo, kaj gospodom šefom gódi...»

UBOGI GOSPOD BOG... Evangelizanski pridigar B. Greem je sodeloval v razpravi o načrtovanju družine. Rekel je tudi to: »V spalnici se mudijo lahko samo mož, žena in bog. Država nima tu nikakršne pravice vmešavanja...»

GRENKI STABILIZACIJA — SLADKI STRUP INFLACIJE... Zahodnonemški minister za gospodarstvo Karl Schiller je zaradi svoje politike ostrih ukrepov za gospodarsko stabilizacijo tarča številnih napadov, celó napadov svojih strankarskih tovarišev in članov vlade, v kateri sedi. Schiller je izjavil v nekem govoru, ko je branil svojo politiko: »Grenko sadje politične stabilnosti je konec koncev le laže prebavljivo ko sladki strup inflacije...»

PAPEŽ IN — EROTIKA. Tudi papež Pavel VI. se mora, kakor ves svet, otepati z duhom (da ne rečemo: z duhoviti) časa in s skušnjavami. Nedavno je govoril neki skupini mladih romarjev in je dejal: »MI, sinovi današnje dobe, nismo na pravi poti. MI hočemo vse vedeti, vse poskusiti. Ne smemo se ukanjati neuhotljivosti in — erotiki...»

STARI KAZIPOTI... Znana ameriška pisateljica Pearl Buck je dejala v neki anketi o sodobni mladini: »Mladina mora trasirati nove poti, vendar pa ji kak star kazipot ne bo škodil...»

VELIKO PRICAKOVANJE... Ameriški časnikar Harold Pinter je napisal v nekem članku o čedalje pogostejših ugrabitvah letal. »Pričakujem, da bo naslednje stopnjevanje zračnega gusarstva — ugrabitev vesoljske ladje...»

TUDI BEAT-GLASBA JE KORISTNA... Član neke skupine beatnikov Lothar Kübel iz Baden-Badena je nedavno objavil v nekem časniku, mlakavo zgodbo: Ker nismo imeli v mestu kdove kakšnega uspeha, smo se ponudili nekemu gostilničarju v bližnji vasi. Mlajši gostje so bili navdušeni, starejši pa ne. Niti naš delodajalec ni maral naše glasbe. Po poskusnem miziciranju, ki je trajalo teden dni, nam bo — o tem smo bili prepričani — plačal honorar in nas zaprosil, naj ne delamo več hrupa! v njegovem lokalu. Pa se je zgodilo drugače. Skrivnostno se je smehljaj in dejal: »Vaša glasba mi ni všeč, vendar pa vas bom vseeno še pridržal. Odkar igrate, ni več v kleti nobene — podgane...»

SODOMIJA... Pirotska »Svoboda« je nedavno poročala: Neki odbornik, ki je govoril na seji občinske skupščine o umetnem osmenjevanju živine, se je takole pritoževal: »Tovariši, osmenjevalna postaja nam prepoveduje imeti bike, na postaji pa dela en sam tovariš, ki ne more zadovoljiti vseh naših krav...»

OGETJE IN OTROCI... V beograjski »Politiki« je bila objavljena tale, precej žalostna šala: »Nekdaj smo otroke strašili z Baha-Rogo, zdaj nas strašijo otroci z — opojno drogo...»

OBŽIRNI LJUDJE... V Zahodni Nemčiji je neki policaj s kazenskim listkom v roki dejal avtomobilskemu vozniku: »Napisal sem vam datum ponedeljka, da vam ne bi pokvaril oddiha ob koncu tedna.« Neki čestni prometec pa je izjavil nekemu stanovaljskemu lastniku: »Ljudje, ki nas, delavce mestnega podjetja Snaga gledajo prezirljivo, niti ne sanjajo, da so v naših očeh nič drugega ko navadni proizvajalci smeti...»

VZROK PREZGODNJE OSTARELOTI. John Rider, napovedovalec ameriške TV, je rekel, ko ga je nekdo vprašal, zakaj je tako zgodaj ostareel: »Zato, ker sem se nenehno neznanosko bal, da ne bi opleslivel...»

ZAMERLJIVO... Pevka Nada Knežević je odgovorila na vprašanje, kaj misli o svojih poklicnih tovariših pevcih: »Kaj takega ni dobro povedati. Pevcem se človek zameri celó tedaj, ko o njih lepo govori...»

Od leta 1920 so Američani poznali japonske šifre zaradi bistroumnosti nekdanjega telegrafista Herberta O. Yardleya in njegovih zavzetih sodelavcev. Sekcija 8 mornariške tajne službe, v kateri so delali dešifriratorji, se je med izvedenci po domače imenovala »Temnica« (»Black Box«), sicer pa velja za zametek današnjih elektronskih računalnikov.

Združene države Amerike so si pomagale s poznavanjem japonskih šifer od razorožitvene konference v Washingtonu v letu 1921: tedaj so strokovnjaki iz »Temnice« dešifrirali japonske zapne dokumente, iz katerih je bilo mogoče sklepati, kolikšna je dejanska moč japonske vojske ter pripravljenost Tokia na pogajanja. Toda leta 1929 je zunanji minister Henry L. Stimson ukinil »Temnico«, češ da je nezakonito in nič kaj elegantno sredstvo za vmešavanje v tuje zadeve.

Prekinitev je bila seveda le začasna. »Do leta 1941,« píše Allen W. Dulles, ki je bil deset let direktor CIA, »se pravi do leta Pearl Harbourja so naši dešifriratorji razvozlati večino najpomembnejših japonskih diplomatskih in mornariških sporočil. Dostikrat smo imeli dokaze za bližnjo

japonsko akcijo na Pacifiku, še preden je do nje sploh prišlo.«

Japonska sporočila, ki jih je ameriška tajna služba prestregla in dešifrirala v zadnjih mesecih leta 1941, so prihajala na mizo najvišjih vojaških poveljnikov, predvsem pa seveda k poveljniku kopenske vojske generalu Marshallu in poveljniku mornarice admiralu Starku. Dešifrirana japonska sporočila so bila poslana tudi na Havaje, kjer je bila zasidrana glavna ameriškega ladjevoja: toda tako je bilo do avgusta 1941. Po tistem je na Havaje prišlo eno samo sporočilo z novico, da se Japonci nameravajo kmalu izkrcati v malajski ožini Kra: to naj bi se zgodilo v decembru.

Dne 24. septembra 1941 je Tokio zahteval od japonskega veleposlanika v Honoluluju, naj pošlje natančna poročila o sestavi ameriškega ladjevja, zasidranega v Pearl Harbourju. Američani so sporočilo dešifrirali 9. oktobra, toda v Pearl Harbourju o tem niso ničesar vedeli. Dne 15. novembra je Tokio terjal nove podrobnosti, ukazal je veleposlaniku, naj pošlje po dve sporočili na teden: o letalonosilkah, križarkah, njihovem položaju, njihovi velikosti in

oborožitvi. Te zahteve je ponovil 18., in 29. novembra, v Washingtonu so sporočila dešifrirali 3., 4. in 5. decembra, se pravi dovolj zgodaj, da bi se bilo mogoče izogniti katastrofi.

Mar je šlo za zmoto vojakov? Ne. Japonski veleposlanik v Washingtonu Nomura in posebni odposlanec japonske vlade Kurusu sta 22. in 28. novembra sprejela iz Tokia sporočila, v katerih je pisalo, da se bodo »dogodki samodejno razvijali«, če japonsko-ameriška pogajanja ne bodo obrodila sadov do 29. novembra. Pogajanja pa so se tedaj že izjalovila.

Oporišče v Pearl Harbourju je dobilo ukaz za pripravljenost 17. junija 1940, da bi se moglo upreti morebitnemu nemškemu napadu, v katerem naj bi sodelovali ladje in letala. Nihče v oporišču si ni mislil, da bi kaj kmalu moglo priti do japonskega napada, dasiravno je to bilo mogoče slutiti po tistem, ko je ameriška tajna služba dešifrirala tajna sporočila.

Tajna služba je opravila svoje delo, toda to je bilo premalo: nihče ni resno jemal opozoril, ki so napovedovala napad. Okoli Pearl Harbourja ni bilo izvidniške službe, ne ladje ne letala niso opravljala sistematične patrolne službe. Ko je admiral Stark sprejel dešifrirano sporočilo japonskega veleposlanika Nomura, iz katerega je bilo mogoče sklepati, da se bo ob 13. uri nekaj zgodilo (13. ura v Washingtonu ustreza 7.30 uri v Pearl Harbourju), »ni imel za potrebn« alarmirati tihomorskega ladjevja.

General Marshall je hotel preprečiti sabotažne akcije, zato je ukazal, naj bodo letala na zemlji tesno druga ob drugem, se pravi, da se sploh ne bi mogla dvigniti, če bi bila napadena. Ko ga je general Walter Short, poveljnik havajskega okrožja, zaprosil za drugačno razporeditev, mu Marshall sploh ni odgovoril. Kovinsko mrežo, ki je varovala vhod v pristanišče Pearl Harbour, so ob 4.58 uri odprli, da je v luko lahko zaplul minolovec, toda po tistem je ni nihče več zaprl. Ko so Američani v noči 6. decembra odkrili in potopili japonsko žepno podmornico, poveljstvo ni ukazalo pripravljenosti, marveč le preiskavo. Ko so se na radarskem zaslonu v Opani prikazale pičice, se pravi velika letalska formacija, niso spro-

Kapetan Ellis Zacharias, načelnik ameriške mornariške obveščevalne službe.

žili varnostnih naprav. Sploh ničesar niso ukrenili.

Skratka: Pearl Harbour pomeni polom neke zamisli tajne službe, obenem pa je huda lekcija. ZDA so se iz poraza v Pearl Harbourju veliko naučile. Po tistem se je obveščevalna služba okreplila, postala je velikanski in močnejši stroj z imenitno organizacijo. Pozitivnih rezultatov ni bilo treba dolgo čakati. V začetku junija 1942 je »Temnica« dešifrirala nekaj japonskih sporočil, ki so napovedovala akcijo močne italjsko-mornariške flote: pri otočju Midway naj bi se zbrale štiri letalonosilke in številne bojne ladje. Japonci naj bi storili tisto, česar niso naredili takoj po napadu na Pearl Harbour in česar si dotlej niso mogli odpustiti: zasedli naj bi otočje.

Ko je nad sto japonskih bombnikov z močnim spremstvom priletelo nad Midway, na letališčih ni bilo ameriških letal: ameriške eskadrole so bile že v zraku in pognale so se v srdit napad na sovražnika. Zadrževala je najstrašnejša letalska bitka v drugi svetovni vojni, v kateri sta imeli obe strani velikanske izgube. Po najverjetnejših podatkih naj bi ZDA izgubile 150, Japonska pa 253 letal. V treh dneh in treh nočeh boja so bile onemogočene tri japonske letalonosilke in Tenovi vojaki so se morali odreči želji, da bi zasedli Midway. Za Japonce je bil to prvi resnični poraz, za Američane pa prvo znamenje v okrevanju po katastrofi v Pearl Harbourju. To je bilo mogoče le zaradi natančne uporabe dešifriranih sporočil.

Prav do konca vojne so ljudje iz ameriške tajne službe prestregali in dešifrirali japonska tajna sporočila, ne da bi za to zvedela tujina (kar je tudi najbolj presenetljivo) in ne da bi Japonci kaj zaslutili. Japonci so menili, da so njihove šifre zanesljive, da jih tujec ne more razvozlati, saj so bile šifre sestavljene iz 45.000 skupin in najmanj 100.000 dodatnih skupinic. Rešitev te neznanke uganke so leta 1940 opravili strokovnjaki ameriške mornarice. Dasiravno so Japonci venomer spreminjali šifre, ni to dosti pomagalo. Nasprotniki dešifriratorji so zmerom našli ključ.

(Nadaljevanje prihodnjic)

Slava ob petindvajsetletnici osvoboditve so se tako kot mnogih drugih proslav udeležili tudi nekdanji partizanski kurirji in vezisti. Obiskali so Suhor pri Metliki, Črnomelj, Občice, Ivančno gorico in slovesno vkorakali v Ljubljano. Spotoma je njihov fotograf pridno pritiskal na sprožilec in posnel celo rešto slik.

Na sliki: Prihod kurirjev in vezistov v Metliko.

Prispevki za šolo — spomenik NOB v Cerknem

Industrijsko podjetje »Galan«, 10.000 din; »Krkca«, Novo mesto, 10.000 din; Zavarovalnica »Sava«, Ljubljana, 10.000 din; Republiški zavod za soc. zavarovanje, Ljubljana, 2000 din; Gozdno gospodarstvo, Ljubljana, 1000 din; Mestni vodovod, Ljubljana, 500 din; Standard Union, Ljubljana, 2500 din; Centromerkur, Ljubljana, 1250 din; Gorenjska lekarna, Kranj, 2500 dinarjev; Zavod za vodno gospodarstvo SR Slovenije, 1250 din; Avtomontaža, Ljubljana, 2000 din; Inštitut »Jozef Stefan«, 10.000 din; Poslovno združenje »Lesa«, Ljubljana, 2500 din; Zlatarna, Celje, 5000 din; Izletnik, Celje (avt. prevoz. podj.), 1500 din; Pohištvo, Celje, 750 din; Komunalno podjetje »Cestek«, Celje, 500 din; Casopisno podjetje »Delov«, Celje, 500 din; Biro investicije za stanovanjsko izgradnjo, Celje, 700 din; Bife in slaščičarna »Zvezda«, Celje, 200 dinarjev; Plinarski vodovod, Celje, 250 din; Zavod za napredek gospodinjstva, Celje, 1250 din; Izletnik — hotel »Coleia«, Celje, 200 din; Poslovno združenje »Agensa«, Celje — Maribor, 500 din; Poslovno združenje za trgovino »Koneks«, Celje, 150 din; Gozdno gospodarstvo, Celje 1250 din; Cestno podjetje, Celje 1250 din; Občinski odbor ZVB Kamnik 805,50 din; (ZB Motnik, 17 din; ZB Tuhič, 463,50 din); (ZB Kamnik 325 din); ZB Kranj — Kranj, Primskovo, 1.337,50 din; Komunalno podjetje »Raste«, Ljubljana, 500,00 din; Jakob Skvarča, Cerkno 2, 150,00 din; Lojzka Stravs, Cerkno 102, 100,00 din; družina Mohorič, Cerkno 107 — 250,00 din; Marija Rupel, Prosek 307 — Italija, 40,00 din; »Investe« — biro, Koper, 2000,00 din; Republiški zavod za soc. zavarovanje, Ljubljana, 2000,00 din; Minka

vis državnih organov in zavodov, Ljubljana, 1000,00 din; Sindikalna podružnica osnovne šole Sp. Idrija, 250,00 din; Ivan Pervanje, Idrija, 250,00 din; Za gradom 2, 200,00 din; Edvin Pervanje, Ljubljana, Cerkno 24, 100,00 din; Angela Vidmar, Cerkno 8, Idrija, 50,00 din; Terezija Mohorič, Cerkno 6 — 50,00 din; Ivan Kavčič, Cerkno 6, 50,00 din; Rafael Tratnik, Cerkno 5, 30,00 din; Marija Svetič, Cerkno 5, 10,00 din; Erjavce Jožefa, Cerkno 3, 5,00 din; Iva-

na Lampe, Cerkno 2, 10,00 din; Milica Sinkovec, Cerkno 2, 7,00 din; Edvard Vidmar, Vojsko 3 — 10,00 din; Valentin Lapajne, Cerkno 32, 50,00 din; Zofija Cernilogar, Cerkno 32, 10,00 din; Franc Savel, Cerkno 33, 20,00 dinarjev; Franciška Tratnik, Cerkno 36, 20,00 din; Anton Tratnik, Cerkno 36, 20,00 din; Franciška Ferjančič, Cerkno 28, 260,00 din; Franc Ferjančič, Cerkno 28, 5,00 din; Matilda Cernilogar, Cerkno 27, 10,00 din; Anica Cernilogar, Cerkno 22, 10,00 din; Marija Gruden, Cerkno 22, 5,00 din; Ivana Rupnik, Cerkno 22, 20,00 din; Cveto Kobal, Piran — 50,00; Eržen Danilo, Koper, Cerej, 50,00 din; Jožefa Rupnik, Cerkno 9, 10,00 din; Mirko Vončina, Cerkno 9, 10,00 din; Mirko Mohorič, Cerkno 13, 5,00 din; Marija Mohorič, Cerkno 13, 50,00 din; Ciril Tratnik, Cerkno 14, 50,00 din; Cveto Tratnik, Cerkno 15, 10,00 din; Alojz Podobnik, Cerkno 11, 6,00 din; Jože Mohorič, Cerkno 10, 10,00 din; Franciška Podobnik, Cerkno 9, 10,00 din; Cveto Vončina, Cerkno 9, 30,00 din; Adolf Križič, Cerkno 17, 6,00 din; Križič Julijan, Cerkno 17, 10,00 din; Marta Križič, Cerkno 17, 5,00 din; Vinko Mohorič, Cerkno 7, 10,00 din; Jože Leban — Izola, ul. Prekomorskih brigad 3 (»Dinar tečajnikov« preživelih), 50,00 din.

Do 13. maja 1970 skupno vplačanih prostovoljnih prispevkov za 108.023,55 dinarjev. Odbor za izgradnjo osnovne šole — spomenik NOV v Cerknem prosi darovalce, da svoje prispevke nakazujejo na tekoči račun — 5202-652-66 pri SDK Idrija — sklad za izgradnjo šole v Cerknem.

»TV 15« izhaja vsak teden — Izdaja ga zavod Borec Ljubljana Beethovnova 10 kot glasilo ZVB NOV Slovenije in ZRVS Slovenije — Tisk in kšije: CGP »Delo« Ljubljana Formšičeva 1 — List ureja uredniški odbor — Letna naročnina 22 dinarjev — Posamezna številka stane 50 par — Za inozemstvo stane 50 dinarjev — Naročnino pošljite na naslov: Uprava »TV 15« Ljubljana Beethovnova ulica 10, pošto predal 598/XI, ali na tekoči račun štev. 501-8-29 pri SDK Ljubljana — Telefonske številke: Glavni in odgovorni urednik 21-901, »ajništvo in novinarji« 22-313, uprava 22-607 — Rokopisov ne vračamo